

- În acest număr:*
- CONCEPTUL DE MINORITATE, CRITERII DE DEFINIRE ȘI INTERPRETĂRI
  - EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – ROLUL UNESCO ÎN PROMOVAREA
  - DIVERSITĂȚII CULTURALE
  - SCHIMBĂRILE CLIMATICE ȘI IMPLICAȚIILE ACESTORA ASUPRA DREPTURILOR OMULUI
  - RAPORT PRIVIND EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ÎN ROMÂNIA – 2016
  - JURISPRUDENȚĂ • SEMNAL • REMEMBER

DREPTURILE OMULUI

revistă
editată
de

INSTITUTUL
ROMÂN
PENTRU
DREPTURILE
OMULUI
I.R.D.O.

HUMAN RIGHTS
DROITS DE L'HOMME

ANUL XXVII
NR. 2
2017

DREPTURILE OMULUI
ANUL XXVII
NR. 2
2017

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

DREPTURILE OMULUI

Revistă clasificată de Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior

Înregistrată la OSIM sub numărul de marcă 109255/2010

Consiliul științific

Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS, Prof. univ. dr. **Raluca Miga Beșteliu** ; Prof.univ.dr. **Bogdan Ciucă**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Gérard Conac**, membru de onoare al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ.dr. **Christine Desouche**, Universitatea Paris I-Panthéon-Sorbonne; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. univ.dr. **Dumitra Popescu**; Prof.univ.dr. **Ovidiu Predescu** membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof. univ. dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I Prof. univ.dr. **Vasile Stănescu**, membru al Academiei Române; Prof.univ.dr. **Gheorghe Vlăduțescu**, membru al Academiei Române.

Colegiul de redacție

Conf.univ.dr. **Gheorghe Bârlea**; Prof.univ.dr. **Monna-Lisa Belu Magdo**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; Prof.univ.dr. **Jean Marie Bernard**, director de cercetare CNRS; Prof.univ.dr. **Raluca Beșteliu**; Dr. **Adrian Bulgaru**; Prof.univ.dr. **Dominique Rousseau**, Universitatea Paris I; Conf.univ.dr. **Elena-Mihaela Fodor**; Prof.univ.dr. **Nicole Guimezanes**, Membru al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof.univ.dr. **Gheorghe Iancu**, Prof.univ.dr. **Ioan Leș**, membru titular al Academiei de Științe Juridice din România; **Emil Marinache**; Prof.univ.dr. **Irina Moroianu Zlătescu**, membru titular al Academiei Internaționale de Drept Comparat; Prof. **Ioan Oancea** ; Prof.univ.dr. **Nicolae Popa**; Prof.univ.dr. **Dumitra Popescu**; **Valeriu Rendec**; Dr. **Ianfred Silberstein**; Dr. **Rodica Șerbănescu**; Prof.univ.dr. **Laurențiu Șoitu**.

Realizarea acestui număr a fost coordonată de:

Marius Mocanu

Daniela Albu

Mihaela Scarlat

Traduceri: Valeriu Rendec, Daniela Albu

Institutul Român pentru Drepturile Omului

București, P-ța C.A. Rosetti, nr. 4

Tel. +40 21 3114921

e-mail: office@irdo.ro

www.irdo.ro

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

SUMAR

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE	7
● Conceptul de minoritate, criteriile de definire și interpretări – dr. Silvia Iorgulescu	7
● Educația interculturală – Rolul UNESCO în promovarea diversității culturale – asist. univ. dr. Anca Moț	12
● Schimbările climatice și implicațiile acestora asupra drepturilor omului – Daniela Albu	22
● The human rights of older persons in long-term care – Aspects regarding the right to health – Marius Mocanu	34
II. DOCUMENTAR JURIDIC	41
● Raport privind evoluția legislației în domeniul drepturilor omului în Uniunea Europeană și în România – 2016	41
III. JURISPRUDENȚĂ	51
● Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Gheorghită și Alexe România	51
IV. SEMNAL	59
V. REMEMBER	75

CONTENTS

I. STUDIES, RESEARCH, ARTICLES	7
● The concept of minority, definition criteria and interpretations – Silvia Iorgulescu , Phd	7
● Intercultural education – The role of UNESCO in promoting cultural diversity – Al. Anca Moț , Phd	12
● Climate change and its implications for human rights – Daniela Albu	22
● The human rights of older persons in long-term care – Aspects regarding the right to health – Marius Mocanu	34
II. JURIDICAL DOCUMENTATION	41
● Evolution of the human rights legislation in the European Union and in Romania in the year 2016 – IRDO report	41
III. JURISPRUDENCE	51
● Decision by the European Court of Human Rights in the case Gheorghită and Alexe v. Romania	51
IV. SIGNAL	59
V. REMEMBER	75
DREPTURILE OMULUI	3

SOMMAIRE

I. ETUDES, RECHERCHES, ARTICLES	7
● Le concept de minorité, critères de définition et interprétations – dr. Silvia Iorgulescu	7
● Éducation interculturelle. Le rôle de l’UNESCO dans la promotion de la diversité culturelle par l’éducation – asist. univ. dr. Anca Moț	12
● Le changement climatique et ses implications pour les droits de l’homme. L’évolution des instruments et mécanismes de coopération internationale – Daniela Albu	22
● Les droits de l’homme des personnes âgées en soins de longue durée – Aspects concernant le droit à la santé – Marius Mocanu	34
II. DOCUMENTATION JURIDIQUE	41
● Evolution de la législation sur les droits de l’homme dans l’Union européenne et en Roumanie en l’anné 2016 – Rapport IRDO.....	41
III. JURISPRUDENCE	51
● La décision de la Cour Européenne de Droits de l’Homme dans l’affaire Gheorghîță et Alexe contre la Roumanie.....	51
IV. SIGNAL	59
V. REMEMBER	75

ABREVIERI

AEP	Autoritatea Electorală Permanentă
AICHR	Comisia interguvernamentală pentru drepturile omului a Asociației Națiunilor din sud-estul Asiei
AIDC	Academie Internationale de Droit Compare – Academia internațională de Drept Comparat
alin.	alineat
ANC	Autoritatea Națională pentru Calificări
ANMCS	Autoritatea Națională de Management al Calității în Sănătate
ANOFM	Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
ANPD	Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități
ANPDCA	Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție
ANPIS	Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială
ANR	Agenția Națională pentru Romi
ANSPDCP	Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal
ANUROM	Asociația pentru Națiunile Unite din România
APL	Autorități publice locale
art.	articolul
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations - Asociația Națiunilor din sud-estul Asiei
asist. univ. dr.	asistent universitar doctor
CDPD	Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități
CE	Consiliul European
CEDO	Convenția europeană a drepturilor omului
cercet. st.	cercetător științific
Cit.supra.	citatul de deasupra
CJUE	Curtea de Justiție a Uniunii Europene
cf.	conform
CMBRAE	Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională
coord.	coordonator
CSCE	Conference for Security and Cooperation in Europe
C.pen.	Codul penal
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DGASPC	Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului
DNA	Direcția Națională Anticorupție
dr.	doctor
EASO	Biroul European de Sprijin pentru Azil
Ed.	editura
EHMA	European Health Management Association – Asociația Europeană de Management în Sănătate
ELI	European Law Institute – Institutul de Drept European
ENAR	Rețeaua europeană de combatere a rasismului
etc	(et caetera) și celelalte
E-uri	aditivi alimentari

EU-MIDIS	European Union minorities and discrimination survey Studiul de tip sondaj privind minoritățile și discriminarea din Uniunea Europeană
EUROSUR	Sistemul European de Supraveghere a Frontierelor
EUROSTAT	Biroul de Statistică a Uniunii Europene
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights - Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene
FRONTEX	Agenția Europeană pentru Gestionarea Cooperării Operative la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene
HG	Hotărâre de Guvern
ICAR	Forumul internațional privind responsabilitatea corporatistă
IDDO	Institutul Danez pentru Drepturile Omului
IDEF	Institutul internațional de drept de expresie și inspirație franceze
infra.	dedesubt, mai jos
IRDO	Institutul Român pentru Drepturile Omului
ISJ	Inspectoratul Școlar Județean
lit.	litera
loc.cit.	locul citat
MFE	Ministerul Fondurilor Europene
M.Of.	Monitorul Oficial al României
MMFPSV	Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
nr.	numărul
OG	Ordonanță de Guvern
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	organizație neguvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
op.cit.	opera citată
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OUG	Ordonanța de Urgență a Guvernului
p.	pagina
parag.	paragraful
pct.	punctul
pp.	paginile
Rec	recomandare
SECA	Sistemul european comun de azil
SNSPA	Școala Națională de Studii Politice și Administrative
SNPAB	Strategia Națională și Planul de Acțiune privind Conservarea Biodiversității
supra.	deasupra, mai sus
ș.a.	și alții (altele)
UE	Uniunea Europeană
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație și Cultură
urm.	următoarele
vol.	volumul
vs.	(versus) contra, împotriva

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

CONCEPTUL DE MINORITATE, CRITERII DE DEFINIRE ȘI INTERPRETĂRI

SILVIA IORGULESCU*

Abstract:

The concept of minority is the subject of an analytical approach which, in most cases, aims at identifying the specific traits of a group, traits which unite the members of this group and at the same time distinguish them from the rest of the community that encompasses it. These particular specificities may be of an ethnic, religious, linguistic, etc. nature, but beyond these general characteristics, the attempt to define the minority is tangibly and inevitably confronted with a complex casuistry which only makes it even more difficult to encompass in a unique and pertinent definition the particular situation of minorities.

Keywords: human rights, minority, ethnicity, religion, language, non-discrimination.

Résumé:

La notion de minorité fait l'objet d'une approche analytique qui, le plus souvent, vise l'identification des traits spécifiques propres à un groupe, qui unissent les membres de ce groupe et, en même temps, les distinguent par rapport au reste de la communauté qui l'englobe. Ces singularités propres peuvent être de nature ethnique, religieuse, linguistique, etc., mais, au-delà de ces caractéristiques générales, la tentative de définir la minorité se heurte concrètement et inévitablement à une casuistique complexe, qui ne fait qu'alourdir la démarche d'élaborer une définition unique et pertinente qui puisse incorporer la situation des différentes minorités.

Mots-clés: droits de l'homme, minorité, appartenance ethnique, religion, langue, non-discrimination.

1. Introducere

Pornind de la constatarea că o definiție unanim acceptată a conceptului de minoritate, care să devină normă de drept internațional, nu a fost încă adoptată, și mai ales de la constatarea că această lacună poate avea repercusiuni la nivelul aplicării drepturilor comunităților minoritare, articolul are ca scop trecerea în revistă a tentativelor de definire a conceptului, ca punct de pornire pentru delimitarea noțiunii de minoritate.

Lămurirea conceptului de minoritate se dovedește astfel o sarcină deloc ușoară, fiind abordat din variate puncte de vedere, care pun în evidență unul sau altul dintre aspectele considerate definiții. Astfel, minoritatea este definită segmentat, prin raportarea la un unic criteriu cheie, insuficient în sine, dar care, cuprins în ansamblul definițiilor oferite noțiunii, capătă un grad mai mare de relevanță. Vom trece în revistă diferitele abordări teoretice, din unificarea și sintetizarea cărora se poate extrage semnificația acestei noțiuni complexe.

2. Criterii de definire a minorității

2.1. Criteriul numeric

Minoritatea poate fi definită prin raportarea la conceptul de majoritate, adică prin introducerea unui criteriu numeric. O minoritate este, în cadrul

unui teritoriu dat, inferioară ca număr populației statului național din care face parte. Accentuarea factorului numeric se dovedește însă insuficientă și poate genera confuzii, așa cum constată, de exemplu, R. Vandycke¹, care subliniază faptul că definiția unei minorități pe baza numărului de persoane pe care le include antrenează riscul de a garanta aceleași drepturi unor grupuri de persoane de natură foarte diferită sau suprimarea aplicării normelor internaționale în cazul unor colectivități care ar avea dreptul la ele.

De asemenea, se reproșează acestui criteriu și faptul de a fi atât mecanic și extrinsec² – deci nepunând oferi clarificări asupra conceptului de minoritate în sine, ci doar prin simetrie cu majoritatea –, cât și greu de delimitat. Care ar fi, de exemplu, numărul de membri ai unei comunități de la care aceasta se poate considera că avem de-a face cu o comunitate minoritară? În plus, conform acestui criteriu, luat *ad litteram*, se pot exclude din limitele definiției de minoritate comunitățile etnice

¹ A se vedea R. Vandycke, „Le statut de minorité en sociologie du droit. Avec quelques considérations sur le cas québécois”, Col: „Les classiques des sciences sociales”, în „Sociologie et sociétés”, Vol. 26, Nr. 1, 1994, pp. 87-97. Montréal : Les Presses de l'Université de Montréal, p. 10.

² Les minorités linguistiques dans les pays de la Communauté Européenne, Office des publications officielles des Communautés européennes, Nr. : CB-44-85-81 6-FR-C, Luxembourg, 1986, p. 13.

* Dr.

care sunt numeric superioare la nivel local restului populației, dar care se constituie totuși într-o minoritate la nivel național. O astfel de problemă a apărut în cazul Belgiei, când s-a pus problema proiectului de ratificare a Convenției-cadru a Consiliului Europei pentru protecția minorităților naționale. Comunitatea flamandă nu a fost dispusă să accepte ratificarea decât cu condiția ca francofonilor să nu li se acorde statutul de minoritate în sensul Convenției (care nu conține, de altfel, o definiție a termenului de minoritate), nici la nivel federal, nici la nivelul regiunii flamande (unde aceștia sunt mult mai puțin numeroși)³, cu argumentul că aceștia se află într-o poziție co-dominantă, co-majoritară la nivel național, iar faptul că sunt net minoritari în regiunea flamandă nu este suficient pentru a justifica o protecție în sensul celor stabilite de Convenție. Iată, deci, că un astfel de criteriu nu este, în multe cazuri particulare, unul relevant sau măcar unul care poate suscita acceptul unanim și, prin urmare, o previzibilitate a aplicării sale.

2.2. Criteriul de „non-dominanță”

Un alt criteriu, calitativ de această dată, este acela reprezentat de poziția de „putere” pe care o are minoritatea în teritoriul în care se află. Astfel, pentru a i se recunoaște calitatea de minoritate, un grup numeric inferior prin raport cu restul populației trebuie să se regăsească într-o poziție „non-dominantă”, dorindu-se a se evita ca grupurile numeric inferioare, dar dominante din punct de vedere socio-economic să invoce necesitatea aplicării, în cazul lor, a drepturilor acordate minorităților față de un grup majoritar, dar defavorizat socio-economic. Una din exemplificările cele mai cunoscute privind acest aspect a fost situația albilor din Africa de Sud în timpul apartheid-ului. În general, se consideră că minoritățile nu se bucură de autoritate și putere, dar există numeroase excepții care arată contrariul, așa cum este cazul grupului germanofon din regiunea Trentino Alto Adige/Südtirol, care deține majoritatea posturilor la nivelul autorităților locale și este reprezentat în Parlamentul statului italian.

2.3. Criteriul provenienței și al vechimii

Se propune, de asemenea, și un criteriu istorico-geografic, care ia în calcul locul de proveniență al comunităților și data stabilirii acestora în cadrul frontierelor unui stat. Deși în aparență

se bazează pe informații obiective și mai ușor de determinat, acesta generează la rândul său dificultăți importante, care țin de interpretare și nu numai. Chiar și în cazul în care, în toate instanțele, s-ar putea cunoaște cu exactitate locul și momentul stabilirii unei comunități alogene pe teritoriul unui stat, acestei clasificări i se pot încă reproșa mai multe aspecte. Unul dintre acestea ar fi că nu ia în calcul stabilirile succesive, deci realizate la perioade mari de timp, și nici proveniența diversă a comunităților, a căror migrațiune poate fi etapizată, prin trecerea și stabilirea în mai multe teritorii înainte de a rămâne în cadrul unui anumit stat. Aceasta este, de exemplu, situația comunității armenice din România, a cărei stabilire în cadrul granițelor actuale ale țării noastre s-a făcut în mai multe valuri, la o distanță de câteva secole, și a căror proveniență este foarte diferită, datorită condițiilor istorice care au determinat prestabilirea acesteia în mai multe spații geografice înainte de a prinde rădăcini aici. Criteriul istorico-geografic își arată astfel limitele.

În plus, criteriul mai sus menționat nu ține seama de evoluțiile istorice ale unui teritoriu dat – și în special de schimbările de frontiere. Pentru a demonstra inconsistența principiului istorico-geografic din acest punct de vedere, ne vom referi tot la comunitatea armeană, de data aceasta din Transilvania, ai cărei membri au fost maghiarizați sub stăpânirea Imperiului austro-ungar, și care astăzi se consideră armeano-maghiari. Deci, deși proveniți din Armenia, aceștia nu mai sunt, cel puțin declarativ, armeni, unii declarându-se chiar maghiari.

În fine, criteriul ridică o problemă la fel de spinoasă și atunci când trebuie stabilită o linie de demarcație temporală: cât de veche trebuie să fie comunitatea pentru a fi considerată minoritară și dincolo de ce limită aceasta nu mai este considerată astfel? Se pune astfel problema distincției dintre „minoritățile vechi”, stabilite de vreme îndelungată într-un stat, și „minoritățile noi”, provenite dintr-o imigrație mai recentă. Un exemplu este acela al Italiei, unde un anumit număr de minorități istorice sunt protejate printr-o bogată legislație specifică și tratate bilaterale (germanofonii deja menționați, din Trentino Alto Adige, francofonii din Val d’Aoste și minoritarii sloveni din regiunea Friuli-Venezia Giulia), celelalte beneficiind doar de o lege a minorităților lingvistice adoptată în 1999⁴, iar romii ori migranții recentii

³ A se vedea J. Woehrling, „Les trois dimensions de la protection des minorités en droit constitutionnel comparé”, Rapport general prezentat la Journées mexicaines de l’Association Henri Capitant Mexic și Oaxaca, 18 -25 mai 2002.

⁴ „Legea 482/1999 privind minoritățile lingvistice”, in J. Woehrling, „Les trois dimensions de la protection des minorités en droit constitutionnel comparé”.

nefiind incluși în aceste măsuri protective, deși numărul acestora, măcar la nivel local, este mare. Astfel, este cunoscută controversa suscitată la nivel politic și al societății civile italiene de introducerea obligatorie a limbii române cu frecvența de o oră pe săptămână în două școli din provincia Roma, unde românii reprezintă un grup numeros, deși proiectul a fost finanțat în întregime de guvernul României și, mai mult, era vorba despre un schimb intercultural, în care profesori italieni predau în România și invers⁵.

2.4. Criteriul loialității față de propria identitate

Un grup se poate considera o minoritate atunci când demonstrează un grad ridicat de loialitate față de propria limbă, religie și tradițiile proprii, percepându-și în același timp limba maternă și tradițiile naționale (religioase ori laice) ca fiind într-o opoziție cu limba și obiceiurile/tradițiile majoritare și ale altor minorități.

Deși conceptual criteriul poate fi viabil, dat fiind că ține cont de trăsăturile caracteristice și în același timp diferențiatore ale unei comunități în raport cu altele, problemele pe care le ridică sunt la rândul lor de o importanță majoră, în așa fel încât și principiul loialității se dovedește insuficient. Mai întâi că un grup cu particularități lingvistice, religioase și tradiționale proprii nu este același lucru cu o minoritate, trăsături variate la toate cele trei niveluri menționate având, de exemplu, regiunile unei țări. În cazuri extreme, se poate demonstra că populația unei regiuni dintr-un anumit stat, care are trăsături lingvistice dialectale, o altă religie decât cea oficială și tradiții locale aparte, reprezintă o minoritate. În cazul României de exemplu, populația română din județul Oradea vorbește subdialectul crișean, are tradiții locale diferite de cele ale altor regiuni, iar din punct de vedere confesional unii români sunt protestanți sau greco-catolici. Un alt impediment în considerarea acestei definiții ca adecvată este acela că ea poate conduce la absurdități logice. Astfel, oricine respectă tradițiile și religia unei minorități și îi vorbește limba poate fi considerat ca aparținând comunității minoritare în cauză, fără ca criteriul etnic să fie îndeplinit. Invers, se poate considera că aparținătorii unei comunități minoritare care nu-și mai vorbesc limba și nu-și însușesc

religia proprie (din varii motive, inclusiv pentru că se declară atei) nu îndeplinesc criteriile necesare pentru a se califica drept minoritari. În acest fel, se ajunge la o diluare a granițelor conceptului de minoritate, acesta putând fi asumată printr-o declarație sau dezavuată/negată „din oficiu” prin nerespectarea criteriilor amintite.

2.5. Criteriul cetățeniei

La o primă vedere, criteriul care cere ca numai grupurile etnice compuse din persoane având cetățenia statului pe teritoriul căruia se află să fie considerate ca minoritare este cât se poate de logic. Numai având cetățenia unui stat poți fi considerat minoritar în raport cu populația majoritară a statului respectiv. Nimeni nu este minoritar în absolut, ci numai în raport cu altcineva, în acest caz cu cetățenii aceluiași stat care sunt din punct de vedere etnic majoritari. Totuși, interpretând în cheie proprie și ducând la ultimele consecințe acest fapt ușor constatabil, Letonia a făcut din modalitatea de acordare a cetățeniei o pârgie importantă pentru a aplica politici restrictive cu privire la minorități, inclusiv la drepturile lingvistice ale acestora. Astfel, Legea cetățeniei din 1991 acorda cetățenie numai locuitorilor republicii de dinainte de cel de-al Doilea Război Mondial (17 iunie 1940) și descendenților acestora, toți ceilalți locuitori, sosiți în Letonia ulterior, fiind percepuți drept apatrizi, candidați la cetățenie. În 1998, legea s-a schimbat, cetățenia acordându-se cu condiția ca persoanele care o solicită să știe limba, imnul național și istoria Letoniei și să prezinte un aviz de renunțare la fosta cetățenie⁶.

Chiar dacă Letonia a reprezentat un caz extrem, măsurile aplicate fiind justificate de rațiuni istorice, în numeroase țări regula este aceea de a conferi drepturi numai comunităților minoritare ai căror membri sunt și cetățeni ai statului respectiv.

În altă ordine de idei, această exigență are drept consecință faptul că grupurile etnice rezultate din imigrare nu pot reclama aplicarea în cazul lor de drepturi și politici acordate minorităților. De altfel, Consiliul European, în Carta limbilor regionale sau minoritare face distincția clară dintre minorități și migranți, specificând că nu sunt considerate limbi minoritare limbile vorbite de aceștia din urmă.

⁵ A se vedea V. Burlă, „Scandal la Roma, pe tema unor cursuri de română în școli: «S-a ajuns la nebunie»”, evz.ro, 3 octombrie 2015, <http://www.evz.ro/scandal-la-romape-tema-unor-cursuri-de-romana-in-scoli-s-a-ajuns-la-nebunie.html> (consultat în mai 2016).

⁶ „Lettonie, Lapolitiqueà l'égard des minorités nationales”, studiu realizat de Universitatea Laval din Canada, Québec, <http://www.axl.cefan.ulaval.ca/europe/lettonie-3polminor.htm> (consultat în mai 2016).

2.6. Criteriul rezidenței

Ca și criteriul cetățeniei, cel al rezidenței este la rândul său restrictiv, acordând statutul de minoritate numai aceluia care au o reședință stabilă într-un stat, ceea ce exclude comunitățile nomade sau semi-nomade, precum romii.

În concluzie, așa cum reiese din inventarierea posibilelor criterii de judecare a noțiunii de minoritate, niciuna dintre abordări, luată separat, nu permite identificarea trăsăturilor specifice prin care o minoritate poate fi îndrituită să se considere astfel și să reclame aplicarea unor măsuri și drepturi protective.

De aceea, un demers suplimentar și necesar este acela de a nuanța valențele posibile ale noțiunii de minoritate prin câteva încercări de definire – care nu au reușit să suscite un acord unanim, dar care au totuși meritul de a pune în evidență și a corela aspectele multiple ale conceptului.

3. Interpretări ale conceptului de minoritate în documentele internaționale

Subcomisia pentru Lupta împotriva Măsurilor Discriminatorii și pentru Protecția Minorităților, creată în cadrul ONU în 1947, realizează, în 1950, un memorandum în atenția Secretarului Națiunilor Unite, intitulat „Definirea și clasificarea minorităților”⁷. Astfel, în acest document se oferă următoarea definiție minorităților: „colectivități care prezintă anumite caracteristici etnice, lingvistice, culturale, religioase etc. și care au un caracter național. Membrii unei minorități astfel definite au sentimentul că se constituie într-un grup sau într-un sub-grup național care diferă de elementul predominant”. În ceea ce privește criteriile de clasificare a minorității, Subcomisia alege următoarele date de identificare: clasificarea din punct de vedere cantitativ/numeric, clasificarea din punctul de vedere al proximității, clasificarea din punctul de vedere al cetățeniei, clasificarea din punctul de vedere al caracterului național al statului, clasificarea din punctul de vedere al originii și al situației în raport cu statul, clasificarea din punctul de vedere al circumstanțelor prin care minoritatea a fost inserată în statul respectiv, clasificarea din punctul de vedere al includerii totale sau parțiale în jurisdic-

⁷ Nations Unies, „Definition and Classification of Minorities”, Mémoire du Secrétaire général, New York, Doc. E/CN.4/Sub.2/85, 27 decembrie 1949, în A.H. Chalabi Le statut des minorités musulmanes et de leurs membres dans les Etats de l'Union européenne, martie 2015, <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01129093/document> (consultat în iunie 2016).

ția teritorială a statului, clasificarea din punctul de vedere al aspirațiilor comunității.

O altă definiție a fost oferită în 1979 de F. Capotorti, raportorul special al aceleiași Subcomisii pentru Lupta împotriva Măsurilor Discriminatorii și pentru Protecția Minorităților a ONU. Acesta a fost însărcinat să efectueze un studiu asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților etnice, religioase și lingvistice, destinat Adunării Generale a Națiunilor Unite, și să găsească o soluție acceptabilă pe plan juridic internațional la lipsa unei definiții explicite a conceptului de minoritate, care să deschidă calea către acordarea de drepturi și măsuri de protejare a minorităților. Astfel, în urma consultărilor cu statele membre ale ONU, cu instituții și organizații publice sau din societatea civilă (și a modificărilor propuse de acestea), el ajunge la următoarea definiție a minorității: „Un grup numeric inferior restului populației unui stat, în poziție non-dominantă, ai cărui membri – cetățeni ai statului – posedă, din punct de vedere etnic, religios sau lingvistic, caracteristici diferite de cele ale restului populației și care manifestă chiar și în mod implicit un sentiment de solidaritate, cu scopul de a prezerva cultura, tradițiile, religia sau limba lor.”⁸

Curtea Internațională de Justiție a exprimat opinia că o minoritate reprezintă „o varietate de persoane care trăiesc într-o țară sau într-o localitate dată, care au o rasă, o religie, o limbă și tradiții proprii, care sunt unite prin identitatea acestei rase, religii, limbi, în scopul de a-și conserva tradițiile, de a-și menține cultura, de a asigura instruirea și educația copiilor [...] și de a se ajuta reciproc”⁹.

Revenind la ONU, aceasta a reiterat, în 1984, necesitatea de a da o definiție conceptului de minoritate, iar Comisia pentru Drepturile Omului a solicitat, prin Rezoluția 1984/62, Sub-Comisiei pentru Lupta împotriva Măsurilor Discriminatorii și pentru Protecția Minorităților să redacteze un text din care să reiasă o delimitare conceptuală a termenului de minoritate. La rândul său, Sub-Comisia a încredințat această sarcină unui membru al

⁸ A se vedea M. Călușer, „Regimul drepturilor minorităților în Europa Centrală și de Est”, în S. Levente, „Politici de integrare a minorităților naționale din România”, Centrul de Resurse pentru Diversitatea Etnoculturală, 2008, p. 31, <http://www.edrc.ro/docs/docs/politici/031-166.pdf> (consultat în mai 2016).

⁹ Conform M. Stephens, Linguistic Minorities in Western Europe, Husum 1978, în „Les minorités linguistiques dans les pays de la Communauté Européenne, Office des publications officielles des Communautés européennes, Nr. : CB-44-85-81 6-FR-C, p. 15, Luxemburg, 1986.

său, M. J. Deschênes, care a prezentat următoarea definiție: „Un grup de cetățeni ai unui stat, aflați în minoritate numerică și în poziție non-dominantă în cadrul acestui stat, cu caracteristici etnice, religioase sau lingvistice diferite de cele ale majorității populației, solidari unii cu alții, animați implicit de dorința colectivă de a supraviețui și vizând egalitatea în fapt și în drept cu majoritatea”¹⁰.

După cum se vede, între cele două definiții există mai multe elemente comune, amândouă luând drept criterii relevante calitatea de cetățeni ai statului în cauză, inferioritatea numerică, poziția non-dominantă, trăsăturile etnice, religioase sau lingvistice diferite și dorința de a le prezerva, precum și ideea unei solidarități, la care a doua definiție adaugă un aspect important, și anume dezideratul de a obține drepturi egale cu majoritatea.

În 1992, primul Înalt Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE, Max van der Stoel, a oferit la rândul său o definiție a minorității, în care se arată că o minoritate reprezintă „un grup de persoane având caracteristici lingvistice, culturale sau etnice distincte de majoritate; minoritatea caută nu doar să-și păstreze identitatea, dar și să o întărească.”¹¹

Pe 1 februarie 1993, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei adoptă Recomandarea 1201/1993, care conține o definiție a minorității naționale, în Titlul 1, Articolul 1, aceasta fiind percepută ca „un grup de persoane care locuiesc pe teritoriul acestui stat și îi sunt cetățeni; întrețin legături vechi, profunde și durabile cu acest stat; prezintă caracteristici etnice, culturale, religioase sau lingvistice specifice; sunt suficient de reprezentative, chiar fiind puțin numeroase față de restul populației acestui stat sau a unei regiuni a acestuia; sunt animate de voința de a păstra împreună ceea ce reprezintă identitatea lor comună, cu deosebire cultura, tradițiile, religia sau limba lor.”¹²

¹⁰ A se vedea M. Bossuyt, „La définition du concept des minorités en droit international”, Conferința Tribunal Constitucional, ediția 10, din 03 octombrie 2003, cu tema: „La protecció de les minories i els Tribunals Constitucionals”, <http://tribunalconstitucional.ad/10e-aniversari> (consultat în mai 2016).

¹¹ Citat în „Integrarea grupurilor etnice și consolidarea națiunii civice în Republica Moldova”, coord. A. Barbăroșie, O. Nantoi, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2012.

¹² Recomandarea 1201/1993 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, Guvernul României, Departamentul de Relații Interetnice, Legislație, <http://www.dri.gov.ro/recomandarea-nr-1201-cu-referire-la-un-protocol-aditional-la-conventia-europeana-a-drepturilor-omului-pri- vind-drepturile-persoanelor-apartinand-minoritatilor-nationale/> (consultat în mai 2016).

Este important de subliniat că această ultimă definiție aduce în plus, pe lângă aspectul cetățeniei, ideea unor legături durabile și stabile cu statul în cauză, dar nuanțează criteriul numeric, arătând că acesta este mai puțin relevant decât acela al reprezentativității, despre care însă se poate spune că este unul la fel de vag și de puțin definibil.

De asemenea, conform Minority Rights Group International, „minoritățile sunt grupuri non-dominante, nu întotdeauna inferioare numeric majorității, ai cărei membri posedă caracteristici etnice, religioase și lingvistice care diferă de cele ale restului populației și care demonstrează implicit un simț de solidaritate direcționat spre păstrarea și protejarea culturii, tradiției, religiei și limbii”¹³.

Se remarcă aici lipsa conexiunii obligatorii între cetățenie și statutul de minoritate, subliniindu-se, de asemenea, faptul că inferioritatea numerică a unui grup etnic nu este definitorie.

Tendința de a respinge corelația implicită dintre cetățenie și statutul de minoritate sau chiar dintre rezidență și acesta din urmă se remarcă de asemenea limpede în Observația Generală nr. 23 a Comitetului pentru Drepturile Omului a Națiunilor Unite privind articolul 27 al Pactului privind Drepturile Civile și Politice: „Reiese din termenii folosiți la articolul 27 că persoanele care fac obiectul protecției aparțin unui grup și au în comun o cultură, o religie și/sau o limbă. Reiese, de asemenea, din acești termeni, că aceștia nu trebuie să fie neapărat cetățeni ai statului în cauză. [...] În consecință, statele parte nu pot rezerva exercitarea drepturilor enunțate numai pentru cetățeni”¹⁴.

După cum se vede, majoritatea definițiilor merg în același sens, în unele aspecte importante, dintre care comune tuturor sunt particularitățile de ordin etnic, religios, lingvistic și cultural, precum și dorința de a păstra și de a se implica activ în menținerea acestor trăsături specifice.

Pe baza acestor criterii, se poate ca, pe viitor, să se ofere o definiție complexă și pe cât posibil completă a conceptului de minoritate, înlăturând astfel interpretările subiective ale noțiunii și consecințele acestor interpretări.

¹³ A se vedea R. A. Petraru, „Minoritățile în context legislativ”, Ed. Adenium, Iași, 2015, p. 92.

¹⁴ A se vedea J. Woehrling, „Les trois dimensions de la protection des minorités en droit constitutionnel comparé”, p. 106-107.

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ – ROLUL UNESCO ÎN PROMOVAREA DIVERSITĂȚII CULTURALE

ANCA MOȚ*

Abstract:

The unprecedented global changes (population movements both within states and internationally, the emergence of new forms of communities) led to tremendous demographic changes, with the increased social and cultural diversity becoming a common challenge in all the states.

The intercultural approach of socio-cultural relations in today's society is a response to this cultural diversity, a perspective that encourages dialogue and the relationship between different cultures. Intercultural relations imply respect for diversity, overcoming mistrust through dialogue and debates on the foundations of collective life and society models.

Intercultural education integrates major changes and challenges, focusing on mutual understanding and tolerance, adopting general principles and objectives closely linked to other educational programs.

Keywords: human rights, culture, education, intercultural, interculturality, society, diversity

Résumé

Les changements globaux sans précédent (les mouvements de population à l'intérieur des États et au niveau international, l'émergence de nouvelles formes de communautés) ont entraîné des majeures changements démographiques, la diversité sociale et culturelle croissante devenant un défi commun dans tous les États.

L'approche interculturelle des relations socioculturelles dans la société actuelle est une réponse à cette diversité culturelle, une perspective qui encourage le dialogue et la relation entre les différentes cultures. Les relations interculturelles impliquent le respect de la diversité, le dépassement de la méfiance à travers le dialogue et les débats sur les fondements de la vie collective et les modèles de société.

L'éducation interculturelle intègre des changements et des défis majeurs, en mettant l'accent sur la compréhension mutuelle et la tolérance, en adoptant des principes généraux et des objectifs étroitement liés à d'autres programmes éducatifs.

Mots-clés: droits de l'homme, culture, éducation, interculturel, interculturalité, société, diversité

1. Introducere

Schimbările fără precedent produse la nivel mondial (de natură economică, tehnologică, de mediu, politice) au condus la transformări demografice masive prin mobilitatea crescută a populațiilor atât în interiorul statelor, la nivel regional cât și la nivel global. Societățile sunt tot mai diversificate în ceea ce privește compoziția socio-culturală, mai interconectate și interdependente. Diversitatea culturală (internă și cea produsă de imigrație) este o provocare comună a societăților contemporane.

În acest nou context globalizat au apărut noi surse de tensiune și noi problematici: emergența de conflicte care rezultă de multe ori din contactul și confruntarea dintre culturi, extremismul violent, criza populațiilor deplasate, șocuri civilizationale, terorismul. Noile evoluții (provocări și riscuri) au generat numeroase dezbateri în soci-

etate cât privește fundamentele vieții colective și modele de societate. Interculturalitatea, alături de alte concepte și abordări ale diversității (multiculturalism, cetățenie pluralistă, integrare etc.) s-a impus ca răspuns la provocările generate de dificultatea coabitării acestei pluralități etnoculturale, ca o paradigmă de promovare a dialogului și relației dintre indivizi și grupuri aparținând diferitelor universuri culturale, ca modalitate de depășire a neîncrederii prin respectarea diversității, a dialogului.

Sub impulsul acestor transformări și viziunea asupra educației se schimbă, abordarea interculturală în domeniul educației fiind în centrul reformelor educaționale și a politicilor educative, atât la nivel național cât și global, ca perspectiva care vizează adaptarea necesară a sistemelor de educație la realitatea multiculturală. Educația interculturală integrează marile schimbări și provocări punând accentul pe înțelegere și toleranță mutuală, prin principiile generale și prin obiectivele

* Asist. univ. dr.

adoptate fiind în strânsă legătură cu alte programe educative (educație pentru cetățenie, educația pentru drepturile omului, educația pentru mediu). Așa cum se specifică în *Deceniul pentru dezvoltare durabilă*, realizarea unei societăți democratice și durabile necesită o educație care să promoveze respectarea diversității culturale și a unei culturi mondiale bazate pe toleranță, non-violență și pace.

Interesul crescut pentru această problemă se reflectă în textele și proiectele elaborate de organisme cu atribuții în domeniu și pe baza cărora a evoluat conceptul și viziunea educației interculturale în ultimele decenii. UNESCO, a cărei misiune este de a ghida politicile educative la nivel mondial, a contribuit, prin instrumentele și documentele normative, prin numeroasele sale acțiuni și inițiative, la stabilirea unor norme care vizează direct educația interculturală sau promovarea diversității culturale și a dialogului cultural.

2. Interculturalitatea: actualitatea problematicii

Problematika interculturalității se înscrie în tematica mai largă a fenomenului de mondializare și a diferitelor tendințe structurale legate de acesta: fenomenul de migrație, problematica minorităților, fenomenele de recrudescență a naționalismelor.

Mondializarea a condus la situații complexe de interacțiuni din ce în ce mai accelerate între indivizi, grupuri, națiuni. Toate societățile cunosc, în grade diferite, o transformare profundă. Noua societate globalizată este o lume în care indivizi de origini, culturi, limbi diferite, moduri diferite de gândire și acțiune sunt în permanentă mișcare din motive economice, de studiu, sau turism. Această mobilitate crescută a indivizilor (lucrători și migranți) la nivel național și internațional a produs societăți tot mai diversificate din punct de vedere al compoziției socio-culturale. Tot mai multe societăți sunt din punct de vedere etnic sau cultural neomogene, devenind sau fiind pe cale să devină multiculturale.

În afara țărilor tradițional multiculturale și de imigrație (SUA, Canada, Australia), în diferite zone geografice ale lumii apar și se dezvoltă, sub influența fenomenului de mobilitate – migrație, mobilitate profesională, noi entități multiculturale. Uniunea Europeană este un astfel de exemplu de spațiu multicultural în construcție, a cărei

deviza „unitatea în diversitate” sintetizează conceptul și fenomenul de interculturalitate.

În aceste condiții de mutație societală istorică, sub efectul acestor schimbări profunde, lumea actuală este tot mai mult o lume a contradicțiilor și antagonismelor, deoarece diversitatea modelelor și tiparelor culturale și interacțiunile dintre ele au nu numai aspecte pozitive ci sunt și o sursă de incertitudine, de neînțelegere și conflicte.

În ciuda acumulării de resurse și creștere a prosperității, de dezvoltare fără precedent a cunoașterii și în ciuda proclamării universale a democrației, a statului de drept și a drepturilor omului ca fundamente ale societății actuale, contradicțiile sistemului globalizat generează violențe interindividuale, naționale, etnice, religioase. Astfel, în decursul ultimelor decenii, lumea s-a confruntat cu o serie de fenomene negative și evoluții neliniștitoare, ca de exemplu accentuarea inegalităților, un șomaj masiv inclusiv în țările dezvoltate, precaritate, concentrarea de populații în ghetouri sociale, recrudescența terorismului. Acest context de criză este cadrul în care se înscriu astăzi problemele culturale și sociale.¹

¹ A se vedea Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă (Transformarea lumii În care trăim), adoptată în 2015 de ONU ca proiect de acțiune globală ale cărei obiective reprezintă soluții la provocările și dificultățile lumii actuale (sărăcie, insecuritate, inegalitate, discriminare etc), pe <http://fr.unesco.org/events/adoption-agenda-2030-developpement-durable-sommet-na-tions-unies-developpement-durable>.

Pentru o analiză a contextului mondial actual a se vedea de asemenea Irina Moroianu Zlatescu, *Noi obiective pentru dezvoltarea durabilă*, în revista „Drepturile Omului”, nr.2/2015, IRDO, dar și *UNESCO Educație Strategy 2014-2021*, UNESCO, 2014, Cap. 1, În special « The changing global context », pp 12-18, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002312/231288e.pdf>; Blondel, D., « Contraintes, risques et enjeux du XXIème siècle, În *Educație pour le XXIème siècle. Questions et perspectives* », Éditions UNESCO, 1998 ; Jacques Delors, *Educație : un trésor est caché dedans, Rapport à l'UNESCO de la Commission Internationale sur l'éducation pour le vingt et unième siècle*, Éditions UNESCO, 2ème édition revue et corrigée, 1999, Cap.3, pp.65-83, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001159/115930f.pdf> ; Raportul « *Vivre ensemble dans l'Europe du XXIème siècle – Conjuguer diversité et liberté en Europe* » (Să trăim împreună în Europa secolului al XXI-lea), Consiliul European, Partea I, pp. 11-34, pe http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/2011/KYIV%20WEBSITE/Rapport_div.pdf; Pentru o analiză a fenomenului de mondializare, a dimensiunilor, cauzelor și efectelor a se vedea Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J., *Transformări globale. Politica, economie și cultură*, Iasi, Editura Polirom, 2004.

Semnul vizibil al transformărilor profunde este dezvoltarea de spații (aglomerații) multiculturale (orașe, cartiere), caracterizate printr-o mare diversitate de origini, limbi, culturi care, în multe societăți și țări au condus la o resurgență a fenomenelor de xenofobie și rasism, de excludere și segregare ca reacție la aceste tendințe. Aceste manifestări își au originea și sunt expresia unei concepții de respingere a diferențelor și de confruntare având la baza incomprehensiunea pe care specificitatea culturală (limba, obiceiuri, identitate) le provoacă.²

Toate aceste evoluții, legate de răspândirea și generalizarea interacțiunilor la scară planetară justifică interesul pentru problematica interculturalității și necesitatea urgentă a acțiunilor de stimulare a dialogului intercultural, inclusiv, sau mai ales, prin educație.

3. Conceptele de intercultural și interculturalitate

Noțiunile de intercultural și interculturalitate sunt larg utilizate în diferite domenii de studiu și acțiune. Ele sunt prezente atât în analize de sociologie, drept, în special în domeniul drepturilor omului, psihologie socială, știința educației, în cercetări axate pe analiza și rezolvarea de conflicte, dar și în discursul și acțiunile politice (rapoarte, declarații oficiale și alte documente) la nivel național și internațional. Oricare ar fi problematica, și oricare ar fi definițiile și abordările interculturalității, fenomenele de interculturalitate sunt fenomene care rezultă din contactul și relațiile dintre mai multe culturi și modele de viață, fiind specifice atât indivizilor, cât și țărilor și popoarelor sau organizațiilor.

Așa cum indică prefixul „inter”, în conceptul de interculturalitate ideea de reciprocitate, de schimb, este centrală. În fenomenul intercultural există o coexistență de culturi care interrelaționează, noțiunea fiind axată pe ideea de interacțiune în relațiile stabilite între indivizi și grupuri aparținând unor culturi și civilizații diferite. Interacțiunea de tip intercultural este o situație relațională, o experiență de schimburi reciproce, de comunicare, în care părțile sunt conștiente de specificul cultural și identitar al celuilalt, adică își recunosc mutual alteritatea. Deși implică reciprocitatea în schimburi, interculturalitatea este un raport de schimburi reciproce în

care fiecare partener își conservă o relativă identitate culturală proprie.³

Interculturalitatea ca principiu de deschidere către celălalt este o concepție care contracarează *etnocentrismul* înțeles ca viziune, atitudine și comportament social ce conduce la privilegierea și supraestimarea grupului rasial, geografic sau național căruia îi aparținem și care implică, corelativ, prejudecăți negative cât privește celelalte grupuri și popoare. Interculturalitatea este în același timp diferită atât de *aculturație*, noțiune care desemnează ansamblul de fenomene care rezultă din contactul continuu și direct între grupuri de indivizi de culturi diferite și care conduce la schimbări ale modelelor culturale originale ale fiecărui grup, cât și de *deculturare*, sinonimă cu absența de cultură, prin pierderea, în mod voluntar sau involuntar, a propriei culturi. Aceste abordări ale fenomenului diversității culturale conduc la *asimilare*, proces de pierdere a identității culturale a unei etno-minorități prin conformare la valorile și comportamentul grupului dominant, asimilarea însemnând dispariția unei culturi în favoarea alteia.⁴

Spre deosebire de aceste viziuni și manifestări, interculturalitatea este un fenomen de schimbare reciprocă prin relații de contact, este un proces lent prin care diferite populații se adaptează unor noi situații culturale. Experiența interculturalității, a întâlnirii dintre două sau mai multe culturi, este dinamică și, în mod necesar, transformatoare. Interculturalitatea este un demers de transformare reciprocă, el schimbă valori morale sau/și structuri sociale. Deoarece contactul dintre culturi diferite duce de cele mai multe ori la șocuri de esență civilizaționale între grupuri, interculturalitatea este un mecanism care poate să conducă la o mai bună înțelegere și cooperare între diferitele părți implicate, permițând depășirea diferențelor, surse de obstacole în calea comunicării și crearea în acest fel a unui nou spațiu de interacțiune, cu un nou cod valoric și cultural.

Integrarea ca fenomen ce vizează crearea coeziunii sociale este una din noțiunile esențiale

³ A se vedea Meunier, O., *Interculturel, pluriculturel (ou multiculturel), interculturalisation*, În Dossier de synthèse: Approches interculturelles en éducation, Institut Național de Recherches Pédagogiques, ENS Lyon, sept.2007, pe <http://ife.ens-lyon.fr/vst/Dossiers/Interculturel/Definitions/definitions.htm>.

⁴ A se vedea Akkari, A., *Introduction aux approches interculturelles en éducation*, Université de Genève, 2009, Cap. II., pp. 13-19; 25-28, pe <https://unige.ch/fapse/publications-ssed/files/4914/1572/5507/Carnet-Akkari.pdf>.

² Raportul Delors, *op.cit.*, Cap.I, *De la communauté de base à la société multiculturelle*, pp.35-49.

în abordarea interculturalistă și este în centrul dinamicii interculturale, deoarece conceptul de interrelații sociale este cheia integrării. Un individ integrat social se schimbă în același timp cu grupul care îl integrează. Integrarea nu înseamnă și nu pretinde grupului etnocultural minoritar renunțarea la toate particularitățile lui culturale, ci o anumită flexibilitate și adaptare, într-o viziune deschisă și ca evoluție în timp. Integrarea este cea care permite coexistența, adică traiul împreună prin respectarea reciprocă a diferențelor.

Un alt concept și fenomen cu care interculturalitatea prezintă asemănări dar și diferențe importante este cel de *multiculturalitate*. Deși ambele perspective recunosc diversitatea culturală, există anumite caracteristici definitorii ale interculturalității care o diferențiază în sens pozitiv de multiculturalism.

Astfel, termenul multicultural trimite în principal la natura variată din punct de vedere cultural a societății umane exprimând diversitatea de cultură etnică, națională, lingvistică, religioasă și socio-economică a sistemelor sociale a căror coeziune se bazează pe respectarea anumitor norme și valori. Spre deosebire de multiculturalism, în centrul perspectivei interculturale este reciprocitatea și interdependența, comunicarea dintre diferitele grupuri, constituind în felul acesta un instrument care facilitează dialogul, schimbul, înțelegerea reciprocă între indivizi sau grupuri cu origini și apartenențe diferite. În al doilea rând, interculturalismul este mai sintetic și interactiv decât multiculturalismul, el facilitează un schimb cultural (cultura înțeleasă în mod multidirecțional) și este dinamic. În timp ce multiculturalismul tinde să conserve moștenirea culturală în timp, interculturalismul permite schimbarea și transformarea. Interculturalismul are ca scop realizarea unei coeziuni sociale care include identități multiple și dezvoltarea unei culturi publice având la bază un sistem comun de valori. El încurajează crearea de interdependențe, formarea și modelarea unui spațiu intercultural prin participare, interacțiune, dezbateri și implicare comună, interculturalismul, ca sinteză de identități, fiind capabil să includă noi grupuri. În acest sens, interculturalitatea implică un sens puternic al totalității, în timp ce multiculturalismul pune accentul pe diferențe și diversitate, pe ce divide și mai puțin pe ce unește, scopul fiind reducerea conflictelor sociale. Interculturalismul este un liant social care promovează coeziunea comunității, prin interac-

țiune, dialog și participarea cetățenilor la viața comună a societății pe baza a ceea ce îi unește și mai puțin pe diferențele culturale. Interculturalismul este echivalentul unei integrări mutuale, favorizând apropierea prin înțelegerea celorlalte culturi și a diferenței.⁵

Multiculturalismul este specific lumii anglo-saxone, societăților de tip mozaic socio-cultural și etnic (SUA, Canada, Australia), este o variantă a pluralismului și îmbracă cel mai adesea forma comunitarismului. Interculturalismul este în schimb o perspectivă încurajată și promovată în context european unde diversitatea și dialogul cultural sunt mijloace de gestiune a diversității de popoare și culturi.⁶

Deși există diferențe între cele două viziuni, interculturalismul, fără să eclipseze multiculturalismul, poate fi considerat o versiune revăzută, adaptată noilor evoluții ale contextului mondial, a multiculturalismului. Interculturalitatea presupune multiculturalitatea, dar o depășește, este o abordare mai complexă a raporturilor interculturale pe plan local, regional, național sau internațional. Ca perspectivă ce implică deschidere, toleranță, înțelegere și respect mutual, interculturalitatea este o viziune care răspunde multiplelor provocări ale contextului actual global. Permițând depășirea frontierelor vizibile și invizibile – frontiere identitare, sociologice, ideologice, credințe –, interculturalitatea se dovedește a fi o soluție în lupta contra discriminărilor în contexte de confruntare cu diferența de șoc cultural, un instrument de luptă contra etnocentrismului.

O societate interculturală este o societate caracterizată printr-o diversitate care respectă demnitatea fiecăruia. Altfel spus, interculturalitatea înseamnă cunoașterea și recunoașterea dreptului la diversitate, împiedicând în acest fel stigmatizarea și devalorizarea celui alt și constituind un obstacol ferm în calea fundamentalismului religios, de natură etnică sau naționalistă. Interculturalitatea contribuie astfel în mod

⁵ A se vedea Meer, N., Modood, T., *How does Interculturalism Contrast with Multiculturalism?*, În *Journal of Intercultural Studies*, 33(2), 2012, pp. 175-196., pe <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/ethnicity/migrated/documents/interculturalism.pdf>. A se vedea de asemenea *Principes directeurs de l'UNESCO pour l'éducation interculturelle*, UNESCO, 2006, p. 18, disponibil pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878f.pdf>.

⁶ Despre multiculturalismul în țările anglo-saxone și comparația cu abordările din Europa a se vedea Akkari, A., *op.cit.*, pp. 41-49, 55-68.

concret la crearea unor spații de viață (cartiere, orașe, teritorii, școli, organizații) democratice și la refondarea cetățeniei pe baza unei egalități efective a drepturilor omului.

Un rol esențial în dezvoltarea interculturalității și în modificarea reprezentării diversității socio-culturale îl are școala și educația în general. Pentru întărirea democrației este necesar ca sistemele educative să țină cont de caracterul multicultural al societății și să contribuie la interacțiunea pozitivă dintre grupuri culturale diferite. În acest sens, educația este un factor important, esențial chiar, de interculturalitate.

4. Educația – instrument de promovare a interculturalității

Într-o lume tot mai interdependentă și în transformare rapidă și profundă în care sunt repuse în cauză tiparele tradiționale de viață (moduri de gândire și de acțiune, modele de comportament și atitudini), educației îi revine un rol major în adaptarea necesară la realitățile societăților pluraliste.

Rolul educației în promovarea interculturalității și a educației interculturale sunt esențiale pentru că școala este locul unde elevul întâlnește în mod instituțional alteritatea, este locul unde se confruntă cu diferența, cu modele culturale diferite de propria cultură familială, a comunității locale sau naționale de apartenență. De aceea, dincolo de contexte naționale, tradiții, specificități, și în special de particularitățile cât privește perspectiva istorică asupra problematicii interculturalității, există tendința comună de valorizare a acestei diversități culturale în domeniul educației.

În acest demers se înscrie și atenția acordată de cercetarea teoretică problematicii interculturalității în educație ilustrând actualitatea dezbaterii privind gestiunea diversității culturale în școală.

Astfel, integrarea interculturalului în abordările educaționale a dat naștere unei multitudini de studii care s-au centrat pe: aspecte conceptuale și noțiuni fundamentale (definirea și interpretarea unor termeni cheie – cultură, interculturalitate, multiculturalitate, identitate și diversitate culturală, alteritate, integrare etc. și legătura dintre ele); analiza diferitelor dimensiuni ale interculturalității; cauzele necesității abordărilor interculturale în educație (economice, sociale, efectul mondializării etc.); efectul interculturalității asupra procesului educativ; influența educației interculturale asupra inserției sociale; efectele asupra performanțelor școlare; contribuția efectivă

asupra coeziunii sociale; lucrări metodologice (demersuri, instrumente de analiza și acțiune); studii comparate, realizarea de studii de caz, sinteze asupra reflecției teoretice și asupra practicilor actuale, dicționare de specialitate, etc. Unele analize privilegiază componenta sociologică, altele dimensiunea istorică sau filozofică, alte cercetări adoptă demersul juridic sau instituțional, în timp ce unele studii sunt contribuții pluridisciplinare.⁷

În afara acestor studii teoretice, o contribuție majoră în definirea rolului, importanței și obiectivelor educației interculturale îl au instituțiile însărcinate cu aplicarea politicilor educative, cu definirea rolului școlii în societate. Prin stabilirea de norme și instrumente în domeniul educației interculturale este promovat, în mod concret, rolul acesteia de factor esențial în dezvoltarea societății democratice.

Din această perspectivă, demersul intercultural în educație promovat activ în ultimele decenii de către organismele internaționale cu rol în formularea cadrului normativ privind educația subliniază importanța noțiunii de diferență culturală și necesitatea ca aceasta să fie abordată în spiritul valorilor fundamentale ale omului, cu metodele și instrumentele specifice școlii. Recunoașterea pur teoretică a drepturilor celorlalți, inclusiv dreptul la diferență, nu este suficientă pentru eliminarea obstacolelor în calea comunicării și înțelegerii.

⁷ Din literatura consistentă asupra temei a se vedea Dansen, P., Perregaux, Ch., Rey, M., *Educatia interculturală. Experiente, politici, strategii*, Iasi, Editura Polirom, 1999 ; Delors, J., (coord), *Comoara launtrica. Raportul catre UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educatie În secolul XXI*, Iasi, Editura Polirom, 2000 ; Plugaru, L., Pavalache, M., *Educatia interculturală*. Sibiu, Ed. Psihomedica, 2007; Nedelcu, A., *Fundamentele educatiei interculturale. Diversitate, minoritati, echitate*, Ed. Polirom, 2008; Contributiile din cadrul Colocviului internațional din martie 2009 (Colloque internațional 2009: Un seul monde, une seule école ? Les modèles scolaires à l'épreuve de la mondialisation), *Revue internationale d'éducation*, Sèvres, martie 2009, pe <https://ries.revues.org/5546>; Akkari, A., *Introduction aux approches interculturelles en éducation*, Université de Genève, 2009, pe <https://unige.ch/fapse/publications-ssed/files/4914/1572/5507/Carnet-Akkari.pdf> ; *Dossier: L'école et la diversité culturelle*, În special Akkari, A., Introduction : Les Cultures à l'école, În *Revue internationale d'éducation*, Sèvres, no.63, septembrie, 2012, pp.33-42 <https://ries.revues.org/3466>; Pentru o bibliografie selectivă a se vedea Condat, S., *Educație interculturală. Bibliographie*, Centre de ressources documentaires du CIEP, pe https://crefec.org/intraweb/download/Bibliographie_CREFECO_Interculturel.pdf. De asemenea pot fi consultate diferite numere ale unor reviste de specialitate : *International Review of Education*, *Revue internationale de l'éducation*, *Intercultural Studies* etc.

Astfel, în afară de dobândirea de cunoștințe, școala permite dobândirea de competențe, aptitudini și atitudini care încurajează respectarea și valorizarea acestei diferențe, înțelegerea mutuală. Aceasta este viziunea în care promovarea educației interculturale este unul din elementul cheie al actualelor reforme educaționale pe plan mondial.

5. Rolul UNESCO în promovarea educației interculturale

Instituțiile internaționale au jucat un rol esențial în punerea în practică a educației interculturale, considerată un instrument esențial în atingerea marilor obiective și în îndeplinirea misiunii acestor organizații.

Atât UNESCO cât și Consiliul Europei, organisme cu atribuții în domeniul culturii și educației la nivel internațional, respectiv european, au contribuit atât la reflecția asupra conceptelor principale legate de problematica interculturalității, cât mai ales la conceperea de politici educaționale interculturale și stabilirea modalităților instituționale de aplicare a acestora în statele membre.

Concret, această contribuție a constat în definirea viziunii de ansamblu, stabilirea de orientări generale și principii directoare, definirea obiectivelor, elaborarea de strategii și planuri de acțiune, programe și măsuri, stabilirea cadrului juridic necesar gestionării diversității culturale în sistemul de educație și formare.

Orientări generale ale UNESCO privind educația interculturală

Într-un document de sinteză intitulat „Principii directoare în domeniul educației interculturale” din 2006, elaborat de UNESCO, sunt prezentate conceptele, problematicile, principalele instrumente și acte normative, rezultatele unor analize, în special rezultatele reuniunii experților UNESCO în acest domeniu.⁸ Destinat decidenților, profesioniștilor, cercetătorilor și tuturor celor interesați și implicați în activități de promovare a educației interculturale, această lucrare constituie un ghid al acțiunilor și noilor orientări în această materie, contribuind în acest fel la dezbaterea tematicii referitoare la educația interculturală. Inițiativa reflectă rolul unic al UNESCO în promovarea obiectivelor și valorilor care sprijină

⁸ *Principii directoare În domeniul educației interculturale* (Principes directeurs de l'UNESCO pour l'éducation interculturelle), UNESCO, 2006, disponibil pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001478/147878f.pdf>

înțelegerea interculturală și rolul educației în promovarea dialogului social și cultural și al realizării coexistenței pașnice.⁹

Rolul și obiectivele educației interculturale

Pentru ca școala să devină un adevărat vector de interculturalitate, nu este suficient ca educația în spiritul interculturalității să fie un simplu program adăugat programelor de învățământ. Ea trebuie să vizeze mediul educației în totalitatea lui, incluzând atât mediul școlar propriu zis, cât și educația și formarea educatorilor, luarea deciziilor și guvernarea școlară, programele de studiu, materialul pedagogic și metodele de învățare, interacțiunile dintre elevi, relațiile între școală, comunitate și autorități.

Abordările interculturale în educație vizează trei obiective principale: recunoașterea și acceptarea pluralismului cultural ca realitate socială; contribuția la crearea unei societăți de egalitate a drepturilor și de echitate; aportul la stabilirea de relații interetnice armonioase. Plecând de la aceste scopuri, educația interculturală își propune ca obiective generale: lupta contra tuturor excluziunilor; favorizarea integrării și reușitei școlare; promovarea respectării diversității culturale; ameliorarea înțelegerii internaționale.¹⁰

Cât privește obiectivele specifice ale educației interculturale, acestea pot fi rezumate în rubrica celor patru piloni ai educației care au fost formulate de Comisia internațională privind educația în secolul al XXI-lea (creată în anul 1993) în Raportul către UNESCO intitulat „Educația: comoară lăuntrică” și anume: să învățăm să cunoaștem; să învățăm să facem; să învățăm să trăim împreună; să învățăm să fim.¹¹ Cu alte cuvinte, educația interculturală vizează acumularea de cunoștințe, de atitudini specifice și de competențe privind atât dezvoltarea personalității individuale cât și conviețuirea. Competențele referitoare la convie-

⁹ Acest document se înscrie în cadrul interesului mai larg acordat legăturii dintre cultură și educație. Inițiativa intitulată „Angajamentul de la Rabat” al Conferinței internaționale de la Rabat care a avut ca tema „Încurajarea dialogului dintre culturi și civilizații prin inițiative concrete și durabile” (Rabat, Maroc, 14-16 iunie 2005), a recomandat pregătirea unui document cuprinzând marile orientări și principii în domeniul educației interculturale, recomandare căreia UNESCO a răspuns prin elaborarea acestui document sinteză.

¹⁰ Principii directoare, p. 28.

¹¹ A se vedea Jacques Delors (coord), *Comoara lăuntrică. Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI*, Iasi, Editura Polirom, 2000.

țuire se ating prin dezvoltarea înțelegerii celuilalt și percepția interdependențelor, prin realizarea de proiecte comune, prin gestiunea conflictelor cu respectarea valorilor pluralismului și a diversității culturale.¹² Prin educație interculturală, elevii dobândesc cunoștințele, competențele și valorile care contribuie la dezvoltarea spiritului de solidaritate și de cooperare între indivizi și diferite grupuri ale societății.

Educația interculturală vizează cu prioritate mai multă egalitate, mai multă echitate, deschidere către diversitate la toate nivelurile sistemului educativ, stimularea respectării diferențelor și promovarea drepturilor omului, a democrației și păcii.¹³

Aceste obiective pot fi atinse pe mai multe căi: elaborarea de programe de studiu complete care să cuprindă învățarea limbilor, istoria și cultura grupurilor minoritare în societate; metode de învățare și materiale pedagogice care să promoveze diversitatea și dialogul intercultural; guvernanta școlară și organizarea mediului școlar; adaptarea rolului și formarea personalului didactic; interacțiuni între școală și societate.

Principiile educației interculturale

Principiile care ghidează abordarea interculturală a educației și mijloacele de aplicare a acestora sunt, conform orientărilor formulate de UNESCO, următoarele:

În primul rând, educația interculturală trebuie să respecte identitatea culturală a elevilor furnizând tuturor o educație de calitate adaptată și adecvată din punct de vedere cultural. Pentru aplicarea acestui principiu se preconizează: utilizarea de programe de studiu și materiale pedagogice care să țină cont de cunoștințele și experiența elevilor, de sistemul de valori și aspirațiile lor sociale, economice și culturale specifice, să încurajeze respectarea identității culturale și a limbii acestora; elaborarea de metode pedagogice și de metode de evaluare adecvate din punct de vedere cultural; formarea adecvată a educatorilor și profesioniștilor din educație; stabilirea de interacțiuni adecvate între școală ca centru de activități sociale și culturale în serviciul comunității și comunitatea locală în procesul educativ prin implicarea diferiților actori (familie, comunitatea

locală) în gestiunea, luarea deciziilor și aplicarea de programe școlare.¹⁴

Conform celui de-al doilea principiu, educația interculturală trebuie să furnizeze fiecărui elev cunoștințele, atitudinile și competențele culturale necesare participării active și depline la viața societății. Acest obiectiv poate fi realizat prin: garantarea șanselor egale și echitabile în materie de educație, prin utilizarea de programe și materiale pedagogice care permit grupurilor majoritare dobândirea de cunoștințe asupra istoriei, tradițiilor, limbii și culturii minorităților, furnizarea, respectiv dobândirea, de cunoștințe despre societate în ansamblu de către grupurile minoritare, și eliminarea prejudecăților grupurilor culturale distincte; promovarea unor metode de învățare adecvate care să faciliteze participarea activă a elevilor la procesul educativ și integrarea metodelor de învățare formale și non-formale, tradiționale și moderne, realizarea de proiecte comune; o pregătire inițială adecvată pentru învățători și o formare profesională permanentă care să furnizeze acestora o înțelegere aprofundată a abordării interculturale a educației și implicarea acestora în transpunerea efectivă a principiilor acesteia în procesul educativ, conștientizarea rolului pe care educația o poate avea în lupta contra rasismului și discriminării, o abordare a educației bazată pe drepturile omului etc.¹⁵

Un al treilea principiu subliniază rolul educației interculturale în furnizarea de cunoștințe, atitudini și comportamente culturale care să contribuie la înțelegerea, respectul reciproc și solidaritatea dintre indivizi, grupuri etnice, sociale, culturale, religioase și între națiuni. Aplicarea acestui principiu necesită următoarele mijloace de realizare: elaborarea de programe de studii care să contribuie la descoperirea și promovarea diversității culturale, conștientizarea valorii pozitive a diversității culturale și a patrimoniului cultural, conștientizarea necesității luptei contra rasismului și a discriminării, a înțelegerii și respectării tuturor popoarelor, a culturii, civilizației și valorilor acestora; utilizarea de metode de învățare adecvate care să permită organizarea procesului educativ într-un context egalitar; dobândirea de competențe care să permită comunicarea și cooperarea dincolo de barierele culturale prin contacte directe și schimburi de elevi, studenți și educatori în diferite țări, realizarea de proiecte comune de către instituții din țări diferite, realizarea de rețele internaționale

¹² Principii directoare, pp. 19-20.

¹³ Idem, p. 29.

¹⁴ Idem, pp. 35-36.

¹⁵ Idem, pp. 37-39.

de elevi, studenți și cercetători etc.; învățarea de limbi străine; formare inițială adecvată și perfecționarea permanentă a educatorilor care să vizeze conștientizarea valorii pozitive a diversității culturale, cunoașterea istoriei civilizațiilor care facilitează o mai bună înțelegere a culturilor și a complementarității acestora, dezvoltarea de competențe sociale care să încurajeze participarea socială activă la gestiunea școlilor, dobândirea de competențe de comunicare interculturală etc.¹⁶

Cadrul juridic de reglementare a educației interculturale la nivel UNESCO

Acțiunea UNESCO în materie de educație în general și de educație interculturală în special s-a concretizat și este reglementată de un număr important de instrumente și documente normative.

Preocuparea UNESCO în domeniul educației interculturale se înscrie în perspectiva deschisă de Declarația Universală a Drepturilor Omului care stipulează faptul că „Educația trebuie să vizeze deplina dezvoltare a persoanei umane și întărirea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale” și aceasta „trebuie să favorizeze înțelegerea, toleranța, prietenia între toate națiunile și grupurile rasiale sau religioase”.¹⁷ Prin aceste articole sunt stabilite cele două principii fundamentale ale educației interculturale: să contribuie la dezvoltarea personalității indivizilor și să favorizeze toleranța și înțelegerea mutuală.

În afara Declarației Universale care este un instrument normativ esențial, o serie de tratate, convenții și pacte reiau principiile de bază ale acesteia iar altele formulează și concepte complementare care sunt pertinente pentru educația interculturală. Putem aminti în acest sens Convenția internațională privind eliminarea oricăror forme de discriminare rasială (1965), Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (1966), Convenția referitoare la drepturile copilului (1989), Convenția internațională referitoare la protecția drepturilor lucrătorilor migranți și a familiilor lor (1990) etc.

Principiile enunțate în aceste instrumente se regăsesc și în diferite documente ale UNESCO ca de exemplu Convenția referitoare la lupta contra discriminării în domeniul învățământului (1960), Declarația UNESCO referitoare la principiile cooperării culturale internaționale (1966),

¹⁶ Idem, pp. 39-41.

¹⁷ Art. 26.2 din Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948).

Recomandarea UNESCO privind educația în slujba înțelegerii, cooperării și păcii internaționale și educația pentru drepturile omului și a libertăților fundamentale (1974), Convenția UNESCO referitoare la protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2005) care reia și întărește câteva idei esențiale referitoare la educație exprimate în Declarația Universală a UNESCO privind diversitatea culturală (2001) etc. De asemenea, o serie de conferințe internaționale asupra educației au adoptat dispoziții esențiale privind educația interculturală (Conferința Internațională asupra educației din 1992, din 1996, Conferința internațională asupra educației pentru dezvoltare durabilă, 2014 etc.).

Toate aceste documente exprimă consensul la nivel internațional în domeniul educației, subliniind rolul acesteia în promovarea păcii, a solidarității și înțelegerii internaționale și care conțin elemente referitoare la educația interculturală. Dezvoltarea educației interculturale este una din căile principale pentru îndeplinirea obiectivului general al UNESCO de a furniza o educație de calitate pentru toți și de promovare a principiilor drepturilor omului în materie de educație.¹⁸

Inițiative recente la nivelul UNESCO în materie de educație interculturală

Printre cele mai recente inițiative și programe ale UNESCO în materie de educație interculturală o semnificație deosebită o au Deceniul internațional al apropierii dintre culturi (2013-2022) și Strategia UNESCO pe termen mediu (2014-2021).

Deceniul internațional al apropierii culturilor (2013-2022)

Prin Rezoluția 67/104 din 17 decembrie 2012, Adunarea Generală a ONU, la propunerea UNESCO, intitulată „Promovarea dialogului, a înțelegerii și cooperării dintre religii și culturi în slujba păcii” a desemnat UNESCO ca instituție conducătoare a acestui proiect ambițios. Prin această rezoluție, Adunarea Generală a reafirmat rolul ONU în promovarea „dialogului dintre civilizații, culturi și popoare” dând în același timp impuls unui nou program de acțiune pentru promovarea culturii păcii și non-violentei.¹⁹

¹⁸ Programul mondial În domeniul educației pentru drepturile omului, inițiativa a ONU coordonată de UNESCO și de Înalțul Comisariat ONU pentru Drepturile Omului.

¹⁹ Lansarea Deceniului internațional al apropierii culturilor, pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002211/221198f.pdf>

Acest nou Deceniu oferă comunității internaționale ocazia de reafirmare a unei umanități pluraliste în care diversitatea culturală și dialogul intercultural se întăresc reciproc și în care cooperarea internațională poate fi favorizată prin educație, cultură, științe, comunicare și informație, în scopul realizării unei adevărate apropieri între popoare.²⁰

Activitățile acestui proiect vizează promovarea incluziunii sociale și a dialogului cultural în vederea ameliorării înțelegerii globale. Dialogului intercultural îi revine rolul de a recunoaște, promova și afirma demnitatea egală a tuturor culturilor și religiilor, condiție a respectului mutual și a unei păci durabile.

Prin aceste acțiuni, Deceniul internațional al apropierii culturilor răspunde nevoii de consolidare a legăturilor între diversitatea culturală și valorile universale și de dezvoltare a dialogului dintre culturi, dialog bazat pe demnitate, toleranță și respect. Aceste valori sunt fundamentale pentru umanitate în ansamblu, constituie baza coexistenței umane și fundamentul „apropierii dintre culturi”.

Astfel, Punctul 3 al programului intitulat „Promovarea diversității – esența însăși a coexistenței pașnice”²¹ are ca mesaj cheie ideea conform căreia dialogul intercultural bazat pe respectarea diversității culturale este garanția esențială a dezvoltării durabile și a păcii. Întrucât toate culturile sunt intrinsec eterogene și în evoluție constantă și deoarece indivizii și comunitățile se caracterizează prin multiple identități culturale, toate aceste diferențe culturale îmbogățesc profilul cultural al umanității.

Punctul 5, intitulat „Educația pentru cetățenie într-o lume interconectată și pluralistă”²², subliniază rolul școlii de factor fundamental care va determina durabilitatea societății actuale. Formarea de cetățeni responsabili, dotați cu competențe și aptitudini necesare conviețuirii într-o lume tot mai interdependentă, este o responsabilitate socială comună. Conceptul de cetățenie mondială, care este un proiect normativ dar și o aspirație comună, implică valorile pluralismului

²⁰ Reuniunea experților Deceniului Internațional al apropierii culturilor, 24-25 martie 2015, UNESCO. Rezumat al reuniunii (Réunion d'experts Décennie internationale du rapprochement des cultures, 24-25 mars 2015, UNESCO. Comptes rendus de la réunion), pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002346/234607f.pdf>

²¹ Idem, p. 13.

²² Idem, p. 25.

și interculturalității a căror promovare se află în centrul educației pentru cetățenie.

Astfel, pentru o dezvoltare umană integrală este esențial să se încurajeze comportamente și valori civice în cadrul cărora un rol important revine dezvoltării de competențe, atitudini și valori interculturale care permit și favorizează interacțiuni pozitive între indivizi în contexte marcate de diversitate. Deși rolul educației formale este esențial în formarea acestor competențe interculturale, el trebuie lărgit dincolo de procesul școlar, la nivelul familiei, al mediei și a altor structuri ale societății, implicând o diversitate de actori publici și reprezentanți ai societății civile, la nivel național și internațional.

Strategia pe termen mediu a UNESCO (2014-2021)

Elemente importante cât privește educația interculturală (rol, obiective, proiecte) sunt menționate și în Strategia pe termen mediu a UNESCO (2014-2021).²³

Prin documentul 37C/4 din 2014, aprobat de Conferința generală a UNESCO, a fost definită viziunea strategică și misiunile UNESCO pentru perioada 2014-2021. Conform acestui document, toate obiectivele strategice și polurile tematice trebuie să aibă în vedere realizarea a două obiective primordiale: contribuția UNESCO la realizarea unei păci durabile și promovarea unei dezvoltări durabile a comunității internaționale.

Aceste obiective primordiale ghidează activitatea UNESCO în diferite domenii (obiective strategice), care se întrepătrund și al căror mesaj cheie este că educația este motorul și catalizatorul păcii și dezvoltării durabile.

În mod specific, educației interculturale îi revine un rol important în realizarea obiectivului strategic al 6-lea al documentului care vizează acțiuni de promovare a dialogului intercultural pentru apropierea culturilor, a dezvoltării sociale inclusive și a învățării conviețuirii.²⁴ Educația interculturală este evocată și în obiectivul 1 care subliniază necesitatea dezvoltării sistemelor educative în sensul promovării educației pentru toți de-a lungul vieții, a unei educații inclusive și de mare calitate. De ase-

²³ Strategia pe termen mediu, UNESCO, 2014-2021 (Stratégie à moyen terme, 2014-2021, UNESCO, 2014), pe <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002278/227860f.pdf>

²⁴ Idem, pp. 23-24.

menea, în mod indirect, în obiectivul 2 (educația ca mijloc de formare a unor cetățeni ai lumii creativi și responsabili), dar și în obiectivul 3 (dezvoltarea educației pentru toți), găsim elemente care implică dimensiunea interculturală a educației. Prin realizarea acestor obiective din domeniul educației UNESCO se angajează să încurajeze înțelegerea între popoare, educația fiind un mijloc de apropiere între societăți și culturi.

Forumul internațional de la Baku privind Dialogul intercultural (6 mai 2017)

Având ca temă „Promovarea dialogului intercultural – Noi căi pentru securitatea umană, pace și dezvoltare durabilă”, acest eveniment a vizat promovarea și susținerea înțelegerii și dialogului între culturi prin abordarea unei largi problematice: rolul credințelor, a religiilor, a migrațiilor, a securității umane, a dezvoltării durabile etc. Printre acestea, o atenție deosebită a fost acordată educației al cărei rol în prevenirea extremismului violent, a realizării încrederii și cooperării între culturi și civilizații a constituit tema a numeroase dezbateri și analize în cadrul evenimentului.

Așa cum s-a subliniat în ședința de deschidere a Forumului, „este nevoie de *forța slabă* a educației, cunoașterii, a culturii și comunicării, a științelor, pentru întărirea valorilor pe care umanitatea le partajează – drepturile omului și demnitatea – și recunoașterea destinului comun”.²⁵

În spiritul acestei viziuni s-a lansat publicația UNESCO intitulată „Interculturalitatea la răscruce de drumuri: perspective comparate privind concepte, politici și practici”, prin care interculturalitatea este propusă ca soluție politică posibilă pentru gestionarea diversității socio-culturale. Lucrarea propune studii, comentarii, studii de caz privind problematica dialogului intercultural.

6. Concluzii

Schimbările fără precedent la nivel global (mișcări de populații în interiorul statelor și la nivel internațional, emergența de noi forme de comunități) au condus la transformări demografice majore, creșterea diversității socio-culturale constituind o provocare comună a statelor.

Odată cu aceste transformări au apărut noi probleme, noi surse de tensiuni și noi riscuri. Difi-

cultatea coabitării acestei pluralități de culturi, de grupuri etnice, religioase, de viziuni asupra lumii, refuzul de a accepta această diversitate, au condus la fenomene de discriminare, la manifestări de xenofobie. Această mare interdependență, dar și emergență de conflicte rezultate din contactul și confruntarea dintre culturi au impus transformări progresive ale concepției și practicii cetățeniei, au avut ca efect întărirea regimului internațional al drepturilor omului.

Abordarea interculturală a raporturilor socio-culturale în societatea actuală este un răspuns la această diversitate culturală, este perspectiva care încurajează dialogul și relația dintre diferite culturi. Relațiile interculturale presupun respectarea diversității, depășirea neîncrederii prin dialog și dezbateri cât privește fundamentele vieții colective și a modelelor de societate.

În contextul acestor schimbări, rolul educației este de a fi în centrul dezbaterilor și preocupărilor. O schimbare de perspectivă are loc în sistemele de educație, atât la nivel național, regional și global, care vizează deschiderea școlii către diversitatea culturală. Adoptarea abordărilor interculturale în educație urmărește adaptarea necesară a sistemului școlar la realitatea pluriculturală a societăților actuale, pregătind tinerii să facă față provocărilor unei lumi tot mai interconectată și interdependentă. Educația interculturală vizează cu prioritate mai multă diversitate la toate nivelurile, dobândirea de cunoștințe, atitudini și competențe care să încurajeze înțelegerea și acceptarea diferențelor dintre indivizi, grupuri și țări, să favorizeze deschiderea și respectarea valorilor și identității celuilalt. În felul acesta educația interculturală își poate aduce contribuția la întărirea democrației și crearea unor societăți durabile.

Tematica educației interculturale este strâns legată de regimul drepturilor omului întrucât valorile pe care le presupune, în primul rând dreptul la demnitate al oricărei persoane și respectarea dreptului la identitate, dar și prin obiectivele urmărite, se încadrează, în viziunea UNESCO, în paradigma educației pentru cetățenie și pentru drepturile omului. Ea este în același timp legată și de programele educației pentru pace, a educației pentru mediu și pentru dezvoltare durabilă, aducându-și contribuția la dezvoltarea unei culturi mondiale bazate pe toleranță și conviețuire pașnică.

²⁵ Forumul internațional de la Baku privind dialogul intercultural, pe <http://fr.unesco.org/news/directrice-generale-ouvre-4e-forum-bakou-dialogue-interculturel>.

SCHIMBĂRILE CLIMATICE ȘI IMPLICAȚIILE ACESTORA ASUPRA DREPTURILOR OMULUI

DANIELA ALBU*

Abstract:

Winning the unequal human struggle with natural forces and climate change implies both a subtle and long-lasting change in mentality, as well as the development of international instruments and mechanisms to combat the devastating effects that they can have in the long run on the quality of life of future generations.

The catastrophic impact of climate change is not perceived correctly by politicians, neither by the press nor by the big financial markets.

Existing but perfectible international mechanisms and instruments demonstrate a major concern that in this man's unequal struggle with nature, the quality of life, his fundamental rights and freedoms will be preserved and guaranteed by globally ratified mechanisms and instruments, and even if their efficiency and implementation often prove to be difficult, what matters most is the consistency and seriousness with which the effects of climate change on human rights are addressed globally.

Key words: climate change, Agenda 2030, Kyoto Protocol, Paris Agreement, right to life, climate refugee

Résumé:

Afin de gagner la lutte inégale qui oppose l'homme aux forces de la nature et aux changements climatiques, deux conditions doivent être remplies conjointement: le démarrage d'un processus de changement des mentalités, à la fois long et subtil, et le perfectionnement des instruments et des mécanismes internationaux qui visent à combattre les effets dévastateurs que les changements climatiques peuvent engendrer à long terme, en affectant notamment la qualité de vie des générations futures.

L'impact catastrophique des changements climatiques n'est pas correctement perçu ni par les politiciens, ni par la presse, ni par les grands marchés financiers non plus.

Les instruments et les mécanismes internationaux déjà mis en place, mais quand même perfectibles, relèvent d'une préoccupation majeure ayant pour objectif d'empêcher que cette lutte, le plus souvent inégale, puisse conduire à un affaiblissement de la sauvegarde et de la protection de la qualité de vie, des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Même si l'efficacité et la mise en oeuvre des tels instruments et mécanismes peuvent s'avérer problématiques, il est important qu'au niveau global, les questions liées aux effets produits par les changements climatiques sur les droits de l'homme soient abordées de manière persévérant et sérieuse.

Mots-clés: changements climatiques, Agenda 2030, Protocole de Kyoto, Accord de Paris, droit à la vie, réfugié climatique.

Schimbările climatice, reprezintă o prioritate planetară într-o lume divizată în care populațiile globului nu se bucură de aceleași drepturi și privilegii. Este un fapt demonstrat că toate catastrofele naturale au afectat comunitățile de-a lungul istoriei umanității, dar gradul de distrugere este cu atât mai mic cu cât țara respectivă este mai pregătită să prevină parțial sau chiar să facă față producerii acestor dezastre climatice, în așa fel încât să reducă pe cât posibil distrugerile și pierderile de vieți omenești. Ar fi absurd ca această luptă să fie purtată doar individual în contextul în

care toate statele lumii, indiferent de gradul lor de dezvoltare, se confruntă cu această problemă. Fiecare locuitor al planetei devine răspunzător de ceea ce lasă moștenire generațiilor viitoare. Schimbările climatice amenință să afecteze libertatea și să limiteze opțiunile. Tehnologia avansată nu este singura soluție, mai ales că există încă decalaje enorme privind gradul de dezvoltare al țărilor, iar marele paradox este că tocmai țările dezvoltate sunt și cele răspunzătoare de gradul ridicat al poluării pe glob. Iată de ce câștigarea acestei bătălii inegale a omului cu forțele naturii și cu schimbările climatice ține atât de o subtilă și îndelungă schimbare a mentalităților, cât și de

* Cercet. științific.

perfecționarea unor instrumente și mecanisme internaționale de combatere a efectelor devastatoare pe care acestea le pot avea pe termen lung, afectând mai cu seamă calitatea vieții generațiilor viitoare.

Impactul catastrofal al schimbărilor climatice nu este perceput în mod corect nici de către politicieni, nici de către presă și nici de către marile piețe financiare. O secetă, o inundație de mari proporții sau un ciclon, precum și alte șocuri climatice sunt prezentate sub forma unor „afecțiuni” temporare ale planetei care apar ca știri de senzație și dispar la fel de repede. Nu se aprofundează din păcate consecințele reale cu efect îndelungat ale acestor evenimente asupra cărora specialiștii continuă să tragă tulburătoare semnale de alarmă.

Secolul 20 a avut două mari războaie mondiale, la o distanță relativ mică în timp unul față de celălalt, în urma cărora s-a născut dintr-un efort comun de cooperare internațională, Declarația Universală a Drepturilor Omului, pentru a preveni producerea unor catastrofe viitoare de acest fel. Nu ar trebui să uităm că Declarația a luat ființă abia după ce răul s-a produs, ca o consecință a crimelor și a desconsiderării demnității umane în timpul acestor războaie. Schimbările climatice care afectează acum toți locuitorii planetei reprezintă un rău în plină desfășurare, care se manifestă sub diverse forme alarmante simultan și cu rapiditate în foarte multe zone ale globului. Dacă nu se acționează printr-o cooperare internațională concretă, am putea avea de-a face de această dată cu ratarea politică a secolului 21, mai ales că este vorba de o luptă contra cronometru.

Primul pas al comunității internaționale în domeniul analizei la nivel global a problemelor de mediu și în identificarea unor soluții viabile a fost Conferința ONU privind mediul, de la Stockholm, Suedia, din iunie 1972¹. Atunci s-a supus dezbaterii internaționale pentru prima oară pericolul deteriorării mediului, dar abia în 1983 își începe activitatea Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare (WCED)². Doi ani mai târziu, în 1985, ca reacție la descoperirea găurii din stratul de ozon de deasupra Antarcticii, prin Convenția de la Viena pentru protecția stratului de ozon³, se încearcă găsirea unor soluții de

reducere a emisiei substanțelor care au cauzat acest fenomen. În 1986 are loc catastrofa de la Cernobîl. Comisia Mondială pentru Mediu și Dezvoltare susține vehement necesitatea organizării unei conferințe internaționale care să dezbată și să găsească soluții în privința mediului și a dezvoltării durabile. Astfel, în 1992 are loc la Rio întâlnirea la nivel înalt pentru dezvoltare durabilă, care a mai fost numită și Summit-ul Pământului. Cele 170 de state participante au adoptat atunci mai multe convenții referitoare la schimbările climatice, la reducerea emisiilor de metan și dioxid de carbon, la conservarea speciilor și a diversității biologice dar și a stopării defrișărilor masive. Printre cele mai importante rezultate ale Conferinței de la Rio din 1992 se numără Acordul Convenției cadru a ONU pentru schimbările climatice⁴ (UNFCCC), Agenda 21 pentru Dezvoltare Durabilă⁵ și Convenția ONU privind diversitatea biologică⁶. Tot la Rio s-a născut ideea și s-a propus redactarea Convenției ONU pentru combaterea deșertificării⁷, care a fost adoptată ulterior, în 1994 și care a intrat în vigoare pe 26 decembrie 1996. Mai mult decât atât, Conferința de la Rio a oferit prilejul creării unor noi instituții internaționale specializate printre care și Comisia de Dezvoltare Durabilă, însărcinată cu monitorizarea implementării măsurilor propuse în cadrul Conferinței.

„Raportul Anual al Înalțului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului asupra relațiilor dintre schimbările climatice și drepturile omului” (15 ianuarie 2009)⁸ menționează Convenția cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice drept instrument internațional de analiză a cauzelor și consecințelor schimbărilor climatice adesea cunoscute și sub denumirea de „încălzire globală”. În Raport se precizează

⁴ Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice http://unfccc.int/files/essential_background/convention/background/application/pdf/convention_text_with_annexes_english_for_posting.pdf.

⁵ Adoptată 1992 <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

⁶ Adoptată 1992 <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>.

⁷ Adoptată 12 sept. 1994 <http://www.ifrc.org/docs/idrl/I223EN.pdf>.

⁸ Raportul Anual al Înalțului Comisariat al ONU pentru Drepturile Omului asupra relațiilor dintre schimbările climatice și drepturile Omului, din 15 ianuarie 2009, p. 2, A/HRC/10/61 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/103/44/PDF/G0910344.pdf?OpenElement>.

¹ <http://www.un-documents.net/unchedec.htm>.

² ONU A/RES/38/161.

³ „Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer”. *United Nations Treaty Series*.

că Articolul 3 al Convenției subliniază povara inegală pe care trebuie să o poarte statele lumii atunci când este vorba despre efectele schimbărilor climatice. De multe ori acest Articol este numit de specialiști și „Articolul echității”, pentru că prevede că țările trebuie să protejeze sistemul climatic „pe baza echității și în conformitate cu responsabilitățile lor comune dar diferite”; că „țările dezvoltate ar trebui să se afle în prima linie a combaterii schimbărilor climatice și a efectelor lor adverse și că trebuie acordată o atenție specială nevoilor țărilor în curs de dezvoltare, în special ale acelor care sunt cele mai vulnerabile și mai expuse la schimbările climatice”⁹. Pentru aceste țări povara este disproporționată cu capacitatea lor reală și limitată de reacție și intervenție. Tocmai de aceea „principiul echității” continuă să rămână o provocare în toate negocierile purtate pe această temă.

Pe drumul anevoios al Conferințelor și Convențiilor internaționale, statele membre ONU, în special cele dezvoltate, chiar cele care au ratificat aceste documente, au recunoscut mai mult sau mai puțin formal pericolul schimbărilor climatice, dar abia în 1997, odată cu controversatul Protocol de la Kyoto¹⁰ la Convenția cadru a ONU pentru schimbările climatice, a ieșit la iveală modul în care primează interesul național pentru sprijinul industrializării și al energiei, de multe ori cu prețul poluării și al periclitării mediului în detrimentul sănătății populației. Noutatea pe care o aduce Protocolul de la Kyoto este că în timp ce Convenția cadru a ONU pentru schimbările climatice încurajează țările industrializate să își stabilizeze emisiile gazelor poluante cu efect de seră, Protocolul le obligă în mod ferm să se angajeze să facă acest lucru. El reprezintă structura de rezistență pe care se vor construi viitoarele acorduri internaționale privind combaterea schimbărilor climatice.

La 10 ani de la Conferința de la Rio, la Summitul privind dezvoltarea durabilă din 2002, Johannesburg, Africa de Sud, care a fost numit pe scurt „Summitul Pământului” sau „Rio+10” a fost elaborată Declarația de la Johannesburg¹¹. Este evident că această Declarație nu s-a născut

din senin, ci s-a format pe măsura rezultatelor și concluziilor Conferinței de la Stockholm și a Summitului de la Rio, mai sus menționate. La data adoptării Declarației trecuseră deja doi ani de la angajamentul statelor membre ONU pentru îndeplinirea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului, stabilite în 2000¹². La Conferința de la Johannesburg, s-a reafirmat importanța dezvoltării durabile ca obiectiv major la nivelul instituțiilor naționale, regionale și internaționale, ce trebuie integrat în politicile publice, precum și în activitățile agențiilor specializate al ONU. Un rezultat remarcabil a fost și faptul că s-au concretizat aproape 300 de inițiative de parteneriat internațional pentru îndeplinirea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. S-ar mai putea adăuga că Declarația de la Johannesburg conține mai multe generalități decât Declarația de la Rio, mai ales în termeni de angajamente ale statelor participante.

Au urmat în 2010 acordurile din cadrul Conferinței de la Cancun, Peru, care includ angajamentele a 76 de țări dezvoltate și în curs de dezvoltare de a-și controla și stabiliza emisiile gazelor cu efect de seră. În 2010 cele 76 de țări erau responsabile în mod colectiv de 85% din emisia anuală globală.

Dar încă dinainte de a se ajunge la această statistică sumbră, devenea din ce în ce mai evident faptul că schimbările climatice pot avea implicații majore asupra drepturilor omului. În 2008, Consiliul Drepturilor Omului a adoptat prima rezoluție (7/23) „Drepturile omului și schimbările climatice”¹³. Pentru punerea în aplicare a acestei rezoluții, Consiliul a efectuat un studiu despre relația dintre schimbările climatice și drepturile omului, studiu supus atenției celei de a 10-a întâlniri de lucru a Consiliului din martie 2009.

Consiliul Drepturilor Omului a adoptat apoi rezoluția (10/4) „Drepturile omului și schimbările climatice”¹⁴ în care se precizează că impactul schimbărilor climatice afectează atât direct cât și indirect drepturile omului. În textul rezoluției se subliniază că segmentele de populație care deja

¹² A/RES/55/2) www.un.org/documents/ga/res/55/a55r002.pdf.

¹³ Rezoluția ONU 7/23 http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_7_23.pdf.

¹⁴ Rezoluția Consiliului Drepturilor Omului 10/4 2009 http://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_10_4.pdf.

⁹ Idem, p. 2.

¹⁰ Protocolul de la Kyoto, adoptat 11 dec. 1997, <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.
<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>.

¹¹ <https://joburg.org.za/pdfs/johannesburgdeclaration.pdf>.

se găsească în situații vulnerabile vor fi cele care vor simți cel mai acut impactul acestor fenomene. În rezoluție se reafirmă principiile și obiectivele Convenției cadru a ONU privind schimbările climatice¹⁵ și se consideră salutare deciziile Conferinței de la Bali, Indonezia din 2007, în cadrul căreia s-a adoptat Planul de Acțiune de la Bali¹⁶ pentru combaterea schimbărilor climatice. Încă de la acea vreme, pe lângă reafirmarea importanței Declarației de la Rio¹⁷ de la Conferința din 1992 privind dezvoltarea mediului și a necesității implementării Declarației de la Johannesburg¹⁸ privind dezvoltarea durabilă și a Agendei 21 pentru Dezvoltare durabilă¹⁹, se consemna în mod special în această rezoluție dreptul la dezvoltare și la un mediu sănătos pentru generațiile viitoare.

Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului a pus la dispoziție concluziile și studiile rezultate în urma implementării celor două rezoluții (7/23 și 10/4) în cadrul Conferinței Națiunilor Unite privind Schimbările Climatice (COP15), care a avut loc la Copenhaga, în perioada 7-18 decembrie 2009.

Consiliului Drepturilor Omului îi revine rolul major de a atrage atenția asupra implicațiilor pe care schimbările climatice și efectele acestora le pot avea asupra drepturilor omului. În scopul de a cataliza eforturile statelor membre ONU, Consiliul a continuat de-a lungul timpului să adopte o serie de rezoluții pe această temă, semnalând comunității internaționale că acesta nu este un subiect deloc neglijabil: Rezoluțiile 9/1 din 2008²⁰, 12/18²¹ din 2009, 16/11²² din 2011, 18/22²³ din 2011, 19/10 din 2012²⁴, 25/21²⁵ din 2014, 29/L.21²⁶ din 2015

¹⁵ Convenția Cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf>.

¹⁶ Adoptat prin Decizia 1/CP.13 a COP-13.

¹⁷ Adoptată de Adunarea Generală a ONU pe 12 august 1992 A/CONF.151/26.

¹⁸ Johannesburg Declaration on Sustainable Development, A/CONF.199/20, Chapter 1, Resolution 1, Johannesburg, adoptată în septembrie 2002.

¹⁹ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

²⁰ A/RES/9/1/din 24 septembrie 2008.

²¹ A/RES/12/18 din 2 octombrie 2009.

²² A/HRC/RES/16/11 din 24 martie 2011.

²³ A/HRC/RES/18/22 din 30 septembrie 2011.

²⁴ A/HRC/RES/19/10 din 22 martie 2012.

²⁵ A/HRC/RES/25/21 din 25 martie 2014.

²⁶ A/HRC/29/L.21 din 30 iunie 2015.

și 32/33²⁷ din 2016. În textele acestor rezoluții se recunosc efectele adverse pe care depozitarea produselor toxice și periculoase și a deșeurilor le pot avea asupra sănătății, otrăvind apa potabilă afectând mediul, periclitând dezvoltarea durabilă și implicit exercitarea adecvată a drepturilor omului. Prin Rezoluția HRC/29/L.21 din 30 iunie 2015 se considera salutară Conferința privind schimbările climatice, care urma să aibă loc în Decembrie la Paris și se exprima îngrijorarea că schimbările climatice recente au declanșat dezastre naturale care au afectat drepturile omului, în special în țările în curs de dezvoltare, ale căror populații sunt mult mai vulnerabile, în special persoanele care se confruntă cu sărăcia și al căror habitat a fost distrus în totalitate de fenomene extreme.

Prin Rezoluția 32/33 din iulie 2016 schimbările climatice sunt considerate drept o amenințare cu impact direct asupra drepturilor omului, care afectează comunități întregi de pe glob, fie datorită poziției geografice, fie din cauza sărăciei. Copiii fac parte din categoria cea mai vulnerabilă, deoarece aceste fenomene le pot periclita sănătatea, creșterea și dezvoltarea armonioasă, accesul la educație, la hrană, la locuințe adecvate, la apă potabilă și la servicii de sănătate.

Dincolo de multitudinea de documente și convenții internaționale, complexitatea schimbărilor climatice cu care ne confruntăm nu este încă în totalitate cunoscută nici de către oamenii de știință. S-a putut totuși ajunge la stabilirea câtorva cauze care pot sta la baza acestor modificări cu repercusiuni grave și cu efecte deosebit de îndelungate în timp, asupra generațiilor viitoare.

Atunci când temperaturile cresc în medie pe glob cu peste 2 grade Celsius, se poate deja vorbi despre atingerea pragului unor schimbări climatice periculoase. Dar acumularea emisiilor de gaze cu efect de seră a condus la temperaturi nemaîntâlnite care au crescut în medie cu peste 5 grade Celsius. Statele bogate poartă răspunderea pentru marea cantitate de gaze cu efect de seră emise în atmosfera Pământului. Din nefericire, săracii lumii sunt cei care vor plăti mai scump prețul acestor schimbări. Încă de acum 10 ani, în Raportul Global al Dezvoltării Umane al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare 2007-2008, „Lupta cu schimbările climatice: soli-

²⁷ A/HRC/32/33 din iulie 2016.

daritatea umană într-o lume divizată”,²⁸ se preciza că dacă toate țările lumii ar emite gaze cu efect de seră cu aceeași intensitate ca cea a țărilor dezvoltate, am avea nevoie de încă nouă planete pentru a face față acestor emisii.

Răspunsul la starea de criză arareori recunoscută fățiș de campionii profitului pe termen lung în detrimentul calității aerului, apei, pământului și implicit al sănătății populației globului, trebuie să fie colectiv și implică cooperare internațională. Pornind de la faptul că tocmai categoriile vulnerabile de populație vor fi cele mai afectate de aceste schimbări, se ajunge din aproape în aproape la concluzia că o multitudine de drepturi ale omului pot avea de suferit în urma diferitelor tipuri de șocuri climatice. Așa cum estima și Raportul Anual al Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului asupra relațiilor dintre schimbările climatice și drepturile omului (15 ianuarie 2009)²⁹ încălzirea globală va afecta acele segmente ale drepturilor omului care depind de condițiile climatice mai mult decât s-ar putea crede, și anume:

Dreptul la viață, un drept suprem care stă la baza tuturor celorlalte drepturi ale omului și de la care nu se permite nici o derogare, nici măcar în situații de extremă urgență. În acest context o categorie extrem de vulnerabilă care ar putea fi cel mai mult afectată de șocurile climatice, o reprezintă copiii. Protejarea dreptului la viață este legată de îndeplinirea altor drepturi precum dreptul la hrană adecvată, dreptul la apă potabilă, sănătate și locuință, dreptul la educație. Raportul Global al Dezvoltării Umane, 2007-2008 pronostica un viitor în care fenomenele climatice extreme vor avea drept consecință o creștere a numărului persoanelor subnutrite de pe glob cu încă 600 de milioane.

Nu este de neglijat nici **dreptul la informare**: oricât ar părea de nesemnificativ la prima vedere, stațiile meteorologice din țările dezvoltate au o marjă de eroare din ce în ce mai scăzută și pot preveni populația de eventualele modificări ale climei nu numai pe termen scurt, ci și mediu, în timp ce țările slab dezvoltate nu au nici măcar posibilitatea de a lua cunoștință de aceste predic-

ții. **Dreptul la auto-determinare**, deși pare să aibă mai mult un aspect colectiv care se referă la națiuni mai mult decât la indivizi în sine, acesta include dreptul persoanelor de a nu fi private de mijloace de subsistență. Ridicarea nivelului mării și inundațiile de mari proporții amenință cu dispariția o serie de comunități insulare afectând astfel dreptul la auto-determinare. Vor apărea o complexitate de probleme legislative cu privire la statutul acestor locuitori supraviețuitori ale unor teritorii dispărute. Desigur că efectele acestor schimbări climatice sunt resimțite din ce în ce mai acut de către categoriile vulnerabile care se află deja în situații dezavantajate pe motive de sărăcie, gen, vârstă, statut minoritar sau diverse handicapuri și care trebuie tratate după principiul egalității și al non-discriminării, numai că din start acești oameni sunt dezavantajați comparativ cu populațiile țărilor dezvoltate. De aici ajungem la concluzia că modul în care sunt percepute și resimțite șocurile climatice este inegal distribuit pe planetă. Confruntate cu inundații, furtuni, valuri de căldură și alte fenomene climatice extreme, țările cu nivel scăzut de dezvoltare vor avea o capacitate limitată de a face față șocurilor, locuințele sărace neadecvate putând fi distruse mult mai ușor de dezastre naturale decât cele din țările bogate care țin pasul cu cele mai avansate tehnologii de construcție dar și de prevenire a unor catastrofe. Țările cu o infrastructură slab dezvoltată vor fi mai vulnerabile. Dar dacă ne referim la fenomene cu proporții de cataclism, pierderile țărilor dezvoltate care dispun de infrastructură adecvată pot fi și ele uriașe. De asemenea, s-a dovedit că acei copii născuți într-o perioadă secetoasă suferă de malnutriție, acestea fiind fenomene des întâlnite în Africa sub-sahariană, în special Kenya și Etiopia. În America Latină și sudul Asiei savanții anticipează tot mai multe cicloane, taifunuri și furtuni tropicale. Creșterea acidității apei mării va determina distrugerea marii bariere de corali iar prin eliminarea acestor recifuri sunt condamnate la dispariție ecosisteme întregi. Toate acestea se întâmplă simultan și vertiginos de repede la ceas planetar, odată cu topirea ghețarilor, și restrângerea suprafețelor de pădure tropicală.

Efecte ale schimbărilor climatice

Toată populația globului este supusă riscului și impactului schimbărilor climatice. Efectele acestora sunt interdependente și fiecare dintre ele

²⁸ Human Development Report Fighting Climate Change, Solidarity in a Divided World 2007-2008, Ed. Palgrave Macmillan, New York USA, 2008.

²⁹ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/I_OHCHR_Rep_2009_complete_final.pdf.

constituie veriga unuia și aceluiași lanț, numai că aceste efecte nu vor fi resimțite în mod egal. Va fi afectată producția de cereale ceea ce va însemna un risc pentru securitatea hranei, deci implicit și pentru dreptul la hrană. Vor exista efecte negative asupra sănătății populațiilor datorită fenomenelor meteorologice extreme, care vor putea cauza pierderea de vieți omenești dar și subnutriție. Ca urmare a recoltelor proaste și neîndestulătoare, bolile nu vor înceta să își facă apariția.

Creșterea nivelului mărilor și inundațiile aferente vor distruge așezări umane și astfel populațiile ar putea fi confruntate cu strămutarea.

Subțierea stratului de ozon poate cauza unele boli infecțioase și poate, de asemenea, afecta recoltele.

Este evident că schimbările climatice au un mare impact asupra creșterii economice și contribuie la fenomenul migrației. Dar efectele schimbărilor climatice pot fi deopotrivă pozitive și negative. De exemplu în Siberia se așteaptă ca aceste schimbări să îmbunătățească producția de hrană cel puțin pe termen scurt, sau mediu. Concluzia generală este însă că efectele negative rămân cele mai puternice. Țările mai sărace au o capacitate redusă de a gestiona astfel de schimbări și de a le preveni efectele. Deteriorarea mediului poate aduce după sine în viitor și conflicte armate, în contextul luptei pentru teritorii fertile și resurse. Statisticile internaționale arătau că în 2010 și 2011 mai mult de 42 de milioane de oameni au fost strămutați din Asia și Pacific datorită unor fenomene climatice extreme (furtuni, inundații, valuri de căldură).

Deși este recomandabil ca oamenii să rămână acolo unde s-au născut și unde au tradițiile și cultura poporului din care fac parte, trebuie să recunoaștem că multe cazuri de migrație se datorează unor fenomene climatice, iar migranții care nu au o anumită calificare devin o categorie vulnerabilă căreia deseori nu li se oferă protecție sau accesul la servicii de bază. Legăturile dintre degradarea climatică și toate aceste fenomene legate de acutizarea sărăciei, migrație, dreptul la hrană și sănătate sunt extrem de complexe și au un impact puternic asupra exercitării drepturilor omului la nivel global. Înaltul Comisariat ONU pentru Refugiați nu recomandă acum câțiva ani folosirea termenului de „refugiat din motive climatice” deoarece nu se încadra în definiția legală a conceptului de refugiat, dar acest tip de refugiat nu

încetează să își facă apariția, să își ceară drepturile, iar existența sa nu poate fi negată de termeni, frazeologii și concepte abstracte. Tocmai de aceea la ora actuală această categorie de solicitanți de azil este recunoscută și termenul a devenit consacrat. Pe de altă parte, nici Convenția Cadru a ONU pentru Schimbările Climatice și nici Protocolul de la Kyoto nu includ prevederi privind asistarea și protecția celor afectați în mod direct de schimbările climatice.

Omenirea este obligată nu numai să se adapteze la aceste schimbări dar și să creeze un cadru de cooperare internațională atât pentru a preda planeta vie și capabilă să ofere o viață de calitate generațiilor viitoare cât și pentru a asigura respectarea drepturilor omului pentru cei care vor veni după noi.

Mai mult decât atât, cele 191 de state ale lumii semnatare ale „Declarației Mileniului” nu au reușit și din perspectiva schimbărilor climatice și a fenomenelor extreme să aducă la îndeplinire până în 2015 obiectivele de dezvoltare pentru care s-au angajat. Iată doar câteva dintre implicațiile pe care schimbările climatice le-au avut asupra atingerii Obiectivelor Mileniului:

1. Eradicarea sărăciei extreme și a foamei: schimbările climatice – deșertificarea și încălzirea globală – amenință accesul la hrană și la apă potabilă, care reprezintă unul dintre cele mai fundamentale drepturi ale omului.

2. Dreptul copiilor la școlarizare și educație: ca urmare a secetei prelungite familiile sunt silite să își retragă copiii de la școală pentru a-și dedica mult mai mult timp aprovizionării cu apă și transportării apei potabile în locuințe.

3. Egalitatea de șanse și promovarea femeii: fiind o categorie vulnerabilă, femeile sunt cel mai afectate de schimbările climatice.

4.–6. Reducerea mortalității infantile, îmbunătățirea sănătății materne și combaterea HIV/SIDA, malariei și a altor boli: datorită schimbărilor climatice sănătatea pe glob se înrăutățește, lipsa hranei și a apei potabile sunt în directă legătură cu seceta și inundațiile care afectează și calitatea apei.

7. Asigurarea sustenabilității mediului: Mai mult de 1 miliard de oameni trăiesc în suburbii și mahalale, adevărate ghetouri insalubre pe lângă marile aglomerări urbane, de cele mai multe ori neavând acces la toalete sau la alte servicii sanitare elementare.

8. Dezvoltarea unui parteneriat global pentru dezvoltare: schimbările climatice au reprezentat și ele o amenințare pentru îndeplinirea la timp a Obiectivelor Mileniului. Din păcate acest subiect tinde să divizeze țările lumii din cauza intereselor diferite ale acestora și ar putea periclita potențialele parteneriate.

Obiectivul Mileniului de eradicare a sărăciei extreme până în 2015 a eșuat. Ceea ce s-a îndeplinit parțial este acum continuat prin Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă³⁰, un acord global care își propune să contribuie la eliminarea sărăciei din toate țările lumii și la realizarea dezvoltării durabile până în anul 2030, având un set ambițios de 17 obiective de dezvoltare durabilă cu 169 de obiective aferente. Adoptată pe 25 septembrie, 2015 la New York, cu ocazia unui Summit special al ONU, Agenda 2030 stabilește acțiuni ambițioase de vocație universală care vor influența toate țările, inclusiv la nivel de politici interne. Bazele Agendei 2030 se puneau încă din 2012 la Conferința de la Rio privind Dezvoltarea Durabilă, „Rio+20”, la 20 de ani după Conferința de la Rio din 1992.

Combaterea schimbărilor climatice devine obiectivul global de dezvoltare durabilă, numărul 13, al Agendei 2030: „Necesitatea unor acțiuni urgente pentru combaterea schimbărilor climatice și a efectelor acestora”³¹.

În data de 10 mai 2017, ca urmare a Rezoluției 70/1 a Adunării Generale a ONU, prin care s-a adoptat Agenda 2030, Secretarul General în cooperare cu sistemul Națiunilor Unite a prezentat Consiliului Economic și Social Raportul privind progresul înregistrat în îndeplinirea Obiectivelor Dezvoltării Durabile³². Raportul oferă o trecere în revistă a stadiului de îndeplinire a obiectivelor Agendei în baza celor mai recente date existente la nivel global.

În Raport se precizează că încălzirea globală a continuat și în 2016, iar condițiile de secetă au fost predominante în majoritatea zonelor globului. Conform Organizației Meteorologice Mondiale, calota de gheață a ajuns la 414 milioane

³⁰ A/RES/70/1 Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&referer=/english/&Lang=E.

³¹ Ibidem.

³² E/2017/66.

de km², acesta fiind pentru a doua oară cel mai scăzut record. Sunt necesare eforturi și mai susținute pentru reducerea pericolelor schimbărilor climatice. În conținutul Raportului se precizează că părțile implicate în Acordul de la Paris, care a intrat în vigoare pe 4 noiembrie 2016 sunt rugate să pregătească, să comunice și să mențină contribuția națională stabilită în cadrul acțiunii globale de combatere a schimbărilor climatice. La 20 aprilie 2017, 143 de țări au ratificat Acordul de la Paris dintre care 137 au comunicat Secretariatului Convenției Cadru pentru Schimbările climatice, prima tranșă a contribuțiilor lor naționale. De asemenea, la data de 20 aprilie 2017, 7 țări în curs de dezvoltare au finalizat și au transmis planurile lor de adaptare națională ca răspuns la schimbările climatice.³³ Conform Raportului, numărul de decese cauzate de dezastre naturale continuă să crească³⁴ în ciuda progresului înregistrat în implementarea de către țări a strategiilor de prevenire a dezastrelor.

Conferințele internaționale anuale ale ONU privind schimbările climatice – așteptări, rezultate și eșecuri

Ca și Declarația de la Johannesburg, nici Acordul de la Paris nu a luat ființă spontan, ci ca urmare a Conferinței din Franța, fiind rezultatul unor îndelungi negocieri presărate deopotrivă cu poticniri și speranțe.

În complexa interdependență dintre schimbările climatice, drepturile omului și atingerea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului, care reprezentau pe atunci Agenda prioritară a statelor membre ONU, Conferința de la Copenhaga privind schimbările climatice a reprezentat unul dintre cele mai importante evenimente ale anului 2009 în plan politic internațional. Acolo se aștepta ca guvernele și statele să negocieze un nou Acord prin care să se angajeze să își reducă emisiile de CO₂, Acord care, începând cu 2012, să urmeze Protocolului de la Kyoto. Acordul de la Copenhaga a fost însă agreat inițial doar de către SUA, China, Africa de Sud, Brazilia și India iar Conferința atât de mult așteptată nu a putut fi considerată la scară globală decât un timid început.

³³ Ibidem

³⁴ Ibidem, în Raport se precizează că din 1990 până în 2015 mai mult de 1,6 milioane de oameni au murit ca urmare a unor dezastre naturale.

„Cele 100 de miliarde de dolari promiși de politicieni ca ajutor climatic pentru statele sărace până în 2020 sunt greu de luat în serios, având în vedere lipsa detaliilor concrete”. „În următorii 11 ani, liderii mondiali vor avea la îndemână aceste vagi promisiuni făcute astăzi”, a declarat atunci la conferința de presă analistul Bjorn Lomborg, prezent la Copenhaga în calitate de jurnalist.

Președintele Comisiei Europene la acea dată, Jose Manuel Barroso a spus că Acordul se situează în mod clar sub ținta Uniunii Europene.

Următoarea Conferință ONU la nivel înalt pe această temă a avut loc la Cancun, în Mexic, la sfârșitul anului 2010. Ce se aștepta de la Conferința de la Cancun? Liderii lumii trebuiau să negocieze cu succes un tratat internațional care să prevadă o acțiune comună la nivel global. După dezbaterile de la Copenhaga faimosul Acord rămânea încă doar un punct de pornire. Timpul care s-a scurs din decembrie 2009 a fost considerat de experți drept mai mult sau mai puțin irosit în lupta cu vertiginoasele schimbări climatice la nivel global. Acordul număra în 2010, 140 de țări semnatare și rămânea totuși unicul pe această temă. Conferința de la Cancun nu a reprezentat de fapt decât o a doua rundă de negocieri. Achim Steiner, Directorul programului de mediu al ONU a declarat atunci că „dacă nu se va întreprinde nimic la nivel global, se va ajunge până în 2020 la 56 de gigatone de dioxid de carbon (CO₂)”. S-a sperat atunci că negocierile și Acordul de la Copenhaga nu vor rămâne doar o pură teorie. Dar din păcate, așa cum au existat așteptări exagerate de la conferința din 2009, nici în 2010 nu s-a obținut prea mult.

Mark Kenber, directorul executiv al Climate Group a declarat atunci presei că, în ciuda speranțelor de la Copenhaga, s-a văzut clar ca în acel moment „nu a existat o voință politică limpede și concertată pentru obținerea unui tratat internațional de interes comun iar la Cancun se așteaptă poate chiar și mai puțin”. La Cancun s-a discutat și că țara cu cele mai puternice emisii de carbon și alte gaze cu efect de seră este China, care promisese încă din 2009 să acționeze pe cont propriu pentru diminuarea acestora.

Ceea ce se aștepta cel mai mult de la conferința de la Cancun era un progres în domeniul stopării defrișării globale și crearea unui fond de asistență și dezvoltare pentru proiecte și tehnologii noi de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

O veste bună apărea pe 26 noiembrie 2010, când la Salonic (Grecia), miniștrii afacerilor externe ai Organizației Cooperării Economice a Mării Negre au semnat o declarație comună de conlucrare cu privire la problemele climatice din regiune, pe care au prezentat-o în cadrul conferinței de la Cancun.

Miniștrii au căzut de acord că regiunea Mării Negre este vulnerabilă la consecințele negative ale schimbărilor climatice și și-au exprimat intenția comună de a transforma această zonă într-un model de bune practici regionale prin implementarea unor tehnologii și surse de energie noi, care să nu afecteze mediul. La acea vreme România a preluat după Grecia președinția organizației.

După Cancun se puneau întrebarea „va fi oare conferința din Africa de Sud, din anul următor, doar o variațiune pe aceeași temă a „bătutului pasului pe loc”? A urmat în noiembrie 2011 Conferința ONU privind schimbările climatice, care a avut loc la Durban, în Africa de Sud. Nici aici nu s-a stabilit un tratat, dar s-a convenit realizarea unui angajament global la care să adere toate țările membre până în 2015 și care să intre în vigoare cu valoare legală începând din 2020. S-a creat și fondul de finanțare „Green Climate Fund” pentru care s-a adoptat un mecanism de gestionare – 100 de miliarde de dolari distribuite anual prin intermediul acestui fond pentru a ajuta țările sărace să se adapteze la impactul schimbărilor climatice.

În cadrul Conferinței de la Doha, Qatar, din 2012 s-a stabilit extinderea valabilității Protocolului de la Kyoto care ar fi trebuit să expire la sfârșitul anului 2012, precum și ratificarea Platformei de la Durban. Prin Amendamentul de la Doha³⁵ la Protocolul de la Kyoto, se extinde implementarea acestuia până în anul 2020, când va intra în vigoare Acordul 2015 de la Paris³⁶ pentru schimbări climatice globale. Amendamentul se referă printre altele și la elaborarea unei liste revizuite a emisiilor gazelor cu efect de seră care se alcătuiește ca urmare a raportărilor statelor semnatare. Secretarul General al ONU a dat publicității și a transmis Amendamentul de la Doha tuturor părților, în capacitatea sa de Depozitar al statelor

³⁵ http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/application/pdf/kp_doha_amendment_english.pdf.

³⁶ <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf>.

semnatare ale Protocolului de la Kyoto, conform Articolelor 20 și 21 din Protocol.³⁷

Noutatea adusă de Conferința de la Doha este că s-a folosit pentru prima oară conceptul de „pierdere și daună”, un fel de acord de principiu care prevede că țările mai bogate ar putea fi responsabile financiar față de alte națiuni dacă eșuează în reducerea emisiilor de carbon. Rezultatul Conferinței a fost elaborarea unui set de documente sub denumirea de „Doha – portalul schimbărilor climatice”. Protocolul de la Kyoto s-a prelungit datorită lipsei de implicare a Canadei, Japoniei, Rusiei, Belarusiei, Ucrainei, Noii Zeelande și a Statelor Unite ale Americii pe această temă, și datorită faptului că țări precum China (cel mai puternic emițător de gaze cu efect de seră), India și Brazilia nu au fost constrânse să își reducă emisiile conform Protocolului de la Kyoto.

Totodată, finanțarea Fondului Green Climate a întâmpinat probleme și, astfel nu a existat un progres real în consolidarea acestuia.

În cadrul Conferinței ONU privind schimbările climatice din noiembrie 2013, care a avut loc la Varșovia, Polonia, s-a ajuns la un Acord ca toate statele să reducă emisiile de bioxid de carbon până în primul sfert al anului 2015 și s-a propus Mecanismul Varșovia³⁸. Cu toate acestea, un paragraf cheie din conținutul Protocolului de la Montreal³⁹, paragraf care ar fi dus la accelerarea cooperării internaționale a fost eliminat în ultimul moment. Noul creat Mecanism Varșovia oferă expertiză și posibilă asistență financiară țărilor în curs de dezvoltare pentru ca acestea să poată face față catastrofelor naturale, valurilor de căldură, secetelor, inundațiilor sau unor amenințări precum creșterea nivelului mării. La Conferința de la Varșovia s-au menționat și distrugerile cauzate de taifunul Haiyan în Filipine în contextul producerii tot mai frecvente ale unor fenomene climatice extreme.

În 2014 Secretarul General al ONU, Ban Ki-moon, i-a invitat la sediul ONU din New York

³⁷ Protocolul de la Kyoto, adoptat 11 dec. 1997 http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/application/pdf/kp_doha_amendment_english.pdf.

³⁸ FCCC/CP/2013/10/Add.1 . Decision 2/CP.19 <http://unfccc.int/resource/docs/2013/cop19/eng/10a01.pdf>.

³⁹ Protocolul de la Montreal este un Tratat internațional care a intrat în vigoare în 1989 și a fost elaborat în Completarea Convenției de la Viena pentru protecția stratului de ozon, dar pune în discuție și opțiuni pentru reducerea nivelului altor substanțe poluante.

pe conducătorii lumii, pe reprezentanții guvernelor, ai finanțelor, ai afacerilor și ai societății civile la Summit-ul pe probleme Climatice, care a avut loc pe 23 septembrie. El a cerut participanților să vină la această întâlnire la nivel înalt cu acțiuni și propuneri curajoase pentru mobilizarea voinței politice în vederea producerii unui acord cu valoare juridică privind acțiuni concrete în domeniul gestionării schimbărilor climatice până în 2015. Acest Summit a oferit liderilor lumii ocazia unică de a deveni campioni în propunerea unei viziuni comune ambițioase, ancorată în acțiuni concrete pentru obținerea mult așteptatului Acord global de la Paris în 2015. Întrunirea la nivel înalt a avut ca scop crearea unui climat politic favorabil pentru finalizarea Acordului și impulsivitatea unor transformări în toate țările lumii pentru realizarea reducerii emisiilor gazelor cu efect de seră. De asemenea, Summit-ul și-a propus să consolideze întreprinderea unor acțiuni hotărâte pentru prevenirea și combaterea impactului devastator al schimbărilor climatice. Principalele teme ale Summit-ului au fost: necesitatea unor idei convergente pentru o viziune pe termen lung; reducerea emisiei gazelor cu efect de seră; transformarea economiilor de piață la scară globală și mobilizarea de resurse⁴⁰; propunerea introducerii taxei pe emisiile de carbon; necesitatea unei mai mari hotărâri și mobilizarea unor noi coaliții care vor putea asigura un viitor prosper pentru generațiile viitoare.

În cadrul acestui Summit s-a subliniat faptul că defrișarea reprezintă o sursă de emiterie a bioxidului de carbon, și că gravitatea fenomenului a fost subestimată până în prezent. Declarația de la New York precum și alte angajamente individuale în acest domeniu au transmis un mesaj puternic pentru includerea acestei teme în noul Acord climatic ce avea să se finalizeze în 2015 la Paris.

Următoarea Conferință ONU pe tema schimbărilor climatice (COP20), a avut loc la Lima, Peru, în decembrie 2014. 190 de țări au purtat negocieri timp de două săptămâni elaborând elementele pentru Acordul ce avea să se semneze la Paris în 2015.

⁴⁰ Trebuie menționat că UE alocă 18 miliarde de dolari pentru lupta cu schimbările climatice în țările în curs de dezvoltare între 2014 și 2020 iar Clubul Internațional al Dezvoltării Finanțelor a anunțat în cadrul Summit-ului o finanțare de aproximativ 100 de miliarde de dolari până la sfârșitul anului 2015 pentru activitățile de mediu și prevenire a schimbărilor climatice.

S-au fixat și regulile de bază prin care țările să își anunțe în 2015 stabilirea contribuțiilor lor naționale, acestea reprezentând fundația pentru toate acțiunile de combatere a schimbărilor climatice post 2020, la intrarea în vigoare a Acordului de la Paris. Șefii și reprezentanții statelor și guvernelor au plecat de la Lima cu o viziune mai clară și mai profundă după ce au redactat proiectul pentru Acordul de la Paris, având ca scop reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și limitarea creșterii temperaturii globale la nu mai mult de 2 grade Celsius. S-a reamintit că Pământul suferă un dezechilibru al radiațiilor încă din 1970, ceea ce înseamnă că în atmosfera sa intră mai multă energie și iese mai puțină. Acest surplus de energie este absorbit de către oceane. Dar și activitățile umane au contribuit la încălzirea apelor oceanelor. Fenomene meteorologice extreme devin tot mai frecvente. Deja ciclonul Hudhud afectase profund India și Nepalul. Fenomenul a început cu ploi torențiale care au cauzat inundații în India unde peste 400.000 de persoane au fost strămutate din regiunile de coastă, în timp ce în Nepal avalanșele și furtunile de zăpadă produse de ciclon au ucis zeci de alpiniști. Conferința de la Lima a avut ca rezultat și stabilirea ca țintă a angajării unei sume globale de 10 miliarde de dolari pentru combaterea schimbărilor climatice. Declarația ministerială de la Lima face un apel la guverne să includă schimbările climatice și conștientizarea acestora în programele de învățământ și în planurile naționale de dezvoltare. La Lima, unde au participat 11.000 de delegații din întreaga lume, s-au luat multe decizii care au conturat mai apoi Acordul de la Paris, pentru că negocierile s-au purtat cu realism și cu o adevărată înțelegere a fenomenelor climatice care au efect pe termen lung pentru generațiile viitoare.

Un mare pas înainte a fost și inițiativa Planurilor Naționale de Adaptare și hotărârea de a sprijini țările în elaborarea acestora. Tot la Lima s-a stabilit un plan de lucru privind o mai bună înțelegere și evaluare pentru sprijinirea țărilor vulnerabile, în curs de dezvoltare afectate de pagubele sau dezastrele produse de schimbările climatice. De asemenea s-a discutat despre cum migrația și strămutarea pot fi declanșate sub impactul schimbărilor climatice.

Alte rezultate concrete ale Conferinței de la Lima au fost angajamentele financiare pentru Green Climate Fund Lima de către Peru, Norvegia, Australia, Belgia, Columbia și Austria, suma totală

ajungând la 10,2 miliarde de dolari. De asemenea Germania a anunțat o contribuție de 55 de milioane de euro pentru Fondul de Adaptare, iar China suma de 10 milioane de dolari pentru fondul Cooperarea Sud-Sud, ce urma să fie dublată în 2016.

Un alt rezultat important al președinției peruane a celei de a 20-a ediții a Conferinței pentru combaterea schimbărilor climatice a fost și lansarea platformei globale NAZCA – Zona non statală a celor implicați în combaterea schimbărilor climatice. Platforma NAZCA joacă un rol important prin înregistrarea acțiunilor de prevenire a schimbărilor climatice și este menționată și în concluziile Conferinței de la Paris⁴¹,

La ora actuală 180 de țări au anunțat pe platformă 70 de inițiative de cooperare comună în care sunt implicate peste 10.000 de organizații din sfera non statală a societății civile și a lumii finanțelor.

Data apariției Raportului Comitetului Internațional de experți pe probleme climatice⁴², lansat pe 2 noiembrie 2014, la Copenhaga, a fost calculată în așa fel încât să poată avea un impact politic prin lansarea acestuia cu câteva săptămâni înainte de negocierile internaționale purtate la Lima pentru elaborarea unei strategii pe probleme climatice.

Secretarul general ONU a declarat în conferința de presă de la lansare că „Știința și-a spus cuvântul iar mesajul este cât se poate de clar. Conducătorii lumii trebuie să acționeze; timpul nu este de partea noastră”.

Raportul reprezintă cea de a cincea evaluare în domeniu și la elaborarea lui au contribuit sute de oameni de știință din toată lumea. Mesajul principal al Raportului se adresează celor aflați la guvernare, iar cele cinci concluzii principale indicau viitoarele căi de acțiune⁴³:

Dovezi tot mai puternice că și intervenția umană provoacă schimbările climatice. Raportul se referă în primul rând la combustibilii fosili, care reprezintă o cauză majoră a încălzirii globale din ultimii zeci de ani. Certitudinea științifică asupra acestei cauze a crescut de la 90% la 95%.

⁴¹ Toate țările au apreciat eforturile celor care și-au înregistrat acțiunile lor pe platforma NAZCA, platformă ce le oferă vizibilitate, detectează multitudinea acțiunilor de combatere a schimbărilor climatice și sprijină țările în realizarea angajamentelor asumate în acest sens.

⁴² Cambridge University Press 978-1-107-05799-9 – Climate Change 2013: The Physical Science Basis: Working Group I Contribution to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change.

⁴³ Ibidem.

Previziuni pentru 2100. În Raport se afirmă că încălzirea globală până la sfârșitul secolului 21 va avea consecințe grave și efecte ireversibile la nivel global. Un exemplu concret este topirea calotei glaciare a Antarcticii de vest – până la prăbușirea acesteia în mare – ceea ce va determina o creștere a nivelului mării cu până la patru metri, deși această creștere va fi lentă. Un efect ireversibil va fi dispariția anumitor specii de plante și animale, fenomen care a început în acest secol și va continua pe viitor.

Toate acestea se întâmplă acum. Raportul prezintă dovezi mai puternice decât cele din edițiile anterioare, cu privire la multitudinea situațiilor în care planeta suferă din cauza intervenției umane asupra schimbărilor climatice: creșterea nivelului mărilor, topirea ghețarilor, scăderea cantităților de zăpadă, încălzirea oceanelor, apariția tot mai frecventă a unor fenomene meteorologice extreme, cum ar fi valurile de căldură, ploile torențiale sau furtunile de zăpadă din America de Nord și Europa.

Necesitatea unor politici eficiente.

Politica intră în acțiune chiar și în producerea acestui Raport, deși acesta reprezenta o declarație comună a comunității științifice, cele 40 de pagini dedicate recomandărilor pentru politicieni trebuiau să fie aprobate de aceștia. De-a lungul celor 5 zile de consultații, la Copenhaga, oamenii de știință și reprezentanții guvernelor lumii au dezbătut și editat raportul rând cu rând, iar un astfel de detaliu nu avea cum să nu atragă atenția presei.

De exemplu, cercetările privind problemele cu Protocolul de la Kyoto din 1997 și motivele pentru care nu s-au putut realiza reduceri mai mari ale emisiei gazelor cu efect de seră au fost incluse în raportul oamenilor de știință dar nu și în cuprins⁴⁴.

De la **Conferința de la Paris din 2015**, după negocierile de la Lima s-a sperat ca mult așteptatul Acord să înlocuiască Protocolul de la Kyoto, care le cerea țărilor dezvoltate să reducă cu cantități specifice emisia gazelor cu efect de seră. Kyoto a fost un tratat cu valoare juridică dar SUA, unul dintre cei mai importanți emițători ai unor astfel de gaze, nu l-a ratificat nici până în prezent. De asemenea, Chinei care este acum pe locul întâi la aceste emisii

⁴⁴ De asemenea, s-a renunțat la o casetă care explica cât de mult ar trebui să crească temperatura pe glob pentru a crea schimbări climatice periculoase, schimbări pe care liderii mondiali s-au angajat să le evite prin intermediul singurului tratat privind schimbările climatice semnat de SUA, și anume Convenția Cadru a ONU pentru Schimbările Climatice. Informația conținută în această casetă se află în cuprinsul Raportului dar în lipsa casetei, trebuie căutat textul explicativ în conținutul amplu al Raportului.

nu i s-a putut cere să le reducă fiindcă Protocolul Kyoto nu includea și țările în curs de dezvoltare.

Cel mai mult s-a sperat ca la Paris să se ajungă la un rezultat al negocierilor în loc să se tot devanseze datele unor realizări concrete.

Bazându-se pe Convenția ONU privind schimbările climatice, Acordul de la Paris⁴⁵ reunește națiunile în cauza comună de a-și întări eforturile pentru combaterea schimbărilor climatice, de a se adapta cât mai bine efectelor acestora și de a oferi mai mult sprijin țărilor în curs de dezvoltare. Acordul de la Paris trasează o nouă traiectorie în efortul global de gestionare a problemelor climatice. Acesta a intrat în vigoare pe 4 noiembrie 2016. Procesul de ratificare a început încă din 22 aprilie 2016, când Acordul a fost deschis pentru semnături la sediul ONU din New York, nu întâmplător ci și pentru a onora în mod special data Zilei Mondiale a Pământului.

Obiectivul principal al Acordului este de a consolida reacția globală la amenințările climatice prin menținerea în acest secol a creșterii temperaturii globale sub 2 grade Celsius și de a depune toate eforturile posibile pentru a limita creșterea temperaturii chiar cu 1,5 grade Celsius. Se urmărește îmbunătățirea abilităților țărilor de a gestiona efectele schimbărilor climatice. Dar pentru a atinge aceste scopuri este nevoie de resurse financiare adecvate. De aceea prin Acordul de la Paris se prevăd contribuții financiare stabilite la nivel național. De asemenea, toate țările care au ratificat Acordul trebuie să raporteze în mod regulat cu privire la implementarea măsurilor pentru reducerea emisiilor de bioxid de carbon și de gaze cu efect de seră.

Articolele 23 și 24 ale Acordului de la Paris prevăd ca țările semnatare ale căror contribuții naționale vor fi stabilite până în 2025, să comunice până în 2020 suma stabilită și să o reconfirme din 5 în 5 ani, iar țările semnatare care și-au fixat o dată limită pentru 2030 să comunice tot până în 2020 suma contribuțiilor naționale și de asemenea să o confirme din 5 în 5 ani.⁴⁶

În articolul 25 al Acordului⁴⁷ se prevede ca țările semnatare să depună la Secretariatul UNFCC proiectul de stabilire a contribuțiilor naționale, la care face referire Articolul 4 al Acordului, cel târziu cu 9 sau cu 12 luni înainte de Conferința de la Marrakech, pentru a se putea pregăti un Raport de sinteză.

⁴⁵ 1/CP.21.

⁴⁶ <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf>.

⁴⁷ <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/10a01.pdf>.

De asemenea, Acordul consideră salutare eforturile actorilor non statali de a combate schimbările climatice, cele ale societății civile, ale sectorului privat și ale instituțiilor financiare mondiale. Toți acești parteneri sunt invitați să își afișeze acțiunile și rezultatele prin intermediul Platformei Non-State Actor Zone for Climate Action, (Acțiuni climatice ale unor organisme independente, non-statale)⁴⁸, inițiată la Conferința de la Lima.

Acordul de la Paris a fost ratificat de România la 1 iunie 2017, exact data când președintele Trump anunța retragerea SUA din Acord cerând o renegociere mai echitabilă. China a anunțat că va coopera cu UE pentru a apăra Acordul chiar dacă SUA își va retrage definitiv ratificarea.

Cea de a 22-a ediție a Conferinței Națiunilor Unite cu privire la schimbările climatice (COP 22), cea de a 12-a ediție a Conferinței Părților în privința Protocolului de la Kyoto (CMP 12) și prima ediție a Conferinței părților privind Acordul de la Paris (CMA 1) au avut loc la Bab Ighli, Marrakech, Maroc în perioada 7-18 noiembrie 2016.

Rezultatele Conferinței au demonstrat că implementarea Acordului de la Paris este în curs, într-un spirit constructiv al cooperării multilaterale privind schimbările climatice.

În Proclamația „Acțiune pentru Climă și Dezvoltare Durabilă” adoptată de șefii de state și de guverne la Marrakech, s-a reafirmat angajamentul pentru implementarea acordului de la Paris, precizându-se că o sarcină foarte importantă care îi revine fiecărei țări este de a reduce emisiile de gaze cu efect de seră în sprijinul obiectivelor Agendei 2030 pentru Dezvoltare durabilă. Se subliniază necesitatea solidarității cu acele țări care sunt mai vulnerabile la schimbările climatice. Țările dezvoltate reafirmă angajamentul lor pentru mobilizarea a 100 de miliarde de dolari, iar părțile semnatare ale Protocolului de la Kyoto încurajează ratificarea amendamentului de la Doha.

În documentul Parteneriatului de la Marrakech pentru combaterea schimbărilor climatice la nivel global se recunoaște că pentru a realiza obiectivele Acordului de la Paris sunt necesare acțiuni rapide înainte de 2020, investiții în soluții climatice eficiente și durabile. Parteneriatul sprijină contribuțiile voluntare dintre părți încurajând participarea societății civile, a sectorului privat și a

⁴⁸ <http://climateaction.unfccc.int>.

instituțiilor financiare. Toți cei implicați sunt invitați să ofere regulat platformei NAZCA informații privind acțiunile și intervențiile lor⁴⁹.

De asemenea, în document se subliniază că, având în vedere interconexiunea dintre implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, Acordului de La Paris, Planul de Acțiune de la Sendai ⁵⁰ privind reducerea riscului dezastrilor și Agendei de Acțiune de la Addis Ababa privind finanțarea pentru Dezvoltare⁵¹, Secretarul General al ONU are rolul de organizator și convocator al tuturor sectoarelor societății la nivel mondial. El este cel care angajează factorii cheie implicați în acțiunile de combatere a schimbărilor climatice, prin prisma și în conexiune cu obiectivele Agendei 2030. Secretariatul Convenției Cadru a ONU privind schimbările climatice (UNFCCC) cu îndrumarea campionilor la nivel înalt, care sunt șefii de state și de guverne, va continua să colaboreze cu Biroul Executiv al Secretarului General pentru mobilizarea întregului sistem al ONU în accelerarea acțiunilor de combatere a schimbărilor climatice.

Următoarea Conferință ONU privind schimbările climatice va avea loc în perioada 6-17 noiembrie 2017 (COP 23) la Bonn, în Germania și va fi prezidată de guvernul Fiji. Până atunci nu trebuie să uităm că lupta omului cu poluarea, dezastrurile naturale și încălzirea globală nu este un concept abstract. Tocmai de aceea existența atâtor rezoluții ONU și conferințe la nivel înalt care se succed anual cu mai multe sau mai puține rezultate concrete, demonstrează că există o preocupare majoră ca în această luptă de atâtea ori inegală a omului cu natura și uneori chiar cu el însuși, calitatea vieții, drepturile și libertățile sale fundamentale să fie păstrate și garantate prin mecanisme și instrumente ratificate la nivel global, și chiar dacă eficiența și implementarea acestora se dovedesc adeseori anevoioase, importantă este consecvența și seriozitatea cu care se abordează efectele schimbărilor climatice asupra drepturilor omului.

⁴⁹ NAZCA va continua să fie actualizată în colaborare cu cei care gestionează datele platformei și cu analiști, astfel încât progresul și impactul colectiv al acțiunilor și inițiativelor în domeniul climei să poată fi raportate și expuse într-o manieră prietenoasă utilizatorilor.

⁵⁰ https://www.unisdr.org/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf.

⁵¹ A/RES/69/313.

THE HUMAN RIGHTS OF OLDER PERSONS IN LONG-TERM CARE – ASPECTS REGARDING THE RIGHT TO HEALTH*

MARIUS MOCANU**

Abstract:

Promovarea și protecția drepturilor persoanelor vârstnice trebuie să reprezinte o temă importantă pentru societatea românească, în condițiile în care România se confruntă cu un proces rapid de îmbătrânire a populației.

Standardele internaționale din domeniul drepturilor omului subliniază necesitatea unei abordări integrate în îngrijirea persoanelor vârstnice, care să combine elemente de tratament preventiv, curativ și de reabilitare a sănătății acestora. În acest sens, persoanele vârstnice aflate în centrele de îngrijire trebuie să aibă acces atunci când este nevoie la servicii medicale complexe furnizate de medicii de diferite specialități.

Cuvinte cheie: persoane vârstnice, drepturile omului, dreptul la sănătate, servicii medicale, centre de îngrijire.

Résumé:

La promotion et la protection des droits des personnes âgées devrait être un sujet important pour la société roumaine, car la Roumanie est confrontée à un processus de vieillissement rapide.

Les normes internationales relatives aux droits de l'homme soulignent la nécessité d'une approche intégrée des soins aux personnes âgées, combinant des éléments de traitement préventif, curatif et de réadaptation. À cet égard, les personnes âgées hébergées dans des centres de soins lorsqu'elles ont besoin, devraient avoir accès de services médicaux complexes fournis par des médecins de différentes spécialités.

Mots clés: personnes âgées, droits de l'homme, droit à la santé, services médicaux, centres de soins.

Introduction

Long-term healthcare services and facilities in today's Romania are regulated at several governing levels and implemented by different entities. Thus, in terms of social assistance, the system is a decentralized one, the Ministry of Labor and Social Justice and the General Directorates for Social Assistance and Child Protection being responsible for the implementation and supervision of the related legislation; as far as the healthcare system is concerned, the social health insurance system is intended to be a centralized one, the Ministry of Health being responsible for the elaboration of the national health policy, regulation of the healthcare system, etc.

Even though the national strategies elaborated so far stipulated improved links between healthcare and social protection services by means of

a common, unified, long-term healthcare system, they had limited success and encountered difficulties with the implementation and application of the guidelines provided at national level.

The National Strategy for the promotion of active aging and the protection of old persons 2015-2020 refers to two priority objectives: to create a unified long-term care system and to provide the financial, human and infrastructure resources for that system. Also, alongside the Strategy, the Strategic Plan of Action for the implementation of the National Strategy was approved. The latter is a document that just resumes the strategic objectives and the corresponding measures provided for by the Strategy, without detailing them.

In Romania, the social assistance the State provides for elderly persons is of a subsidiary nature, while the family has the obligation to support and care for the elderly. The public sector, by its competent institutions, comes in only in the case of elderly persons who have no family, or whose family are partly or totally incapable to provide them support and care; in such cases, the public sector provides adequate social assistance and

---

* This research is part of the project "Human Rights of Older Persons in Long-Term Care" (2015-2017), coordinated by the European Network of National Human Rights Institutions (ENNHRI). The Romanian Institute for Human Rights participated alongside other five similar national institutions in the European Union.

** Senior Researcher.

social services according to the elderly person's strict individual needs.

According to Law No. 292/2011 on social assistance, the central public administration authorities shall elaborate the legislative framework for social assistance such as to: support disadvantaged categories; combat poverty and the risk of social exclusion; develop policies meant to sustain the family for the life span of its members; elaborate programmes and strategies in the field and also regulate, coordinate and control their application; evaluate and monitor the quality of social services.

On the other hand, it is the duty of local public administration authorities to identify and evaluate the elderly persons' needs, to organize, plan and provide financing and co-financing for social and socio-medical services, while public and private social service providers have the duty to provide such services and abide by the quality standards.

Home care services¹

As far as home care services are concerned, they have been promoted since 1990, particularly by non-governmental organizations, taking after the model offered by such services in Western Europe. In time, the Ministry of Labor and Social Justice issued a series of normative acts that give the possibility for public home care, both by creating the instruments required by the local authorities² to organize or subcontract the services and by subsidizing the social services provided by non-governmental organizations, in the framework of a central programme administrated by the Ministry itself³.

¹ In the year 2016, the Institute monitored eight national caring centres, 4 in the urban area and 4 in the rural area, 6 belonging to the public system and 2 to the private one, which resulted in a report. Also, the Institute's representatives participated in a number of meetings and discussions devoted to a scrutiny of the international and the regional regulations on the promotion and the protection of the rights of persons with disabilities, while organizing interviews with representatives of the central and the local authorities with powers in the field, and also with representatives of non-governmental and professional organizations.

² Law No. 17/2000 with its subsequent amendments institutes the framework for the evaluation of elderly persons' care needs.

³ See Law No. 34/1998 on giving subsidies to the Romanian associations and foundations with legal personality that establish social assistance centres.

In Romania, the providers of home care services may be: public (services managed by local or county public authorities); private, profit-making (companies, authorized natural persons); and private, non-profit (non-governmental organizations, organizations established by the religious cults).

Home care for elderly persons involves a combination of medical care and social services, while the regulation of these integrated services shall be so achieved as to allow for the largest possible number of persons to access high quality services, for a reasonable price. At the same time, the two types of services are regulated in different ways and by different entities in Romania.

Financing of the care services is achieved from multiple sources, given the way the various sub-components of care services (medical, social, etc.) are regulated. The general lack of facilities and services for elderly persons who need care was compensated only to a lesser extent by introducing cash paid specific tasks and the possibility to employ informal caretakers, including family members, as "personal assistants"⁴. The role of informal caretakers and the related supporting mechanisms have been hardly dealt with by the legislation.

According to the studies performed so far, the access of service providers to public financing stayed extremely unequal in time. Even though the legal framework has been progressively developed, when it comes to practice one may find that, if we refer to the medical component⁵, there is unfair competition between the profit-making private service providers and the non-profit ones in terms of access to the sums reimbursed by the Health Insurance House. Profit-making service providers are often companies controlled by the physicians themselves or having preferen-

⁴ See the World Bank Report, *Living Long, Staying Active and Strong: Promotion of Active Ageing in Romania*, 2014.

⁵ The time span for which an insured person may enjoy home medical care services is specified by the physician who initially made the recommendation, who is also bound to specify the frequency/periodicity of the services, which shall not totalize 90 days of medical care for the last 11 months in several stages (healthcare episodes). A healthcare episode is maximum 30 days of healthcare.

tial relationships with the CNAS⁶. As far as the social component is concerned, public financing is too small as compared to the local needs. Even though cost standards⁷ have been elaborated for recent years, there has been no clear estimation yet of the amounts local budgets should make available for such services and neither has there been an evaluation of the way services of local or county interest might benefit from short-term or long-term county or national co-financing. This is also so because of the lack of systematic and unitary evaluations by the local public authorities⁸ of the actual social needs.

According to some studies, it is estimated that by the year 2060 the proportion of Romania's population aged 65 and above will be double, from 15% to 30%, which may entail a strong pressure on the costs represented by pensions, medical services and long-term care services. This will be accompanied by an opposite phenomenon in relation to the population segment aged 20 to 64, which is expected to go down by 30% by the year 2060, which is one of the most severe decreases in the EU⁹.

Accessing long-term care

The process by which social services are provided shall include the following compulsory steps: a) initial evaluation; b) elaboration of the intervention plan; c) complex evaluation; d) elaboration of the individualized plan for assistance and healthcare; e) implementation of the measures laid down in the intervention and the individualized plans; f) monitoring and evaluation of the provided services.

The present procedure for the provision of social services to elderly persons is based on the National Chart for the evaluation of elderly persons' needs that was adopted under Government

⁶ See *Organizarea sistemului și furnizarea de servicii de îngrijire la domiciliu, în România (2015). Provocări, Rețeaua Senior Net*, p. 12.

⁷ See Decision No. 978/2015 of 16 December 2015 on approving the minimal cost standards for social services, Appendix 4 – Minimal cost/year standards for home care social services for elderly persons.

⁸ *Idem*.

⁹ See the World Bank Report, *Living Long, Staying Active and Strong: Promotion of Active Ageing in Romania*, 2014, p. 7.

Decision No. 886/2000. The document details the criteria for including elderly persons into one of eight degrees of dependency. The latter is defined as the situation of a person who, as a result of having lost his/her autonomy for physical, psychical or mental reasons, needs significant help and/or care so that he/she might be able to carry on the basic day-by-day activities.

It is in terms of this evaluation that residential centres for elderly people are organized into sections for: dependant persons; half-dependant persons; non-dependant persons.

Right to health

Article 34 of the Constitution provides that "The right to the protection of health is guaranteed." Therefore, the State is bound to take measures to ensure public hygiene and health. As a result of the application of art. 20 para (1) of the Constitution, interpretation of this article should take into account the provisions of art. 12 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights¹⁰, art. 25 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and art. 11 of the revised European Social Charter.

The right to the protection of health is closely related to other fundamental rights: the right to life and physical and psychic integrity; the right to privacy and family life; the right to information; the right to a healthy environment.

According to the legal document on preventing and combating all forms of discrimination, the following are classified as crimes: discrimination of a natural person, a group of persons on the grounds of their affiliation [...] with a certain race, nationality, ethnicity, religion, social category [...], age, gender or sexual orientation consisting in the denial of a person's or group of persons' access to public healthcare services – choice of the GP, medical assistance, health insurances, emergency services or other healthcare services¹¹.

Law No. 95/2006 on the healthcare system reform is the normative act defining and specifying the State's constitutional and legal obligations to guarantee the right provided by art. 34 of the

¹⁰ See I. Muraru, E. S. Tănăsescu (coord), *Constituția României. Comentariu pe articole*, Ch Beck, 2008, p. 319.

¹¹ See art. 10 of Ordinance No. 137 of 31 August 2000 on preventing and sanctioning all forms of discrimination.

Constitution¹². It details the way medical assistance and the healthcare social insurance system are organized in Romania, on the basis of contributiveness.

At the same time, the rights of patients were legislated under Law No. 462/2003, which stipulates that they “are entitled to medical caring of the highest quality that society can provide, in conformity with its human, financial and material resources”. The patients’ rights law acknowledges a wide range of patients’ rights such as the right to refuse a medical intervention and the right to be informed about the consequences of his/her refusing or stopping the medical treatments. Also, in case the legal representative is requested to give his/her consent, the patient has to be involved in the decision making process, to the extent allowed by the patient’s comprehension capacity.

However, the studies achieved in recent years show that in spite of the fact that norms have been issued for the application of this law, it is hardly known by patients, either out of ignorance or the insufficient information efforts taken by the Ministry of Health¹³.

Also, Law No. 448/2006 on the protection and promotion of the rights of persons with disabilities provides that persons with disabilities, their families or their legal representatives are entitled to all information related to the medical diagnosis and the recovery/rehabilitation, all available services and programmes, in whatever stage the latter might be, as well as the rights and the duties in the field. In Romania, persons with disabilities enjoy free medical care, including free drugs, both for the ambulatory treatment and throughout hospitalization, in the framework of the social health insurance system.

According to art. 14 of Law No. 17/2000, centres for old persons provide *both* socio-medical services consisting of: assistance for keeping or readapting one’s physical or intellectual capacities; ergotherapy programmes; assistance for the achievement of personal hygiene; *and* medical services consisting of: consultations and treatments in the surgery, in medical institutions or at

¹² See I. Muraru, E. S. Tănăsescu (coord), op. cit., p. 320.

¹³ See O. Popescu, Sistemul de sănătate și drepturile sociale, IRDO, 2009, p. 49.

the person’s bed in case he/she is immobilized; infirmary caring services; acquisition of the medication; acquisition of medical devices; as well as stomatological consultations and treatments. The costs of the medical services, sanitary materials, medical devices and drugs are covered according to the legal provisions regarding the healthcare social insurance regulations.

At the same time, according to Government Decision No. 867/2015 on approving the Register of social services as well as the framework-regulations for the organization and functioning of social services, old persons homes also include among their services/activities current healthcare services provided by medical assistants or as the case may be and healthcare provided by a geriatrician, an internist or a GP, therapies for physical/psychic/mental recovery.

According to the legislation in effect, persons with disabilities are entitled to free-of-charge medical assistance, including free drugs, both for the ambulatory treatment and for the treatments in hospitals, in the framework of the healthcare social insurance system.

In its Country Report, the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights recommended that the State party should intensify its efforts to ensure de facto access to affordable, good quality and timely health care and medical treatment for all segments of the population, including persons living in rural and remote areas, as well as disadvantaged and marginalized individuals and groups¹⁴.

According to the new Official List of social services¹⁵, the homes for old persons provide current medical care services ensured by medical assistants as well as other medical assistance activities, as the case may be, ensured by geriatrists, internists or GPs and consisting of physical/psychic/mental recovery therapies.

At the same time, according to the Minimal Quality Standards – Standard on healthcare assistance, “the Centre shall enrol the residents with

¹⁴ See CESCR, Concluding observations on the combined third to fifth periodic reports of Romania, E/C.12/ROU/CO/3-5, p. 7.

¹⁵ Government Decision No. 867/2015 of 14 October 2015 on approving the Official List of social services, as well as the framework rules for the organization and functioning of social services.

a GP or facilitate their access to a GP surgery". Also, where the Organization and Functioning Regulation of a Centre provides for medical services ensured by physicians, the Centre/service provider may employ one or several specialist physicians or may conclude service agreements with them.

In order for a person to enjoy free medical services (recommendation for examination by a specialist physician) and, at the same time, enjoy subsidized drugs, that person has to be registered with a GP who has an agreement with a Health Insurance Company.¹⁶

All visited centres have a form of collaboration with a GP/GP surgery where the residents are registered at the time of their admission. The actual possibility to choose a certain GP only exists in urban areas, where several medical services providers are available and where the residents coming from the same place as the Centre can keep their GP with whom they have already established a certain relationship.¹⁷

On the contrary, the rural areas are facing a scarcity of physicians which often results in one single physician taking care of the health of the citizens of 2-3 villages, communes, sometimes even more.¹⁸ Nevertheless, two centres of the five visited in rural areas reported collaboration with

two GPs with whom they had half time medical services agreements.¹⁹

The personnel in the visited centres reported various types of collaboration with the GPs. Thus, in four centres the physicians paid weekly visits observing the surgery schedule and whenever they were requested by the medical assistants. The interviewed residents confirmed that the GP paid visits when he was summoned. For more thorough examinations they were sent to the hospitals in the neighbourhood.²⁰

In one of the visited public centres in the rural area there was a collaboration with the physician in the commune to which the village belonged (10 kilometres away). It was mainly a collaboration in terms of providing the residents with subsidized recipes, while the physician did not pay visits to the Centre to examine the patients. For any problem beyond the training of the medical assistants they used to call for an ambulance as

¹⁹ "The working hours of the physicians are everyday in the morning or in the afternoon, depending on the working hours at the private surgery. No physician would come full time because the salaries are very low. It was quite hard to find two persons willing to collaborate". – Head of Centre A (public, rural) (at the moment of the visit, neither physician was in the Centre)

²⁰ "Every time I come here I see them all, I prescribe the medication. Half of them are registered with me as their GP, the other half with another physician. I collect their health cards, prescribe their recipes, bring the cards back and the Centre takes care to acquire the medication on the basis of the recipes. A needed minimum can be found in the home itself. They possess a small pharmacy."

What are the medical services you provide? "Periodic examination and prevention. In case of acute diseases or controls for chronic diseases, we send them to the hospital (the ambulance or, for the regular controls, the Centre's car takes them there)." – Centre H halftime GP (public, rural)

"I wish I had a physician here, preferably a geriatrician, but a GP would also do; it is good to their mental state to have him see them every one or two days (it increases their pleasure of living, this means a lot). The physician who sees them at present is a GP and has a lot of patients, her surgery is 6 km away from the Centre (she is to be found there, at the surgery, everyday); if needed we phone, take a car and go there, but usually I ask her to come round. We have a good collaboration relationship. On the average, she comes to the Centre once a week, sometimes she comes twice a week, but then the next week you can't see her at all.

She has 3,000 patients, it's difficult. We tried unsuccessfully to find another physician. We collaborate a lot by phone, we send the files to her; in case of chronic diseases, we agreed to send the file 2-3 days in advance, she writes the recipe and sends it back to us." – Head of Centre C (public, urban).

¹⁶ According to art. X in the Framework Agreement stipulating the conditions to be met for enjoying medical assistance within the healthcare social insurance system for the years 2014-2015, patients are entitled to choose the medical service provider as well as the health insurance company with which they register, in compliance with the effective legislation and the Framework Agreement. They are also entitled to register with a GP of their own choice, provided that all the provisions of the effective legislation are met and covering the transportation costs if they choose a physician in a different place.

¹⁷ "A resident may choose to keep his/her GP or, if he/she so wishes, transfer to the Centre's GP. They have this latter possibility, it is easier for them to get their subsidized medication. 80% of the residents are registered with the Centre's GP, the rest of them preferred to keep their GP but they bring the recipes to the Centre as well." – Head of Centre B (public, urban)

"I've stuck with my old physician for we know each other. Here the doctor comes and goes." – Resident Centre B (public, urban)

¹⁸ See CNPV, *Problematika vârstnicilor din mediul rural*, 2015, p. 30.

the village was 30-40 kilometres away from the nearest hospital. The interviewed residents confirmed that they hadn't been visited by the physician for several months. At the same time, the specialized personnel believed that there was no need for a permanent physician within the Centre.

A particular situation is that of a private centre for old persons with somatic, neurological, associated and other diseases (hearing, visual) where, because of their diseases the residents enjoyed a caring and recovery programme carefully monitored by physicians. The Centre collaborated with two GPs, a psychiatrist and a neuropsychiatrist, while one physician was in the Centre every day.

According to the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights, healthcare services should be physically and safely accessible for all segments of population, particularly so for older people and persons with disabilities.²¹

Access to specialized services/physicians

The international human rights standards emphasize on the need for an integrated approach to the caring of older persons that should combine elements of preventive treatment with curative treatment and rehabilitation/health recovery treatments.²² In this respect, older persons should have access to additional specialized physicians when needed, such as psychiatrists, geriatricians, stomatologists, gynecologists, etc.

Access to a geriatrician was practically inexistent in all the visited centres, from the absence of such a specialist from the multidisciplinary team initially evaluating older persons for admission in the Centre down to his/her absence from the hospitals where the residents were sent for various medical tests.

As far as the psychiatrist is concerned, most public centres provide access to such a specialist via the Directorates to which they are subordinated. Either the specialist is brought to the centre to evaluate/re-evaluate the residents periodically (some centres reported re-evaluations made every month while others couldn't specify a clear time

period) or the residents are sent to the surgery when there are changes with their behaviour and need to have their treatment altered.²³

In a private centre for older persons with neurological diseases, the residents are carefully monitored, the psychiatrist collaborating with the centre having special training for insanity cases.

All the visited centres, public and private, reported that residents presenting changes of behaviour were sent to be examined by a specialist.

According to the Minimal Quality Standards, a residential centre should provide **recovery/rehabilitation programmes** in order to maintain or improve the resident's functional autonomy. Access to physiotherapy and physiotherapy services, which could have an important role with the recovery of the residents, is achieved in different ways. Thus, four of the six visited public centres for older persons offer, through the DGASPC to which they are subordinated, access to such services organized within recovery centres. Access is achieved on the basis of appointments and waiting lists, in some centres the number of those who come to actually benefit from such services being relatively small. One single centre had its own surgery equipped for such services and the residents confirmed that they used them.

In a single visited public centre the residents did not have access to such services. A woman who could walk with the help of a walking frame explained that she was discontent with the fact that there was no room devoted to such services and that she had to give her the massage herself. The personnel confirmed that the centre lodged several residents with sequelae of stroke who needed physiotherapy services.

The visited private centres provide such services for the older persons under their care at their own premises. This is achieved either by the voluntary work of specialists in the field, or the collaboration with a Faculty of medicine offering the students the possibility to perform their com-

²¹ See CESCR General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12), para 12. b.

²² See CESCR, General Comment No. 6 on the Economic, Social and Cultural Rights of Older Persons.

²³ "There was a resident who became violent because of his disease, so we called for an ambulance to take him to specialized hospital Y; we call for an ambulance when the working hours are over or in special cases. The patient was examined by the physician in the hospital and was given a different treatment, was not hospitalized. There haven't been any problems with that patient ever since". Head of Centre (public, urban)

pulsory practice activities in the Centre, or a paid collaboration with a specialist.

Transportation to the places where specialized services are provided is made by the Centre's/ Directorate's car if the resources are sufficient. Where there are public transportation services, and the Centre's resources are limited, autonomous persons also use the public transportation system.

Conclusions

The socio-medical assistance for elderly persons faces the problem of the lack of specialists (social workers, geriatric physician), who should initially and periodically evaluate the elderly people and make recommendations for the development of the individual intervention plan.

It was noted that the multidisciplinary team envisaged for the resident's evaluation and reval-

uation stages does not function properly so that in most of the cases the evaluation, the decision and the implementation of the care needed by the respective resident become fractioned without an efficient communication between specialists.

There is need for a higher degree of consultation with the elderly regarding all aspects concerning them directly and at the level of public policies. It is necessary to empower all the groups of representatives at all levels (local, county, national) since their involvement is needed in the evaluation of the services needs at the community level.

It is important to diminish the massive phenomenon of migration of qualified staff and it is necessary to correlate strategic actions in the field of services for the elderly with those of youth employment, combating poverty and migration.

II. DOCUMENTAR JURIDIC

RAPORT SUCCINT PRIVIND EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ ȘI ROMÂNIA

Anul 2016 reprezintă nu doar asumarea continuării priorităților programului Uniunii Europene din 2015 ci și consolidarea și aprofundarea inițiativelor și proiectelor europene, precum și continuarea protejării democrației și promovării drepturilor omului, componente cheie ale politicii externe a Uniunii Europene.

În 2016, la cincizeci de ani de la adoptarea Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și a Pactului cu privire la drepturile civile și politice, precum și la zece ani de la înființarea Consiliului pentru Drepturile Omului al ONU, Consiliul Uniunii Europene a stabilit *Prioritățile UE pentru 2016 pe lângă forurile ONU însărcinate cu apărarea drepturilor omului*¹ (februarie 2016). Astfel, este reamintit *Cadrul strategic al UE privind drepturile omului și democrația și Planul de acțiune al UE privind drepturile omului și democrația pentru perioada 2015-2019*, angajamentul față de universalitatea, indivizibilitatea și interdependența tuturor drepturilor omului. De asemenea, este subliniată importanța punerii în aplicare complete și eficiente a Agendei 2030, inclusiv prin intermediul unei abordări bazate pe drepturi, cuprinzând toate drepturile omului și egalitatea de gen, pentru realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Totodată, prin acest document este reluat angajamentul Uniunii de a intensifica eforturile pentru a încuraja protejarea și promovarea drepturilor economice, sociale și culturale, de a pune în aplicare și promova, inclusiv cu țările terțe, Principiile directoare ale ONU privind afacerile și drepturile omului și susținerea eforturilor de îmbunătățire a accesului la căi de atac eficiente.

* Elaborat în cadrul Institutului Român pentru Drepturile Omului în coordonarea dr. Claudia Elena Marinică, cercet. științific.

¹ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/ro/pdf>

Chiar dacă Uniunea se confruntă cu o provocare majoră în a răspunde crizei globale a refugiaților, aceasta rămâne neclintită în angajamentul său de a garanta dreptul la azil și cel mai înalt nivel de apărare a drepturilor omului pentru toți.

Lupta împotriva terorismului, gestionarea valului de refugiați, climatul de redresare economică treptată, problema referendumului din Regatul Unit din 23 iunie 2016 referitor la ieșirea din UE a acestei țări, progresul în acordurile de liber schimb cu Canada, dar mai ales cu Statele Unite ale Americii, au marcat evoluția politicilor și priorităților UE.

Politicile și prioritățile UE relevă un permanent dialog și îndemn la consultare privind drepturile omului, în vederea consolidării cooperării în acest domeniu iar în ceea ce privește acordurile comerciale bilaterale, în acordurile de asociere și cooperare între UE și țări terțe sau cu organizații regionale, drepturilor omului li se acordă o atenție deosebită.

În ceea ce privește relația cu Orientul Mijlociu, UE trebuie să acorde importanța cuvenită gestionării problemelor privind migrația, în special asupra valului de refugiați din Siria, dar și gestionării fenomenului terorist jihadist, aceste probleme punându-și amprenta pe evoluția anului 2016.

Și în 2016, s-a continuat punerea în aplicare a *Noului Cadru Financiar multianual 2014-2020* iar deținerea de către Olanda și Slovacia, prin rotație, a Președinției Consiliului UE, s-a desfășurat cu succes, în parametri normali.

Astfel, dintre *prioritățile președinției Olandei* în Consiliul UE, amintim: migrația și securitatea, Europa ca factor generator de forță de muncă și inovație, uniune monetară robustă și orientată la schimbările climatice și la politica energetică etc.

În ceea ce privește *prioritățile președinției Slovaciei* în Consiliul UE, printre acestea se regăsesc consolidarea economiei europene, modernizarea și aprofundarea pieței unice în domenii cum

ar fi energia și economia digitală, configurația în avans a unei politici de imigrație și azil durabil, la care s-a adăugat și gestionarea rezultatului referendumului britanic.

În cadrul reuniunilor Consiliului Uniunii Europene, problemele supuse dezbaterilor, precum și deciziile luate au privit, în principal: situația economică a UE, problema migrației și criza refugiaților, analiza pachetului legislativ prezentat de către Comisia privind securitatea energetică, angajamentul UE de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivel național și de a crește procentul de energie din surse regenerabile, rezultatele referendumului din 23 iunie 2016 referitor la ieșirea Regatului Unit din UE etc.

În ceea ce privește **migrația**, s-au creat bazele unei bune cooperări cu Senegal, Mali, Niger, Nigeria și Etiopia cu privire la așa-numitele „pacte privind migrația”, având în vedere că fluxurile către insulele grecești au scăzut cu 98% în comparație cu aceeași perioadă a anului 2015, însă fluxurile neregulate pe ruta central-mediteraneană, și anume din Africa către Italia, rămân mult prea ridicate. De asemenea, a fost analizată ideea revenirii la Schengen și problematica unei reforme a sistemului european comun de azil, inclusiv modul în care să se aplice principiile solidarității și responsabilității pe viitor.

Având în vedere *acordul dintre UE și Turcia*, pentru stoparea fluxului necontrolat de migranți pe una dintre principalele rute de la Marea Egee, numărul de refugiați și de migranți care sosesc din Turcia a fost redus în mod semnificativ. Prin acest acord migrații în situație neregulamentară și solicitanții de azil care sosesc pe insulele grecești venind din Turcia pot fi returnați. În schimbul întoarcerii fiecărui sirian în Turcia din insulele grecești după o trecere ilegală, Uniunea va accepta un sirian din Turcia care nu a încercat să facă această trecere în mod neregulamentar. Operațiunile de returnare din insulele grecești în Turcia au început în paralel cu zborurile de reinstalare direct din Turcia în statele membre ale UE.

În iunie 2016, s-a stabilit să se instituie *Paza europeană de frontieră și de coastă*, în vederea consolidării gestionării și securizării frontierelor externe comune ale UE.

Oficiul European de Poliție a deschis un nou *Centru european privind introducerea ilegală de*

migranți, pentru a sprijini statele membre ale UE în anihilarea rețelelor infracționale implicate în introducerea ilegală organizată de migranți.

În Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu cu titlul „**Posibilități de reformare a Sistemului European Comun de Azil și de îmbunătățire a căilor legale de migrație**”² se sublinia faptul că Europa trebuie să gestioneze mai bine migrația, sub toate aspectele sale – necesitate izvorâtă fie din imperative umanitare, fie din nevoia de solidaritate sau din provocările pe care le prezintă evoluția demografică și lacunele în materie de competențe, Comisia exprimându-și angajamentul de a elabora o politică europeană integrată, sustenabilă și cuprinzătoare în domeniul migrației.

În ceea ce privește **protecția datelor cu caracter personal la nivelul UE**, în data de 4 mai 2016, în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene au fost publicate *Regulamentul (UE) nr. 2016/679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor)*, precum și *Directiva (UE) nr. 2016/680 referitoare la protecția datelor personale în cadrul activităților specifice desfășurate de autoritățile de aplicare a legii*. Prevederile Regulamentului vor deveni aplicabile peste 2 ani având ca obiectiv conferirea unui control mai mare din partea persoanelor fizice în ceea ce privește datele cu caracter personal ale acestora. În Regulament sunt reglementate aspecte precum: dreptul de a fi uitat, consimțământul clar în ceea ce privește prelucrarea datelor personale, dreptul de a transfera datele către un alt furnizor de servicii, dreptul de a fi notificat în caz de încălcări privind securitatea datelor, limbaj clar și ușor de înțeles al politicilor de confidențialitate, numirea unui responsabil cu protecția datelor, stabilirea unor noi sancțiuni.

Adoptarea *Directivei (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor*

² <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/RO/1-2016-197-RO-F1-1.PDF>.

*penale*³ vine să garanteze prezumția de nevinovăție a persoanelor pe care poliția sau autoritățile judiciare le acuză sau le suspectează de comiterea unei infracțiuni, pentru asigurarea respectării unor drepturi fundamentale precum: nevinovăția până la dovedirea vinovăției; sarcina probei revine acuzării; dreptul la tăcere; dreptul de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, pentru a garanta un proces echitabil.

Directiva are ca obiectiv să consolideze încrederea statelor membre în sistemele de justiție penală ale celorlalte state membre, pentru a facilita astfel recunoașterea reciprocă a hotărârilor în materie penală, ceea ce ar duce pe viitor la înlăturarea obstacolelor din calea liberei circulații a cetățenilor pe teritoriul statelor membre.

Prevederile directivei ar trebui să se aplice numai procedurilor penale astfel cum sunt interpretate de Curtea de Justiție a Uniunii Europene, fără a aduce atingere jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. Directiva se va aplica tuturor statelor membre, cu excepția Danemarcei și a Regatului Unit.

Urmează ca, în termen de doi ani de la data intrării în vigoare a Directivei, statele membre să implementeze aceste măsuri la nivel național și să le recunoască valoarea și semnificația în cadrul sistemului procesual-penal.

Egalitatea de gen

În sprijinul **egalității de gen și de tratament între bărbați și femei** poate fi amintită și *Rezoluția Parlamentului European din 13 septembrie 2016 referitoare la crearea unor condiții pe piața forței de muncă favorabile echilibrului dintre viața profesională și cea privată*⁴, prin care se subliniază că îmbinarea vieții profesionale, a vieții private și a celei de familie trebuie garantată tuturor persoanelor ca un drept fundamental, în spiritul Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în contextul unor schimbări demografice fără precedent, în care scăderea ratei natalității în UE este vizibilă. Prin această rezoluție statele membre sunt invitate să garanteze că drepturile la

prestații sociale acordate prin politici publice sunt egal accesibile pentru femei și bărbați, astfel încât toate persoanele să se poată bucura de drepturile lor și să-și poată echilibra mai bine viața privată cu cea profesională. Obiectivele urmărite sunt: egalitate în remunerare și în responsabilitățile de îngrijire ale femeilor și bărbaților, concediul pe motive familiale sau de îngrijire, îngrijirea persoanelor dependente, locuri de muncă de calitate, precum și calitatea vieții.

Problema combaterii violenței împotriva femeilor refugiate, situația sănătății acestora și măsurile de promovare a integrării lor au făcut obiectul unei reuniuni interparlamentare organizată cu prilejul zilei de 8 martie de către Comisia pentru drepturile omului din Cadrul Parlamentului European. Lucrările au debutat cu o declarație a Comisiei Europene cu privire la situația socio-economică a femeilor din Europa, urmată de dezbaterea și votarea unui **raport privind femeile refugiate**.

*Rezoluția Parlamentului European din 14 septembrie 2016 referitoare la dumpingul social în Uniunea Europeană*⁵ are ca obiectiv eliminarea lacunelor în materie de reglementare pentru a asigura aplicarea dreptului muncii și dreptului social la nivel național și european, precum și abordarea principiului egalității de tratament și nediscriminării, combaterea dumpingului social în domeniul transporturilor întrucât acesta contravine valorilor europene, punând în pericol protecția drepturilor cetățenilor europeni și, nu în ultimul rând, subliniază că drepturile fundamentale primează.

La nivelul UE, tendințele și viziunea din domeniul drepturilor omului joacă un rol important – acela de cadru regional solid pentru activitatea Uniunii în promovarea și protecția drepturilor omului ca bază a politicii externe globale a UE în domeniul drepturilor omului. Astfel, în privința protecției **drepturilor copiilor**, Consiliul Europei a adoptat *Strategia privind drepturile copilului pentru următorii șase ani (2016-2021)*, ale cărei priorități sunt:

– șanse egale pentru toți copiii prin prevenirea excluziunii și combaterea discriminării;

³ Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 65/1 din 11 martie 2016.

⁴ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2016-0338&format=XML&language=RO>.

⁵ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2016-0346&language=RO&ring=A8-2016-0255>.

– participarea tuturor copiilor în procesele de elaborare a politicilor prin educație în școli privind cetățenia și drepturile omului;

– o viață fără violență pentru toți copiii prin combaterea exploatării sexuale și a abuzurilor, precum și a altor forme de violență;

– justiție prietenoasă pentru copii prin protejarea copiilor privați de libertate prin anti-criminalizare și reintegrare;

– drepturile copilului în mediul digital prin promovarea utilizării creative, analitice și în condiții de siguranță a internetului.

De asemenea, în 2016 a intrat în vigoare *Directiva Europeană 2014/17/EC privind creditele ipotecare*, adoptată în data de 4 februarie 2014, al cărei obiectiv îl constituie îmbunătățirea protecției consumatorilor pe teritoriul UE. Astfel, consumatorii vor beneficia de informații mai clare și mai inteligibile odată cu introducerea unor formulare standardizate la nivel european, iar consumatorii mai vulnerabili vor fi protejați de supra-îndatorare prin standarde la nivel european pentru evaluarea credibilității aplicanților.

Totodată, a fost adoptată *Strategia Consiliului Europei privind Guvernarea Internetului 2016-2019*, la 30 martie 2016, care își propune să facă față provocărilor la adresa drepturilor omului, a democrației și a statului de drept în mediul on-line. În acest fel se dorește protejarea și asigurarea respectării în mod eficient a drepturilor omului. Strategia urmărește:

– stabilirea unei platforme între guverne și marile companii de internet pentru a promova respectul pentru drepturile omului on-line și elaborarea de măsuri concrete pentru a răspunde preocupărilor cu privire la supravegherea în masă și interceptarea masivă a datelor;

– dezvoltarea unor standarde privind rolul intermediarilor pe internet în ceea ce privește libertatea de exprimare;

– lansarea unei consultări cu privire la educația europeană în vederea elaborării unei Carte albe cu privire la educația pentru mass-media și cultura informației;

– promovarea creării unei rețele instituționale pentru ghidarea utilizatorilor de internet care doresc să solicite reparații în cazul în care drepturile omului le-au fost încălcate on-line;

– elaborarea rapoartelor cu privire la situația protecției datelor pe internet în Europa;

– evaluarea și reexaminarea gestionării sănătății prin suporturile mobile și a sănătății electronice.

În ceea ce privește promovarea și protejarea drepturilor omului la nivel național, în 2016 au fost adoptate o serie de acte normative al căror conținut se referă, printre altele, la combaterea violenței domestice, drepturile copilului, ale persoanelor cu dizabilități, dreptul la sănătate, educație, libertatea de circulație etc., precum și la promovarea unor strategii naționale în anumite domenii de interes.

Violența împotriva femeii reprezintă o încălcare a drepturilor omului și o dovadă a discriminării de gen, ce împiedică participarea femeilor pe deplin la viața economică, socială, politică și culturală. Luarea de măsuri pentru stoparea acestui fenomen și promovarea și protejarea drepturilor femeilor trebuie să fie în permanență pe agenda instituțiilor statului român.

În acest sens, Parlamentul României a ratificat, prin *Legea nr. 30/2016, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice*, adoptată la Istanbul la 11 mai 2011.

Semnarea de către România a Convenției de la Istanbul, la data de 27 iunie 2014, la Strasbourg, reprezintă un progres semnificativ în consolidarea cadrului juridic universal în materia protecției și promovării drepturilor omului. Convenția urmărește crearea unor mecanisme care să garanteze o protecție responsabilă a victimelor, având în vedere că violența împotriva femeilor încalcă drepturile protejate prin Carta Europeană a Drepturilor Fundamentale (ex. dreptul la viață, demnitate și interdicția de a folosi violența și tortura); precum și creșterea gradului de conștientizare a efectelor acestui fenomen și prevenirea și combaterea tuturor formelor de violență.

Prin Convenție se stabilesc actele care trebuie sancționate penal (violența fizică, violența psihică, stalking-ul⁶) și se introduc o serie de infrac-

⁶ Termen prin care se înțelege hărțuirea unei persoane constând în urmărirea acesteia și sau/a membrilor familiei acesteia, fotografierea lor și publicarea imaginilor, dezvăluirea celor mai intime aspecte ale vieții private etc.

țiuni noi precum mutilarea genitală a femeilor, căsătoria forțată, hărțuirea, avortul forțat sau sterilizarea forțată.

În sprijinul **promovării egalității de șanse între femei și bărbați**, a perspectivei de gen, a responsabilizării ambelor genuri s-a adoptat *Legea nr. 22/2016 pentru declararea zilei de 8 martie drept Ziua Femeii și 19 noiembrie Ziua bărbatului*. Se urmărește îmbunătățirea relațiilor dintre sexe, promovarea egalității între sexe și prezentarea de modele masculine de urmat.

Cu privire la **dreptul de vot**, este de menționat adoptarea *Hotărârii Guvernului nr. 92/2016 pentru aplicarea dispozițiilor Legii nr. 288/2015 privind votul prin corespondență, precum și modificarea și completarea Legii nr. 208/2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente la alegerile pentru Senat și Camera Deputaților*⁷, cu modificările ulterioare. Astfel, cetățenii români cu drept de vot care au domiciliul sau reședința în străinătate își vor putea exercita dreptul electoral prin corespondență începând cu alegerile parlamentare din 2016. Au fost stabilite modelele, dimensiunile și condițiile de realizare a documentelor necesare exercitării dreptului de vot prin corespondență, care sunt transmise alegătorului.

În 2016, Agenția Națională pentru Romi a organizat evenimentul dedicat **comemorării Holocaustului**⁸, intitulat *Ziua europeană de comemorare a Holocaustului împotriva romilor*, în contextul deținerii de către România a Președinției Alianței Internaționale pentru Memoria Holocaustului (IHRA)⁹, de suferințele îndurate de romii în perioada Holocaustului (atât de romii din România, cât și de cei din Europa), de obligația României de a respecta valorile fundamentale ale UE. Evenimentul a reprezentat nu

⁷ Publicată în M. Of., I, nr. 133 din 19 februarie 2016.

⁸ Hotărârea de Guvern nr. 672/5 mai 2004 stabilește data de 9 octombrie (dată ce marchează începutul deportărilor evreilor în Transnistria, în anul 1941), pentru comemorarea oficială, în plan național, a Zilei Holocaustului.

⁹ Organizație inter-guvernamentală, creată în 1998, care numără în prezent 31 de state membre (printre care și România) și care urmărește încurajarea activităților legate de promovarea educației, comemorării și cercetării Holocaustului în statele membre, dar și în alte țări interesate, precum și de a asigura sprijinul politic necesar în vederea materializării acestora.

numai o expresie a înțelegerii de către societatea românească a tragediei Holocaustului, dar și o modalitate de păstrare mereu vie a memoriei victimelor, pentru ca astfel de fapte criminale să nu se mai repete vreodată¹⁰.

Prioritățile președinției române a IHRA au fost: consolidarea educației în domeniul Holocaustului în statele membre și observatoare ale organizației și promovarea cercetării academice în domeniul Holocaustului colaborarea cu media și social media pentru promovarea cunoașterii Holocaustului, dar și pentru combaterea negării Holocaustului, antisemitismului, rasismului, extremismului, discriminării și xenofobiei. Cele trei priorități ale președinției române au susținut obiectivele fundamentale ale IHRA – memorie, educație și cercetare a Holocaustului – contribuind astfel la soliditatea misiunii organizației.¹¹

Dreptul la sănătate și reglementarea domeniului transplantului de organe, țesuturi și celule de origine umană, se regăsesc în *Legea nr. 9/2016 pentru ratificarea Protocolului adițional la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, referitor la transplantul de organe și țesuturi de origine umană*¹², semnat de către România la Strasbourg la 20 februarie 2015. Protocolul adițional la *Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, referitor la transplantul de organe și țesuturi de origine umană* reglementează aspecte juridice și bioetice din domeniul transplantului, în vederea prevenirii comercializării elementelor corpului uman, prin acțiuni precum: protejarea minorilor, a persoanelor defavorizate, respectarea tuturor prevederilor naționale privind acordul pentru donare, prevenirea recoltărilor și a procedurilor de transplant ilicite.

În ceea ce privește **drepturile persoanelor cu dizabilități** și promovarea și protejarea acestora, este de semnalat adoptarea *Legii nr. 8/2016 privind înființarea mecanismelor prevăzute de Convenția*

¹⁰ <http://www.anr.gov.ro/index.php/evenimente/anunturi/540-anunt-1-august-2016-ceremonia-de-comemorare-a-holocaustului-impotriva-romilor-la-memorialul-victimelor-holocaustului-in-romania-din-bucuresti>

¹¹ <https://www.mae.ro/node/38717>.

¹² Publicată în M. Of., I, nr. 62 din 28 ianuarie 2016.

privind drepturile persoanelor cu dizabilități¹³, prin care se înființează Consiliul de monitorizare a implementării Convenției, Mecanismul de coordonare a măsurilor pentru implementarea Convenției, precum și punctele de contact pentru implementarea Convenției. Totodată, a fost abrogat art. 2 din Legea nr. 221/2010 pentru ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități.

Deși noua lege precizează faptul că „în vederea promovării, protecției și monitorizării implementării Convenției se înființează Consiliul de monitorizare, autoritate administrativă autonomă cu personalitate juridică, sub control parlamentar”, atribuțiile descrise în actul normativ (la art. 4), precum și prezentarea activității de monitorizare (art. 10-14) fac referire doar la monitorizarea instituțiilor publice/private de tip rezidențial destinate să servească persoanelor cu dizabilități, precum și spitale/secții de psihiatrie. Aceste aspecte au atras o serie de critici din partea organizațiilor persoanelor cu dizabilități, legea nereflexând toate categoriile de persoane cu dizabilități din România. Conform celor mai recente date statistice (01.12.2014), în țara noastră se înregistrează 737.885 persoane cu dizabilități dintre care 97,7% (720.683) trăiesc în propriile familii sau sunt independente, iar 2,3% (17.202) în centre rezidențiale.

Prin noua lege Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități a fost desemnată ca Mecanism de coordonare a măsurilor pentru implementarea Convenției. Totodată, legea are în vedere și crearea unor puncte de contact în cadrul a cinci ministere care au printre altele și obligația de a menține legătura și a colabora cu Mecanismul de coordonare și Consiliul de monitorizare pentru a identifica principalele direcții de acțiune în vederea implementării pe deplin a CDPD.

De asemenea, Legea nr. 8/2016 prevede colaborarea dintre Consiliul de monitorizare și Avocatul Poporului în calitate de mecanism independent de prevenire, potrivit Protocolului opțional la Convenția ONU privind combaterea torturii, precum și colaborarea cu punctele de contact. Însă legea nu prevede înființarea unui cadru de monitorizare sau colaborarea cu celelalte instituții de drepturile omului din România

*Strategia națională pentru sănătatea mintală a copilului și adolescentului 2016 – 2020*¹⁴, a fost adoptată prin Hotărârea de Guvern nr. 889/2016. Documentul urmărește promovarea, prevenția și intervențiile specializate (medicale, psihologice, educaționale, vocaționale și sociale) identificate ca prioritare de către Centrul Național pentru Sănătate Mintală și Luptă Antidrog în parteneriat cu instituțiile responsabile din domeniul sănătății mintale, educației și protecției sociale.

Scopul Strategiei este asigurarea bunăstării copilului și adolescentului, în special, a familiei acestuia și a populației din România, în general, indicând direcțiile de acțiune, resursele și mijloacele necesare implementării adecvate. Strategia urmărește reducerea riscurilor și incidenței problemelor și tulburărilor de sănătate mintală la copii și adolescenți.

Prioritățile stabilite sunt:

– dezvoltarea serviciilor de promovare a sănătății mintale a copilului și adolescentului și de prevenire a tulburărilor psihice ale copiilor și adolescenților prin parteneriat între sistemul de educație, sistemul de sănătate, sistemul de servicii sociale și sistemul de justiție.

– dezvoltarea și implementarea unei baze de date complete și complexe și stabilirea metodelor și normelor de colectare și procesare a datelor privind grupul țintă, bază de date care va fi extrem de utilă în elaborarea planurilor de intervenție de servicii personalizate, pentru diferitele paliere ale tulburărilor mintale.

– formarea inițială a cadrelor didactice, medicilor de familie, medicilor pediatri, medicilor școlari, asistenților medicali școlari, asistenților medicali comunitari și asistenților sociali, prin dezvoltarea modulelor de psihologie a copilului cu focalizare pe managementul comportamental, dezvoltarea competențelor sociale și emoționale, vocaționale și sănătatea mintală a copilului și adolescentului.

– dezvoltarea serviciilor de identificare și intervenție timpurie pentru copiii cu risc de a dezvolta tulburări de sănătate mintală și pentru copiii cu o tulburare de sănătate mintală diagnosticată.

– îmbunătățirea infrastructurii și a serviciilor Centrelor de Sănătate Mintală existente și înfiin-

¹³ Publicată în M. Of., I, nr. 48 din 21 ianuarie 2016.

¹⁴ Publicată în M. Of., I, nr. 997 din 21 decembrie 2016.

țarea de noi centre în județele în care acestea nu există.

– dezvoltarea serviciilor spitalicești ca servicii specializate pentru copiii și adolescenții cu tulburări de sănătate mintală și pentru cazurile care reprezintă o urgență psihiatrică;

– formarea continuă a specialiștilor din domeniul sănătății, educației, protecției sociale și justiției în conformitate cu standardele internaționale și promovarea modelelor de bună practică pentru dezvoltarea serviciilor comunitare de sănătate mintală pentru copii și adolescenți.

– tratamentul și reabilitarea tulburărilor de sănătate mintală pentru copil și adolescent implică intervenții complexe validate științific, de tip medicamentos, psihologic, psihoterapeutic, educațional, psihopedagogic și logopedic.

Cu rolul de a promova **dreptul la educație**, a fost adoptată și *Legea nr. 86/2016 privind instituirea Centrelor Comunitare Românești în străinătate*¹⁵, care prevede crearea de către statul român a unor *Centre Comunitare Românești* în statele în care sunt înregistrați, la misiunile diplomatice ale României, cel puțin 5.000 de cetățeni români. Astfel, se va contribui la păstrarea și promovarea patrimoniului cultural și istoric național, dar și la coeziunea și intensificarea relațiilor dintre membrii comunităților de români.

*Legea nr. 213/2016 privind cooperarea internațională pentru dezvoltare și asistență umanitară*¹⁶ reglementează: acțiunile de cooperare internațională pentru dezvoltare și asistență umanitară finanțate din bugetul de stat al României, cadrul programatic și instituțional, cadrul de finanțare și implementare în domeniul politicii de cooperare internațională pentru dezvoltare și asistență umanitară.

Cooperarea internațională pentru dezvoltare și asistență umanitară cuprinde totalitatea acțiunilor întreprinse, în conformitate cu principiul solidarității internaționale, având ca obiective strategice: susținerea pe termen lung a dezvoltării economice și sociale durabile, întreprinderea de acțiuni care contribuie la reducerea sărăciei și îmbunătățirea nivelului de trai al populației din alte state, ridicarea nivelului educațional și al calificării profesio-

¹⁵ Publicată în M. Of., I, nr. 347 din 6 mai 2016.

¹⁶ Publicată în M. Of., I, nr. 910 din 11 noiembrie 2016.

nale a populației și de incluziune socială; promovarea și susținerea păcii și securității, dezvoltării democrației și a societății civile, incluzând dezvoltarea statului de drept, principiile buneii guvernări și respectarea drepturilor omului; oferirea de asistență umanitară, constând în special în furnizarea de fonduri financiare și/sau bunuri acordate statelor în caz de dezastre și conflicte armate, cu scopul atenuării consecințelor asupra victimelor, inclusiv sprijinul oferit pentru reducerea riscului dezastrelor naturale și în procesul de tranziție de la o situație de criză umanitară către procesele de reabilitare sau reconstrucție timpurie; precum și realizarea de activități de comunicare, educație pentru dezvoltare și conștientizare întreprinse pentru creșterea gradului de înțelegere la nivelul României, dar și în alte state, a problemelor de dezvoltare internațională, a interdependenței dintre țări, precum și a activităților realizate în vederea adresării acestora.

Incluziunea socială. Prin *Legea nr. 82/2016 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 31/2015 pentru modificarea art. 37 alin. (3) lit. e) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011, precum și pentru abrogarea art. 11 alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 68/2003 privind serviciile sociale*¹⁷, a fost reglementată extinderea pentru toți operatorii economici cu scop lucrativ a dreptului de a fi recunoscuți ca furnizori de servicii sociale, cu unele excepții. Acest lucru s-a realizat în vederea asigurării unei oferte corespunzătoare de servicii sociale, inclusiv pentru persoanele beneficiare care doresc și au posibilitatea să plătească serviciile accesate. În acest fel, se va putea determina o creștere a capacității centrelor publice și a persoanelor juridice fără scop lucrativ de a răspunde cererilor de servicii sociale ale persoanelor fără venituri sau cu venituri reduse, ale persoanelor care, deși se află în incapacitatea de a se îngriji singure, sunt dispuse să plătească serviciile de îngrijire, având posibilitatea să le acceseze, iar aceste măsuri vin în sprijinul promovării incluziunii sociale, precum și al combaterii sărăciei¹⁸.

¹⁷ Publicată în M. Of., I, nr. 341 din 4 mai 2016.

¹⁸ A se vedea Nota de fundamentare la Ordonanța Guvernului nr. 31/2015 pentru modificarea art. 37 alin. (3) lit. e) din Legea asistenței sociale nr. 292/2011, precum și pentru abrogarea art. 11 alin. (5) din Ordonanța Guvernului nr. 68/2003 privind serviciile sociale (http://gov.ro/fisiere/subpagini_fisiere/NF_OG_31-2015.pdf)

De asemenea, s-a avut în vedere protecția drepturilor persoanelor vârstnice care optează pentru serviciile cu cazare de tip hotelier prin includerea acestor operatori economici sub obligativitatea acreditării ca furnizori de servicii sociale și a obținerii licenței de funcționare pentru serviciile sociale prestate, certificându-se astfel respectarea standardelor minime de calitate și implicit protecția beneficiarului în calitate de consumator. Prin aceasta s-a realizat și conformitatea cu liniile directoare ale UE pentru „Serviciile sociale de interes general”, ce presupun deschiderea pieței, respectiv includerea furnizorilor privați care urmăresc profitul și a celor non-profit și crearea de șanse egale pentru toate tipurile de furnizori.

Totodată, documentul a fost puternic contestat de principalele ONG-uri furnizoare de servicii sociale din România. Prin adoptarea sa se permite operatorilor economici de tip profit accesul la fondurile publice, inclusiv la fondurile structurale europene, (cele aferente incluziunii sociale a persoanelor din categoriile cele mai vulnerabile) în condițiile în care sectorul serviciilor sociale este cronic subfinanțat, iar furnizorii existenți abia reușesc să mențină finanțarea serviciilor sociale la un nivel minim¹⁹.

Tot în domeniul serviciilor sociale, a fost adoptată și *Legea nr. 60/2016 privind aprobarea Ordonanței Guvernului pentru modificarea și completarea Legii nr. 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale*²⁰, care are ca scop o mai bună coordonare a procedurilor aplicabile în cazul eliberării licenței de funcționare, prin conferirea atribuțiilor necesare fiecăreia dintre autoritățile coordonatoare de la nivel central (Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, Departamentul de Egalitate de Șanse între Femei și Bărbați, Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Dizabilități) pentru domeniile proprii de competență. Având în vedere atribuțiile ce le revin, acestea trebuie să cunoască problemele și condițiile de îndeplinit de către furnizorii prestatori de servicii sociale pentru fiecare dintre categoriile de

beneficiari, respectiv: copiii, victimele violenței domestice și persoanele cu dizabilități.

Protecția copilului rămâne un domeniu care trebuie permanent actualizat și racordat la realitățile sociale. Astfel, au fost realizate o serie de modificări legislative: *Legea nr. 52/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului*²¹ prin care se urmărește acordarea ambilor părinți a dreptului de a solicita serviciului public de asistență socială sau, după caz, persoanelor cu atribuții de asistență socială să monitorizeze relațiile personale cu copilul și, totodată, se lasă la latitudinea reprezentantului serviciului public de asistență socială sau, după caz, a persoanei cu atribuții de asistență socială care a întocmit raportul de monitorizare, stabilirea duratei de prelungire a perioadei de monitorizare și nu limitarea la 6 luni.

De asemenea, modificările legislative aduse Legii nr. 272/2004 privind **procedura adopției**, prin *Legea nr. 57/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 273/2004 privind procedura adopției*, precum și alte acte normative²² au rolul de a asigura celeritatea în dobândirea statutului de copil adoptabil, de a flexibiliza procedura de evaluare a adoptatorilor și de a susține demersurile de adopție ale acestora, de a revizui dispozițiile referitoare la realizarea potrivirii copilului cu o familie adoptatoare, reglementarea unor dispoziții procedurale speciale care să permită soluționarea mai rapidă de către instanța de judecată a cauzelor pe care le presupune finalizarea unei adopții și, nu în ultimul rând, reducerea termenului în care un copil poate deveni eligibil pentru adopția internațională de la 2 ani la 1 an.

În ceea ce privește **protecția copilului și evitarea fenomenului de abandon școlar**, a fost adoptată *Legea nr. 140/2016 de modificare a art. 277 din Legea Educației*. Astfel, această măsură preîntâmpină, mai mult sau mai puțin, abandonul școlar din învățământul superior dar are și un caracter reparatoriu în raport cu discriminarea deja existentă față de candidații înscriși în învățământul superior ai căror părinți au activat sau activează în sistemul de învățământ, mergând pe principiul garantat potrivit căruia fiecare cetățean

¹⁹ http://www.caritas.org.ro/CARITASfiles/Scrisoare_in_ATTN_Dnei_Ministru_Rovana_Plumb_OG_Modif_L292.doc.

²⁰ Publicată în M. Of., I, nr. 286 din 15 aprilie 2016.

²¹ Publicată în M. Of., I, nr. 253 din 5 aprilie 2016.

²² Publicată în M. Of., I, nr. 283 din 14 aprilie 2016.

are drepturi egale la învățătură, iar statul este obligat să asigure accesul nediscriminatoriu la educație.

Protecția victimelor. Parlamentul României a adoptat *Legea nr. 151/2016 privind ordinul european de protecție, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative*²³, prin care este transpusă în legislația națională Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție. Acesta reprezintă un instrument pentru protecția persoanelor care sunt sau ar putea fi victime ale infracțiunilor și are ca obiect extinderea protecției generate de anumite măsuri adoptate în conformitate cu legislația unui stat membru al Uniunii Europene, la alte state membre, în care persoana beneficiară a protecției hotărăște să își stabilească reședința sau să locuiască.

Beneficiarul ordinului poate fi orice persoană care are calitatea de persoană vătămată în cadrul unui proces penal aflat în curs de desfășurare sau în care s-a pronunțat o hotărâre definitivă de condamnare sau de amânare a aplicării pedepsei sau este un membru de familie al persoanei vătămate.

Ordinul european de protecție se va emite pentru durata în care persoana protejată urmează să se deplaseze pe teritoriul unui alt stat membru din UE, de către autoritatea competentă, respectiv organul judiciar pe rolul căruia se află cauza în care s-a dispus măsura de protecție pe baza căreia se solicită emiterea ordinului european de protecție (instanța, judecătorul de cameră preliminară, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul delegat cu executarea sau procurorul).

Pentru **sprijinirea mobilității de mișcare a persoanelor și mărfurilor**, dar și **protecția mediului înconjurător și a dreptului la sănătate**, a fost adoptată *Legea nr. 202/2016 privind integrarea sistemului feroviar din România în spațiul feroviar unic european*²⁴, care urmărește creșterea competitivității transportului feroviar și, implicit, susținerea logistică a tendințelor de creștere a mobilității persoanelor și mărfurilor, precum și diminuarea emisiilor poluante și a emisiei de gaze cu efect de seră. Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră va permite limitarea cheltuielilor bugetare în domeniul sănătății și al protec-

ției mediului pentru compensarea efectelor negative generate de acestea. Adoptarea legii vine ca urmare a necesității transpunerii în legislația națională a *Directivei 2012/34/UE privind instituirea spațiului feroviar unic european*²⁵, transpunere care ar fi trebuit să se realizeze până la data limită de 16 iunie 2015, iar nerealizarea acesteia până la termenul stabilit a determinat Comisia Europeană să deschidă la CJUE cauza nr. 2015/0335 constând în neîndeplinirea obligațiilor de comunicare a măsurilor naționale de transpunere a Directivei sus-menționate. În acest fel, în 2016 adoptarea acestei legi a fost imperios necesară.

Dintre schimbările preconizate pot fi amintite: creșterea competitivității transportului feroviar pe piața internă a serviciilor de transport, deschiderea pentru concurență a pieței serviciilor de transport internațional de călători, creșterea eficienței atragerii de fonduri europene pentru dezvoltarea infrastructurii de transport feroviar, reducerea consumului de produse petroliere în ceea ce privește transporturile și consolidarea independenței energetice la nivelul economiei naționale, limitarea cheltuielilor bugetare în domeniul protecției mediului și în domeniul sănătății ca efect al promovării unui mod de transport mai puțin poluant și mai sigur.

În sprijinul **liberei circulații în UE** vine și adoptarea *Legii nr. 169/2016 pentru modificarea și completarea Legii nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate*²⁶, care urmărește înlesnirea condițiilor de călătorie în străinătate a cetățeanului român minor prin eliminarea supralegalizării sau apostilării unor documente eliberate de autoritățile române și străine, exprimarea unui singur acord al părinților pentru mai multe călătorii și pe o perioadă de până la 3 ani fără menționarea destinațiilor, a scopului deplasării și a rutei, exceptarea pentru minorii români care au domiciliul sau reședința în statul de destinație, de la prezentarea declarației părinților/tutorilor. De asemenea, au fost stabilite reglementările necesare în vederea eliberării pașapoartelor de serviciu și a celor diplomatice.

De asemenea, *Legea nr. 5/2016 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 53/2015 pentru stabilirea unor măsuri aplicabile*

²³ Publicată în M. Of., I, nr. 545 din 20 iulie 2016.

²⁴ Publicată în M. Of., I, nr. 900 din 9 noiembrie 2016.

²⁵ Publicată în Jurnalul Oficial L 343 din data de 14.12.2012.

²⁶ Publicată în M. Of., I, nr. 772 din 3 octombrie 2016.

în cazul apariției la frontiera de stat a României a unui *aflux masiv de imigranți*²⁷ urmărește eficiențizarea utilizării capacităților instituțiilor și autorităților publice cu atribuții în domeniul imigrației și azilului, precum și aplicarea unui tratament echitabil și nediscriminatoriu față de străini sau apatrizi care intră sau încearcă să intre pe teritoriul României.

*Legea nr. 14/2016 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 25/2014 privind încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României și pentru modificarea și completarea unor acte normative privind regimul străinilor în România*²⁸ urmărește să reglementeze încadrarea în muncă și detașarea străinilor pe teritoriul României, iar modificările și completările

propuse urmăresc crearea unui cadru legislativ mai clar, atât din punct de vedere al alinierii legislației interne cu cele ale UE, cât și prin utilizarea riguroasă a instituțiilor și instrumentelor juridice specifice domeniului migrației.

În concluzie, promovarea și protejarea drepturilor omului reprezintă obiective urmărite în reglementările legislative interne și comunitare, inclusiv în anul 2016, ca parte a unui proces și a unei provocări continue, pentru asigurarea democrației și a statului de drept. Fără îndoială că și în anul 2017, lupta comună împotriva terorismului va constitui, din păcate, una dintre prioritățile UE, iar populismul, șomajul, inegalitatea socială, criza refugiaților, Brexit-ul și lupta contra terorismului vor fi provocări cheie pentru UE²⁹.

²⁷ Publicată în M. Of., I, nr.24 din 13 ianuarie 2016.

²⁸ Publicată în M. Of., I, nr. 48 din 21 ianuarie 2016.

²⁹ Așa cum afirmă președintele Comisiei Europene, Jean Claude Juncker în discursul anual privind starea Uniunii, susținut în Parlamentul European: <http://www.europarl.europa.eu/news/ro/newsroom/20160909IPR41712/dezbaterea-privind-starea-uniunii-2016>.

III. JURISPRUDENȚĂ

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI ÎN CAUZA GHEORGHÎȚĂ ȘI ALEXE ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI¹

Potrivit art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului „nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”

I. Sub aspect procedural vom reține că²:

Procedura

1. La originea cauzei se află Cererea nr. 32.163/13 îndreptată împotriva României, prin care doi resortisanți ai acestui stat, doamna Stela Gheorghîță și domnul Gheorghîță Gabriel Alexe (reclamantii), au sesizat Curtea la 3 mai 2013, în temeiul art. 34 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția).

2. Reclamantii au fost reprezentați de G.C. Drăghici, avocat în Făgăraș. Guvernul român (Guvernul) a fost reprezentat de agentul guvernamental, doamna C. Brumar, din cadrul Ministerului Afacerilor Externe.

3. Reclamantii pretind, în special, că la 12 iunie 2012 au fost supuși unor rele tratamente de către mai mulți agenți de poliție. Aceștia invocă art. 3, art. 6 și art. 13 din Convenție.

4. La 2 aprilie 2014, capătul de cerere privind relele tratamente a fost comunicat Guvernului din perspectiva art. 3 din Convenție, iar cererea a fost declarată inadmisibilă pentru restul capetelor de cerere.

II. În fapt se vor reține următoarele:

I. Circumstanțele cauzei

5. Reclamantii s-au născut în 1969 și, respectiv, în 1997, sunt de etnie romă și au domiciliul în Făgăraș. Între aceștia nu există o legătură de rudenie.

¹ Decizia Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Gheorghîță și Alexe împotriva României, C 32.163/13, din 31 august 2016.

² Pentru simplificarea lecturii au fost reținute și numerotate doar aspectele relevante în rezumarea cauzei.

A. Plângerea penală formulată de reclamantii

6. La 25 iunie 2012, cei doi reclamantii au depus plângeri penale împotriva a cinci agenți de poliție pentru purtare abuzivă (art. 250 din Codul penal). Aceștia susțineau, în principal, că la 12 iunie 2012 cei cinci agenți de poliție aflați în timpul cercetărilor pentru a-l identifica pe I.G., fiul reclamantei, au pătruns în curtea imobilului reclamantei și au lovit-o pe aceasta la nivelul pieptului și al picioarelor, cauzându-i o fractură la piciorul stâng și determinând căderea ei pe jos; reclamanta și soțul acesteia au fost încătușați și au fost conduși la sediul poliției. În plus, agenții de poliție l-au imobilizat pe reclamant și au încercat să îi ia telefonul mobil cu care fuseseră filmați. De asemenea i-au aplicat acestuia lovituri de picioare în spate și în coaste.

7. Reclamanta a anexat plângerii sale un certificat medico-legal eliberat la 13 iunie 2012. Acesta atesta prezența la nivelul brațului stâng și al mâinii drepte a unor echimoze cauzate prin compresie, a unui traumatism la glezna stângă, precum și a unei fracturi de peroneu și de maleolă tibială cauzate prin cădere și în urma contactului cu un obiect dur sau o suprafață dură. Conform certificatului, starea persoanei în cauză necesita îngrijiri medicale pentru o perioadă de 50 până la 55 de zile, iar leziunile puteau avea ca dată de producere efectivă 12 iunie 2012.

8. Reclamantul a anexat plângerii sale un certificat medico-legal eliberat la 13 iunie 2012. Acesta descria patru excoriații la nivelul antebrațului stâng, o excoriație la nivelul gleznei stângi și un traumatism al antebrațului drept care putea fi cauzat de o lovitură cu un obiect dur sau de un șoc. Conform certificatului, aceste leziuni necesitau îngrijiri medicale pentru o perioadă de 4 până la 5 zile și puteau avea ca dată 12 iunie 2012.

B. Actele premergătoare urmăririi penale

9. La 17 iulie 2012, plângerile au fost transmise Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Brașov

care a dispus efectuarea actelor premergătoare urmării penale.

10. Au fost depuse la dosarul actelor premergătoare mai multe documente, rezultate dintr-o procedură paralelă deschisă față de reclamantii pentru ultraj împotriva agenților de poliție. Este vorba de declarații ale reclamantilor, precum și ale soțului reclamantei, rapoarte ale agenților de poliție implicați în evenimente, de procesul-verbal de cercetare la fața locului și de fotografii făcute în ziua evenimentelor.

1. Audierea agenților de poliție

11. La 31 iulie 2012, șapte agenți de poliție printre care se aflau și cei cinci agenți împotriva cărora reclamantii formulaseră plângere au fost ascultați de procuror cu privire la plângerea reclamantului.

12. Agentul de poliție N.B. a declarat că la 12 iunie 2012 s-a deplasat împreună cu un coleg în strada unde domiciliau reclamantii, o stradă locuită în principal de persoane de etnie romă, pentru a căuta și eventual a identifica martorii unui incident în care fusese implicat și fiul reclamantei. Acesta a explicat că cel din urmă era suspectat de intrarea fără drept într-un imobil, cu intenția de a agresa locatarii și de distrugere prin lovirea cu o bâta a autoturismului celor din urmă menționați. N.B. a adăugat că reclamanta le pusese întrebări agenților de poliție cu privire la prezența lor pe stradă, îi amenințase și le ceruse să îl lase în pace pe fiul ei; acesta din urmă s-a apropiat și a întrebat pe un ton agresiv ce îi reproșau și i-a amenințat. N.B. a declarat printre altele că inițial el și colegul său încercaseră să îl calmeze și l-au invitat să îi însoțească la sediul poliției pentru a discuta. Pe fondul agresivității acestuia, au încercat să îi pună cătușe, însă fără succes, căci acesta a fugit. N.B. a mai declarat că, în acest timp, vecinii se adunaseră în număr mare pe stradă protestând zgomotos ceea ce l-a determinat pe colegul său să ceară întăriri. Atunci au sosit mai mulți agenți de poliție la fața locului. N.B. a precizat că printre vecinii strânși era și un tânăr mai agresiv decât ceilalți, care îi amenințase și care încercase să îi fotografieze și să îi înregistreze cu telefonul său mobil. N.B. a povestit că ar fi încercat în van, cu ajutorul colegilor, să rețină persoana agresivă în vederea identificării sale; el, colegul său și alți câțiva agenți sosiți la fața locului au fost împinși de mulțime în curtea în care intrase tânărul; N.B. a declarat că l-a văzut pe reclamant, atunci când a

intrat în curte, lovindu-l pe unul dintre agenții de poliție cu o navetă de sticle de plastic pentru a-l împiedica să îl imobilizeze. Acesta a mai adăugat că a observat un adult înarmat cu o bâta care se îndrepta spre ei amenințându-i cu moartea, iar o femeie mai în vârstă s-a aruncat la pământ. Acesta a declarat în cele din urmă că reclamantul nu fusese agresat de agenții de poliție și că un asemenea act ar fi declanșat cu certitudine represalii din partea mulțimii adunate în stradă.

13. Ceilalți șase agenți de poliție au declarat în acord:

- că numeroși vecini - între 50 până la 200 de persoane – se strânseseră pe stradă;
- că reclamantul care se afla pe stradă era foarte agresiv și îi înjura;
- că încercaseră câțiva agenți de poliție să îl imobilizeze pe stradă, fără succes însă, întrucât mai mulți membri ai familiei sale îi săriseră în ajutor;
- că mulțimea îi împinsese în curtea casei în care locuia familia reclamantului;
- că, în interiorul curții, încercaseră să îl imobilizeze din nou fără succes;
- că reclamantul împinsese spre ei o navetă de sticle goale;
- că tatăl reclamantului năvălise în curte înarmat cu o bâta, amenințându-i;
- că nu îl agresaseră pe reclamant;
- că acesta din urmă acceptase în cele din urmă să meargă la sediul poliției, însoțit de mama sa, pentru a da declarații.

14. La 3 septembrie 2012 au fost ascultați șase agenți de poliție cu privire la plângerea reclamantei.

15. N.B. și-a completat declarația din 31 iulie 2012 și a precizat că, atunci când a intrat împreună cu colegul său în curtea casei reclamantei, aceasta a început să strige, soțul său a ieșit din casă în momentul în care alți doi agenți de poliție sosiți ca întăriri au pătruns în curte și că, atunci când un agent de poliție a încercat să îl imobilizeze, acesta a luat bâta cu care un copil vroia să îl atace pe agent. Conform lui N.B., nimeni nu a lovit-o pe reclamantă. N.B. a precizat că exista un spațiu lângă poartă prin care mulțimea strânsă pe stradă putea să observe ce se întâmpla în curte și că, în cazul în care ar fi fost agresată, acest lucru ar fi declanșat represalii din partea mulțimii.

16. A.I.M. a confirmat versiunea faptelor prezentate de N.B. și a adăugat că solicitase

soțului reclamantei să îi însoțească la sediul poliției; întrucât acesta refuzase să se tempereze, agentul, ajutat de un al treilea coleg, a încercat să îi pună cătușele.

17. C.M. a declarat că în momentul în care pătrunsese în curte soțul reclamantei fusese deja imobilizat și aceasta striga: «o să ne omoare pe toți!». Conform lui C.M., reclamanta se îndrepta spre poartă, a alunecat și a căzut; el a ajutat-o să se ridice și a condus-o la mașina poliției.

18. N.D.C. a menționat că la sosirea sa la fața locului colegii săi i-au solicitat să o conducă pe reclamantă, împreună cu soțul său, la sediul poliției. Acesta a declarat că cei doi au vociferat, fiind îngrijorați de motivele pentru care poliția dorea să îl conducă pe fiul lor la sediu. El a precizat că reclamanta nu s-a plâns nici de dureri, nici de o fractură la picior.

19. Alți doi agenți de poliție au confirmat versiunea faptelor descrisă de colegii lor și au precizat că reclamanta nu fusese agresată în niciun mod și că ea era cea care îi amenințase.

2. Ascultarea reclamanților și a martorilor propuși de aceștia

20. Reclamanții au fost, de asemenea, ascultați de parchet.

21. La 31 iulie 2012, reclamantul a declarat că împinsese o navetă de sticle goale înspre polițiști atunci când aceștia îl urmăreau în curtea casei familiei sale, înainte de a fi imobilizat și trântit la pământ. Acesta a indicat numele a trei din membrii familiei sale care se aflau pe stradă în momentul reținerii sale.

22. Ascultată în aceeași zi, mama reclamantului a declarat, la rândul său, că atunci când se reîntorcea acasă l-a găsit pe fiul său trântit la pământ și imobilizat de patru agenți de poliție: unul dintre aceștia îi pusese o mână la spate, altul îl ținea de ceafă, al treilea îl imobilizase cealaltă mână și ultimul îl ținea de picioare.

23. Doi martori propuși de reclamant au declarat că nu asistaseră la momentul imobilizării acestuia, dar că văzuseră patru agenți de poliție care îl urmăreau pentru că îi filmase cu telefonul său mobil.

24. La 5 septembrie 2012, reclamanta a declarat că se opusese reținerii fiului său, I.G., care reușise să scape. Aceasta a susținut că ascultase de polițiștii care îi ceruseră să intre în casă, unde se aflau mama sa, precum și patru dintre copiii

săi, cu vârste între 4 și 10 ani. Ea a adăugat că după ce soțul său intrase și el în casă, unul dintre polițiști îi aplicase lovituri până ce acesta a căzut la pământ. Aceasta a precizat că un al doilea polițist continuase să îl lovească cu picioarele la cap și că și ea însăși fusese lovită. Aceasta a adăugat că fuseseră duși în curtea casei, dar nu înainte ca polițiștii să închidă poarta și ca unul dintre aceștia să îi lovească cu piciorul interiorul gambei stângi. Potrivit acesteia, polițiștii i-au izbit capul de peretele casei și unul dintre ei i-a aplicat lovituri la nivelul spatelui. Soțul său și ea au fost încătușați și conduși la sediul poliției. În timpul audierii sale, aceasta a solicitat să fie ascultați de autorități soțul și mama sa.

25. La 5 și 11 septembrie 2012, procurorul i-a ascultat pe soțul și mama reclamantei care au confirmat versiunea acesteia asupra faptelor.

3. Deciziile autorităților judiciare

26. Prin Rezoluția din 11 septembrie 2012, Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Brașov a dispus neînceperea urmăririi penale. După ce a expus conținutul declarațiilor părților și al diferiților martori, parchetul a apreciat că aplicarea principiului în dubio pro reo se impunea în cauză în beneficiul agenților de poliție.

27. Reclamanții, prin intermediul avocatului lor, au contestat această decizie în fața procurorului general al parchetului. Aceștia s-au plâns de refuzul parchetului de a da curs cererii avocatului lor de a asista la audieri ceea ce, în opinia lor, le încălca dreptul la apărare. Aceștia au criticat între altele interpretarea declarațiilor strânse în cauză realizată de parchet.

28. Prin Rezoluția din 19 octombrie 2012, procurorul general al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Brașov a confirmat Rezoluția din 11 septembrie 2012. Acesta a reținut, în primul rând, că avocatul nu fusese împuternicit legal să acționeze în numele reclamanților. Cu titlu subsidiar, acesta a confirmat concluziile expuse în rezoluția sus-menționată și a precizat că, în dreptul român, dreptul a asista la măsurile de instrucție, reclamat de avocatul reclamanților, era garantat doar în etapa urmăririi penale, urmărire care nu fusese începută în speță.

29. Reclamanții au contestat în fața Curții de Apel Brașov rezoluția de neîncepere a urmăririi penale. Aceștia au invocat art. 3 din Convenție și s-au plâns de lipsa de eficiență a anchetei realizate

cu privire la acuzațiile lor conform cărora, la 12 iunie 2012, fuseseră supuși unor agresiuni care constituiau, în opinia lor, tratamente inumane și degradante. Aceștia au criticat, în primul rând, refuzul parchetului de a admite cererea avocatului de a asista la măsurile de instrucție penală, cu încălcarea dreptului la apărare garantat de art. 24 din Constituție. Aceștia au menționat, printre altele, că parchetul nu reținuse declarațiile martorilor pe care îi propuseseră, considerându-le lipsite de imparțialitate întrucât proveneau de la membrii de familie, însă a luat în considerare declarațiile agenților de poliție care aveau un interes în procedură. Aceștia au susținut, de asemenea, că parchetul omisese să identifice și să asculte și alți vecini dintre cei care asistaseră în număr mare la evenimente. Aceștia au reproșat, printre altele, parchetului că nu și-a îndeplinit obligația de a identifica persoanele responsabile de săvârșirea relelor tratamente la care au fost supuși la 12 iunie 2012. În cele din urmă, reclamantul a susținut că atât violențele la care au fost supuși, cât și rezoluția de neîncepere a urmăririi penale adoptată în cauză erau motivate de considerații referitoare la etnia lor.

30. Prin Hotărârea definitivă din 28 martie 2013, Curtea de Apel Brașov a confirmat rezoluția de neîncepere a urmăririi penale în speță. În ceea ce privește dreptul de a asista la măsurile de instrucție penală pretins de avocatul reclamantilor, curtea de apel a confirmat abordarea procurorului general adoptată prin Ordonanța din 19 octombrie 2012. În acest sens, instanța a constatat că în cazul de față fusese efectuată doar o anchetă preliminară, în cursul căreia reclamantul nu au avut calitatea de «părți în procedură».

Pe fond, curtea de apel a considerat că înscrierile depuse la dosar nu conduceau la concluzia că reclamantul fuseseră agresați de către agenții de poliție. În opinia sa, chiar dacă se presupune că vătămrile reclamantilor fuseseră provocate de acțiunea agenților, nimic nu lăsa să se întrezărească o intenție deliberată din partea polițiștilor de a aplica rele tratamente.

Cu privire la reclamant, curtea de apel a considerat că leziunile suferite de acesta, având în vedere tipologia și zonele în care erau plasate, fuseseră provocate în timpul imobilizării acestuia la pământ. Aceasta a observat că reclamantul participase din inițiativă proprie la evenimente, că agresase agenții de poliție, că refuzase să se liniș-

tească în timp ce aceștia îi solicitaseră să înceteze să mai fie agresiv cu ei și că refuzase să se identifice și că scăpase împingând o navetă de sticle goale spre agenții de poliție. Aceasta a considerat că acest comportament justificase reacția polițiștilor care îl imobilizaseră și că, dacă versiunea reclamantului era adevărată, acesta ar fi prezentat mai multe leziuni pe mai multe zone din corp. Instanța a subliniat că reclamantul nu adusese probe noi.

În ceea ce privește reclamanta, curtea de apel a considerat că leziunile suferite de aceasta la nivelul brațelor, ținând cont de tipologia și de locul lor de amplasare, fuseseră suferite în timpul imobilizării acesteia. Referitor la fractura piciorului stâng, instanța a observat că certificatul medico-legal depus la dosar atesta că fusese cauzată de o cădere și un impact cu un obiect sau suprafață dure și nu de lovituri aplicate de cineva. În plus, aceasta a observat că, pentru a stabili situația în fapt, nu era necesar să fie identificate alte persoane dintre cele prezente în stradă în timpul evenimentelor din moment ce agresiunea pretinsă avusese loc în curtea casei reclamantei și toate persoanele care se aflau acolo fuseseră audiate de procuror. De altfel, aceasta a arătat că reclamanta nu menționase alte persoane care să poată fi ascultate sau care să cunoască elemente esențiale cu privire la cauză.

Ținând cont de aceste elemente, curtea de apel a concluzionat că ancheta efectuată în cauză, chiar dacă a rămas la stadiul actelor premergătoare urmăririi penale, fusese efectivă și completă.

III. În continuare, Curtea amintește în cuprinsul deciziei dispozițiile legale și practica relevante din dreptul intern și internațional.

31. Dispozițiile relevante ale Codului penal, astfel cum erau în vigoare la momentul faptelor, art. 250 privind purtarea abuzivă

32. Dispozițiile legale și jurisprudența internă referitoare la admisibilitatea probelor în faza actelor premergătoare, din cadrul Codului de procedură penală în vigoare la momentul faptelor, sunt menționate în hotărârile Creangă împotriva României [(MC), nr. 29.226/03, pct. 58 și 60, 23 februarie 2012], Niculescu împotriva României [(nr. 25.333/03, pct. 61-62, 25 iunie 2013)] și Blaj împotriva României [(nr. 36.259/04, pct. 65, 8 aprilie 2014)].

În special, Curtea Constituțională s-a exprimat astfel în Decizia nr. 962 din 25 iunie 2009 referitoare la constituționalitatea art. 91 din Codul de procedură penală privind interceptările convorbirilor telefonice:

IV. ÎN DREPT

I. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 3 din Convenție

33. Reclamanții pretind că, la 12 iunie 2012, cu ocazia reținerii lor, au fost victimele unor rele tratamente din partea agenților statului. Aceștia susțin, în plus, că autoritățile naționale nu au efectuat o anchetă efectivă cu privire la acuzațiile lor de rele tratamente. Invocă art. 3, art. 6 și art. 13 din Convenție. Curtea consideră că este necesar ca aceste capete de cerere să fie examinate din perspectiva art. 3 din Convenție.

A. Cu privire la admisibilitate

34. Constatând că această cerere nu este în mod vădit nefondată în sensul art. 35 §3 lit. a) din Convenție și că nu prezintă niciun alt motiv de inadmisibilitate, Curtea o declară admisibilă.

B. Cu privire la fond

1. Cu privire la preținsele rele tratamente

a) Argumentele părților

35. Reclamanții susțin că, la 12 iunie 2012, au fost victimele unor rele tratamente din partea agenților statului. Aceștia denunță intervenția brutală și violentă din partea agenților de poliție față de o femeie - reclamanta - și față de un copil - reclamantul, în vârstă de 15 ani la momentul faptelor -, și apreciază că intervenția respectivă a fost lipsită de orice fel de justificare, cauzându-le suferință și umilire.

36. Guvernul admite că reclamanții, și, în special, reclamanta au suferit leziuni grave. Cu toate acestea, se referă la constatarea autorităților judiciare naționale conform căreia nu s-a făcut dovada că leziunile fuseseră cauzate de agenții de poliție. Totuși, acesta este de acord că, fără îndoială, agenții de poliție au ripostat la atacul reclamanților cu scopul de a-i calma. Acesta adaugă că, în hotărârea definitivă din 28 martie 2013, Curtea de Apel Brașov a considerat că, și în condițiile în care s-ar admite că leziunile ar fi fost provocate de agenții de poliție, aceștia nu ar fi putut fi urmăriți penal pentru purtare abuzivă, întrucât reacția lor fusese determinată de comportamentul violent al reclamanților.

b) Motivarea Curții

37. Curtea reamintește că, pentru a intra sub incidența art. 3 din Convenție, relele tratamente trebuie să atingă un grad minim de gravitate. Aprecierea acestui grad minim este relativă în esență; ea depinde de datele cauzei în ansamblu, în special de durata tratamentului și de efectele sale fizice sau mentale, precum și, uneori, de sex, vârstă și starea de sănătate a victimei [Bouyid împotriva Belgiei (MC), nr. 23.380/09, pct. 86, CEDO 2015].

În speță, Curtea subliniază, cu titlu preliminar, că nu este contestat faptul că leziunile reclamanților ating un nivel de gravitate suficient pentru a intra în sfera de aplicare a art. 3 din Convenție.

38. În continuare, Curtea reamintește că, în ceea ce privește folosirea forței în timpul unei rețineri, aceasta trebuie să cerceteze dacă forța folosită era strict necesară și proporțională și dacă statul trebuie să fie considerat responsabil pentru leziunile suferite (Berliński împotriva Poloniei, nr. 27.715/95, și 30.209/96, pct. 64, 20 iunie 2002). Pentru a clarifica această chestiune, Curtea trebuie să țină seama de vătămarea cauzată și de circumstanțele în care aceasta a avut loc (R.L. și M.-J.D. împotriva Franței, nr. 44.568/98, pct. 68, 19 mai 2004). În plus, în mod obișnuit, incumbă Guvernului să aducă dovezi relevante care să demonstreze că recurgerea la forță a fost proporțională și totodată necesară (Rehbock împotriva Sloveniei, nr. 29.462/95, pct. 72-76, CEDO 2000-XII; Ribitsch împotriva Austriei, 4 decembrie 1995, pct. 34, seria A nr. 336; Altay împotriva Turciei, nr. 22.279/93, pct. 54, 22 mai 2001, și Ivan Vassilev împotriva Bulgariei, nr. 48.130/99, pct. 79, 12 aprilie 2007).

39. Curtea subliniază, de asemenea, că, în cazul plângerilor ce invocă art. 3 din Convenție, trebuie să efectueze o examinare deosebit de aprofundată (Vladimir Romanov împotriva Rusiei, nr. 41.461/02, pct. 59, 24 iulie 2008). În cazul în care a existat o procedură internă, nu intră totuși în atribuțiile Curții să substituie propria viziune asupra lucrurilor celei a instanțelor interne, cărora le revine, în principiu, obligația de a aprecia informațiile obținute de acestea (Jasar împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 69.908/01, pct. 49, 15 februarie 2007). Chiar dacă constatările instanțelor interne nu obligă Curtea, aceasta are totuși nevoie de elemente convingă-

toare pentru a se putea abate de la constatările la care au ajuns instanțele respective.

40. Pentru a aprecia elementele care îi permit să afirme dacă a existat o încălcare a art. 3, Curtea se bazează pe principiul probei „dincolo de orice îndoială rezonabilă”, dar adaugă că o astfel de probă poate rezulta dintr-o serie de indicii sau de prezumții irefragabile, suficient de puternice, clare și concordante [Jalloh împotriva Germaniei (MC), nr. 54.810/00, pct. 67, și Bouyid citată anterior, pct. 82].

41. În speță, Curtea observă că circumstanțele exacte în care reclamanții au fost răniți fac obiectul unei controverse aprinse între părți. Dacă Guvernul admite că agenții de poliție au ripostat la un atac din partea reclamanților cu scopul de a-l neutraliza, respinge în schimb acuzația conform căreia aceștia le-au cauzat leziuni (pct. 36 supra). În ceea ce îi privește, reclamanții susțin că vătămrile lor au fost provocate de agenții statului la 12 iunie 2012, cu ocazia reținerii lor.

42. Având în vedere probele contradictorii prezentate în fața sa, în special declarațiile martorilor (supra, pct. 12 și 13, 15-19 și 21-25), Curtea apreciază că nu este în măsură să se pronunțe asupra chestiunii clarificării circumstanțelor în care au fost provocate leziunile în litigiu. În plus, în absența unei expertize medico-legale privind posibilele cauze ale leziunilor constatate, Curtea consideră că este imposibil să stabilească, pe baza probelor prezentate în fața sa, dacă leziunile suferite de reclamanți corespund sau nu unui recurs la forță necesar și totodată proporțional.

43. În consecință, Curtea apreciază că, în ceea ce privește pretensele rele tratamente, nu poate concluziona în sensul existenței unei încălcări a art. 3 sub aspectul său material.

2. Cu privire la caracterul efectiv al anchetei

a) Argumentele părților

44. Reclamanții susțin că autoritățile naționale nu au realizat o anchetă efectivă cu privire la relele tratamente de care s-au plâns. Aceștia consideră că ancheta realizată în speță a fost pur formală și nu a reușit să stabilească circumstanțele factuale ale unui incident în cursul căruia o femeie și un copil ar fi fost maltratați de agenți de poliție. Aceștia apreciază că ancheta a avut ca unic obiectiv exonerarea agenților de orice responsabilitate.

45. Guvernul susține că autoritățile naționale au efectuat o anchetă adecvată și efectivă cu privire la acuzațiile reclamanților și că acestea au luat toate măsurile necesare cu scopul de a clarifica divergențele existente între versiunile prezentate de părți. Acesta apreciază că autoritățile judiciare naționale au luat decizii pe baza probelor de la dosar, care constau, în opinia sa, într-un număr important de documente și mărturii strânse în conformitate cu legea.

b) Motivarea Curții

46. Curtea amintește că, atunci când un individ afirmă în mod întemeiat că a suferit, din partea poliției sau altor servicii similare ale statului, tratamente contrare art. 3 din Convenție, această dispoziție, coroborată cu obligația generală impusă statului prin art. 1, de a recunoaște oricărei persoane care intră în jurisdicția sa drepturile și libertățile definite de Convenție, impune, în mod implicit, efectuarea unei anchete oficiale efective. Este necesar ca această anchetă să poată conduce la identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile [Assenov și alții împotriva Bulgariei, 28 octombrie 1998, pct. 102, Culegere de hotărâri și decizii 1998-VIII, și Labita împotriva Italiei (MC), nr. 26.772/95, pct. 131, CEDO 2000-IV] și să fie inițiată din oficiu de către autorități.

47. Ancheta care se impune în cazul unor acuzații grave de rele tratamente trebuie să se desfășoare cu celeritate și să fie totodată temeinică, ceea ce înseamnă că autoritățile trebuie să depună întotdeauna eforturi considerabile pentru a descoperi ce s-a întâmplat și, de asemenea, înseamnă că acestea nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a încheia ancheta sau pentru a-și fundamenta decizia (Assenov și alții, citată anterior, pct. 103, și Bată¹/₂ și alții împotriva Turciei, nr. 33.097/96 și 57.834/00, pct. 136, CEDO 2004-IV). Autoritățile trebuie să ia toate măsurile rezonabile de care dispun pentru a obține probe legate de incidentul în cauză, inclusiv, printre altele, declarațiile martorilor oculari și expertizele criminalistice [Tanrıkulu împotriva Turciei (MC), nr. 23.763/94, pct. 104, CEDO 1999-IV, și Gul împotriva Turciei, nr. 22.676/93, pct. 89, 14 decembrie 2000]. Orice deficiență a anchetei, care diminuează capacitatea de a stabili cauzele prejudiciului sau identitatea persoanelor responsabile, riscă să conducă

la concluzia că aceasta nu respectă standardul de eficiență necesar (Boicenco împotriva Moldovei, nr. 41.088/05, pct. 123, 11 iulie 2006).

48. În speță, având în vedere elementele prezentate în fața sa și, în special, certificatele medicale ale reclamantilor, Curtea consideră că acuzațiile de rele tratamente erau întemeiate în sensul jurisprudenței citate anterior, cel puțin începând din momentul în care autoritățile competente au luat cunoștință de certificatele medicale în cauză.

49. Curtea constată apoi că a fost efectuată o anchetă preliminară în prezenta cauză. Rămâne de apreciat diligența cu care aceasta a fost efectuată și caracterul său efectiv.

50. În acest sens, Curtea observă că au avut loc omisiuni evidente în desfășurarea anchetei.

51. În primul rând, aceasta observă că, din probele de la dosar, rezultă că în pofida declarațiilor contradictorii ale persoanelor ascultate (supra, pct. 12, 13, 15-19 și 21-25), autoritățile nu au încercat să clarifice circumstanțele factuale ale cauzei, de exemplu, prin realizarea unor confruntări (Bucureșteanu împotriva României, nr. 20.558/04, pct. 55, 16 aprilie 2013).

52. În plus, Curtea constată că autoritățile naționale nu au dispus efectuarea unei expertize medicale în cauză, deși este vorba de un act de procedură esențial pentru acest tip de speță, de natură a permite elucidarea posibilelor cauze ale leziunilor suferite de reclamant, chestiune care se afla în centrul dezbaterilor judiciare și care ar fi dat mai multă greutate concluziilor acestora (a se vedea, mutatis mutandis, Petru Roșca împotriva Moldovei, nr. 2.638/05, pct. 47, 6 octombrie 2009).

53. În orice caz, este necesar să se observe că nu a fost începută urmărirea penală. Or, Curtea a subliniat deja că neînceperea urmăririi penale în cauze care privesc acuzații de rele tratamente aplicate unor persoane care se află «în custodia poliției» este de natură a compromite validitatea oricărei probe reținute în cursul efectuării actelor premergătoare urmăririi penale (a se vedea, mutatis mutandis, Maslova și Nalbandov împotriva Rusiei, nr. 839/02, pct. 94-96, 24 ianuarie 2008; Buntov împotriva Rusiei, nr. 27.026/10, pct. 132, 5 iunie 2012, și Beresnev împotriva Rusiei, nr. 37.975/02, pct. 98, 18 aprilie 2013). În speță,

rezoluția de neîncepere a urmăririi penale s-a bazat pe simple declarații, care nu aveau calitatea de probe, în sensul regulilor de procedură penală române (supra, pct. 32). Acest fapt este cu atât mai grav într-un caz precum cel prezent, în care vătămarile au fost atestate de certificate medicale (Poede împotriva României, nr. 40.549/11, pct. 60, 15 septembrie 2015).

54. Omisiunile enumerate mai sus au împiedicat autoritățile naționale să stabilească faptele în mod complet, așa cum ar fi putut să o facă în alte circumstanțe. Reamintind că procedura inițiată împotriva agenților de poliție fusese finalizată printr-o rezoluție de neîncepere a urmăririi penale ce înclină balanța în favoarea îndoielii, Curtea nu este convinsă că autoritățile naționale nu putuseră să facă mai mult pentru a reconstitui faptele cu precizie și a clarifica circumstanțele în care reclamantii fuseseră vătămați.

55. În concluzie, Curtea apreciază că autoritățile naționale nu au realizat o anchetă de natură a permite clarificarea în mod convingător a problemei dacă folosirea forței de către agenții statului împotriva reclamantilor fusese proporțională și necesară.

56. Aceste elemente sunt suficiente Curții pentru a concluziona că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspectul său procedural.

II. Cu privire la aplicarea art. 41 din Convenție

A. Prejudiciu

57. Reclamanta solicită 15.000 de euro (EUR) cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral suferit ca urmare a violențelor nejustificate a căror victimă a fost. Reclamantul solicită 5000 EUR cu același titlu.

58. Guvernul, făcând trimitere la jurisprudența Curții în materie, susține că sumele solicitate de reclamant sunt excesive.

59. Curtea consideră că trebuie să i se acorde reclamantei 7.500 EUR cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul moral. Este necesar să acorde reclamantului, cu același titlu, suma pe care a solicitat-o, și anume 5000 EUR.

B. Cheltuieli de judecată

60. Reclamantii nu au formulat nicio cerere cu acest titlu.

C. Dobânzi moratorii

PENTRU ACESTE MOTIVE,

În unanimitate,

CURTEA:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că nu a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect material;
3. hotărăște că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect procedural;
4. hotărăște:
  - a) că statul pârât trebuie să plătească reclamanților, în termen de trei luni de la data la care hotărârea devine definitivă, în conformitate cu art. 44 § 2 din Convenție, pentru prejudiciul moral, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 7500 EUR (șapte mii cinci sute de euro) reclamantei, la care se va adăuga orice sumă care poate fi datorată cu titlu de impozit;

(ii) 5000 EUR (cinci mii de euro) reclamantului, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

IV. SEMNAL

ZIUA INTERNAȚIONALĂ DE CONȘTIENTIZARE A AUTISMULUI 2 APRILIE 2017

Ziua de 2 aprilie a fost declarată de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, drept Ziua internațională de conștientizare a autismului, prin rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/62/139, din 9 septembrie 1989. S-a ales această zi, dar și toată luna aprilie a fiecărui an pentru a atrage atenția asupra necesității de a îmbunătăți calitatea vieții persoanelor cu autism.

Stigmatizarea și discriminarea persoanelor diferite din punct de vedere neurologic sunt mentalități care împiedică diagnosticarea și terapia de care au nevoie persoanele cu autism. Această zi are menirea de a semnaliza opiniei publice importanța acceptării și ajutorării de către societate a persoanelor cu autism, dar și necesitatea ca părinții copiilor cu autism să cunoască pașii de diagnosticare a acestei afecțiuni și modalitățile de abordare a unor terapii.

În 2008, a intrat în vigoare Convenția ONU cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități. Scopul Convenției este de a promova și de a proteja drepturile universale și libertățile fundamentale pentru toate persoanele cu dizabilități, precum și respectul pentru demnitatea acestora. Convenția este un instrument solid pentru promovarea unei societăți incluzive și empatică în care toți copiii și adulții cu autism să poată avea parte de o viață împlinită.

Cu ocazia zilei internaționale de conștientizare a autismului, Institutul Român pentru Drepturile Omului a organizat o masă rotundă în colaborare cu catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Universitatea de Nord din Baia Mare și cu Asociația pentru Națiunile Unite din România. Tema mesei rotunde a fost chiar cea propusă în acest an de către ONU: „Autonomie și viață independentă pentru cei cu autism”.

În deschiderea mesei rotunde s-a comunicat participanților mesajul Secretarului General ONU, António Guterres, un îndemn la empatie și toleranță, dar mai ales la acțiuni concrete pentru schimbarea mentalităților:

„Așa cum indică și Convenția Națiunilor Unite pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, capacitatea juridică și recunoașterea în fața legii sunt drepturi inerente de care trebuie să se bucure persoanele cu autism în mod egal cu ceilalți membri ai societății.

În exercitarea acestor drepturi și a libertății lor de a face propriile alegeri, trebuie să ne asigurăm că le punem la dispoziție persoanelor cu autism facilitățile și sprijinul necesar. Având acces la sprijinul de care au nevoie, ei vor putea lua deciziile majore privind viața lor, vor decide unde și cu cine să locuiască, dacă să se căsătorească și să întemeieze o familie, ce tip de muncă doresc să presteze și cum să își gestioneze finanțele personale.

Atunci când se bucură de șanse egale pentru auto-determinare și autonomie, persoanele cu autism vor putea avea un impact pozitiv asupra viitorului nostru comun”

În cadrul mesei rotunde s-a vorbit despre misiunea dificilă ce le revine părinților cu copii care suferă de autism, precizându-se că autismul durează pe tot parcursul vieții, fiind o stare neurologică prezentă încă din copilărie, indiferent de sexul copilului, de rasa lui sau de statutul economico-social al familiei respective. Termenul de „spectru al autismului” se referă la o vastă serie de caracteristici ale acestei afecțiuni care se poate manifesta foarte diferit. Dar indiferent unde se situează în acest spectru persoana care suferă de autism, acesteia trebuie să i se ofere dreptul la șanse egale și la participarea efectivă și deplină în societate.

S-a mai subliniat că autismul este caracterizat prin interacțiuni sociale unice, modalități non-standard de învățare, interes exagerat și exclusiv manifestat pentru anumite subiecte specifice, inclinația spre o anumită rutină, dificultăți de comunicare și modalități personale de procesare a informației senzoriale.

Rata autismului în toate regiunile de pe glob este destul de ridicată, iar lipsa de înțelegere adec-

vată a acestei afecțiuni are un impact uriaș asupra persoanelor cu autism, a familiilor acestora și a comunităților în care trăiesc.

Reprezentanții IRDO au precizat că cele mai recente estimări arată că la nivel mondial, autismul afectează un copil din 100. În România există aproximativ 30 mii de adulți și aproximativ 20 mii de copii cu autism.

Boala este o tulburare care are efecte asupra comunicării, comportamentului și relațiilor cu cei din jur. Tulburările de spectru autist sunt complexe și pot afecta creierul în moduri diferite.

S-au analizat bune practici și s-au dezbătut propuneri cu privire la modalități prin care persoanele cu dizabilități pot deveni independente și autonome. Un exemplu de implicare și generozitate este oferit de către Asociația Help Autism care a inițiat ștafeta binelui prin implicarea în evenimente sportive anuale. Ștafeta este predată de Asociație la fiecare eveniment sportiv. În acest an va avea loc Bucharest International Marathon, în cadrul căruia alergători voluntari vor strânge sume de bani care vor sprijini susținerea unor servicii de diagnostic și terapie pentru copiii cu autism.

Participanții au subliniat importanța Convenției ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, evidențiind articolul 12 al Convenției prin care se prevede ca persoanele cu dizabilități să poată avea „capacitate juridică în mod egal cu ceilalți și în toate aspectele vieții”. S-a dezbătut cum se pot înlătura anumite bariere care totuși există cu privire la autonomia deplină a persoanelor cu autism, bariere care îngreunează incluziunea socială a acestor persoane. S-a subliniat faptul că în România, încă nu există o infrastructură de servicii și intervenții specializate care să ajute aceste persoane să-și crească abilitățile pentru a fi autonome și nu există nici disponibilitatea alocării fondurilor necesare dezvoltării acestor servicii. Cu toate că există o lege a învățământului incluzivă, care promovează accesul neîngrădit la educație al tuturor persoanelor, copiii și tinerii cu

autism încă au acces limitat la învățământul de masă.

Să aprindem împreună lumina albastră pentru autism

Participanții la masa rotundă au menționat importanța campaniei internaționale de amploare „Să luminăm în albastru”, trecând în revistă principalele activități ale acestei campanii din țară și din străinătate.

De asemenea, în acest an și Ministerul Sănătății susține, prin Centrul Național de Sănătate Mintală și Luptă Antidrog și Comisia de psihiatrie pediatrică, lansarea Campaniei de conștientizare „Luminează în albastru”.

Campania conține un clip video care transmite mesaje de informare și sensibilizare a opiniei publice cu privire la problematica copiilor diagnosticați cu tulburări de spectru autist, ca de exemplu: „Integrarea înseamnă acceptare și respectarea diferențelor”, „Toți suntem unici și diferiți și asta merită să fie sărbătorit” și „Luminează în albastru, pentru o mai bună înțelegere și acceptare”. Materialul publicitar subliniază importanța campaniilor de informare pentru facilitarea accesului persoanelor care suferă de autism la servicii de sănătate mintală complexe și pentru îmbunătățirea calității vieții acestor persoane prin integrarea lor în societate.

Conform Strategiei naționale pentru sănătatea mintală a copilului și adolescentului 2016-2020, sănătatea mintală a copiilor și adolescenților reprezintă o prioritate la nivel european, datorită incidenței crescute a tulburărilor de sănătate mintală și a consecințelor determinate de faptul că nu au fost depistate la timp aceste tulburări. Unul din cinci copii suferă de o problemă emoțională de dezvoltare sau comportamentală iar unul din opt copii are o tulburare mintală diagnosticată clinic.

În încheierea mesei rotunde a fost prezentat și distribuit participanților volumul IRDO „Evoluția protecției și promovării drepturilor persoanelor cu dizabilități în România”.

Marius Mocanu

ZIUA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII 7 APRILIE 2017

Ziua Mondială a Sănătății, instituită în 1948, când a fost întemeiată Organizația Mondială a Sănătății (OMS), se celebrează în fiecare an, la 7 aprilie, cu scopul de a se atrage atenția asupra unor probleme prioritare, de maximă importanță pentru sănătatea publică și de a se lansa programe sau proiecte pe termen lung. Ea reprezintă o oportunitate pentru locuitorii din orice comunitate de a se implica în activități care pot duce la o stare de sănătate mai bună și de a se concentra asupra unei probleme majore de sănătate publică la nivel global.

Tema din acest an a Zilei Mondiale a Sănătății a fost depresia. În acest sens a fost organizată campania „Depresia: să stăm de vorbă”, care vizează eliminarea stigmatizării și conștientizarea importanței apelării la ajutor specializat de către persoanele afectate de depresie. Conform Organizației Mondiale a Sănătății, mai mult de 300 de milioane de oameni suferă de depresie, iar în ultimii ani s-a înregistrat o creștere semnificativă a numărului acestora.

Depresia afectează oameni de toate vârstele, din toate categoriile socio-profesionale, în toate țările. Aceasta provoacă suferință mentală și afectează capacitatea oamenilor de a efectua chiar și cele mai simple sarcini de zi cu zi, uneori cu consecințe devastatoare asupra relațiilor cu familia și prietenii, precum și capacitatea de a-și câștiga existența. În cele mai grave cazuri, depresia poate duce la sinucidere. Astăzi depresia este a doua cauză de deces în rândul tinerilor în vârstă de 15-29 de ani.

Cu ocazia Zilei Mondiale a Sănătății, Institutul Român pentru Drepturile Omului, în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANUROM), și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu”, a organizat vineri, 7 aprilie, o masă rotundă cu tema „O stare bună de sănătate prelungește viața”, cu scopul să conștientizeze populația cu privire la beneficiile depistării în timp util a tulburărilor depresive, precum și necesitatea depășirii barierelor care blochează accesul la ajutorul de specialitate. Logo-ul propus

de OMS evidențiază că depresia este un fenomen reversibil, iar anturajul poate avea un rol deosebit în completarea ajutorului sosit din partea medicului și psihologului.

În lucrările prezentate s-a subliniat faptul că la nivel mondial există mai mult de 300 de milioane de persoane afectate, iar în România prevalența este de circa 5% din totalul populației (931.000 cazuri). Datele statistice sunt doar orientative, deoarece o multitudine de cazuri rămân nediagnosticate, fie datorită lipsei de cunoștințe cu privire la simptomatologia de debut a bolii (stare de tristețe persistentă, pierderea interesului), fie neprezentării la medic din considerente subiective. Deși depresia poate fi tratată, ea reprezintă, încă, o povară personală, socială și economică majoră pentru sistemele de sănătate din întreaga lume, având în vedere că există o proporție mare a persoanelor care nu urmează un tratament, care poate fi eficient și accesibil din punct de vedere financiar. La nivel mondial, mai puțin de 50% din populația afectată de depresie primește un tratament corespunzător.

Dezbaterile care au avut loc pe marginea lucrărilor prezentate, au evidențiat că programele de prevenție și informarea constantă pot fi eficiente în reducerea ratei depresiei, alături de programele organizate la nivel de comunitate, în școli, astfel încât să transmită modele de gândire pozitivă, în rândul tinerilor, adolescenților și persoanelor care pot fi vulnerabile în fața depresiei. Depresia poate să apară în urma unor interacțiuni complexe dintre factori de ordin social, psihologic și biologic. Persoanele care au trecut prin experiențe traumatizante sau triste sunt predispuse la depresie. La rândul ei, depresia poate să agraveze o anumită stare sau situație personală de viață.

La manifestare au participat cercetători, experți, cadre universitare, cadre medicale, reprezentanți ai unor organizații guvernamentale și neguvernamentale cu preocupări în domeniu, doctoranzi și masteranzi.

Olivia Florescu

PREȘEDINȚIA ROMÂNĂ A CONSILIULUI UE 2019 – ÎMPREUNĂ PENTRU CONSOLIDAREA PROIECTULUI EUROPEAN

În data de 3 mai 2017, Ministerul Afacerilor Externe a organizat la Camera Deputaților dezbaterile publice pe tema „Președinția română a Consiliului UE 2019 – Împreună pentru consolidarea proiectului european”, în cadrul acesteia fiind prezentat stadiul în care se află România în procesul de pregătire a Președinției Consiliului UE, sarcină care va reveni țării noastre în primul semestru al anului 2019. Pentru pregătirea acestui eveniment, care va presupune atât provocări cât și oportunități va fi necesară o implicare activă a societății civile, a mediului academic, partenerilor sociali și mediului de afaceri.

Manifestarea, organizată în coordonarea ministrului delegat pentru Afaceri Europene, i-a avut printre invitați pe președintele Senatului, ministrul Afacerilor Externe, ministrul pentru Afaceri Europene, precum și reprezentanți ai sectorului privat, ai societății civile și ai mediului academic. Oamenii politici au dialogat, de asemenea, cu reputați jurnaliști, formatori de opinie și reprezentanți ai corpului diplomatic.

Consiliul Național de Pregătire și Exercițiere a Președinției României la Consiliul UE este organismul interministerial care va asigura și va coordona, sub conducerea Prim-ministrului României, orientarea strategică a programului de pregătire. Pregătirea preluării de către România a Președinției Consiliului UE, care se va exercita la sediul instituțiilor europene, precum și în România, revine Unității de Pregătire a Președinției Consiliului UE, departament care funcționează, în cadrul MAE, în coordonarea ministrului delegat pentru Afaceri Europene.

Președinția Consiliului UE conduce negocierile a sute de dosare legislative, organizează peste 250 de întâlniri cu Parlamentul European și alte întâlniri formale la toate nivelurile. Conform uzanțelor, pe perioada mandatului său, Președinția Consiliului UE va organiza în România circa 200 de evenimente, posibile Summit-uri, reuniuni informale ale Consiliului UE, întâlniri ale înalților funcționari și ale experților din statele membre UE, conferințe și seminarii.

În cadrul dezbaterii s-a subliniat faptul că administrația publică trebuie să fie foarte bine pregătită pentru îndeplinirea obiectivelor stabi-

lite de țara noastră pe durata deținerii președinției Consiliului UE. Deținerea Președinției va oferi României prilejul de a contribui la proiectul european, într-o perioadă critică, în care Uniunea trebuie să își redefinească prioritățile, fiind confruntată cu probleme complexe precum migrația, terorismul, Brexit-ul, dar și cu unele dificultăți sub aspect economic.

Deținerea Președinției Consiliului UE va poziționa România în centrul mecanismului decizional european. Țara noastră va avea rolul dificil de mediere și coagulare a unei poziții comune adoptată de statele membre, de a promova interesele Consiliului în Comisie și în Parlamentul European dar și de a acționa ca o punte de legătură între puncte de vedere de multe ori divergente, astfel încât legislația adoptată la Bruxelles să poată aduce beneficii concrete cetățenilor Uniunii Europene.

Președinția Consiliului se asigură prin rotație de către statele membre ale UE din 6 în 6 luni. În cursul acestei perioade de 6 luni, Președinția conduce reuniunile la toate nivelurile în Consiliu, contribuind la asigurarea continuității lucrărilor UE în cadrul acestuia. Statele membre care dețin președinția lucrează împreună în grupuri de trei, denumite „triouri”. Acest sistem a fost introdus de Tratatul de la Lisabona în 2009. Trioul stabilește obiective pe termen lung și pregătește o agendă comună, determinând subiectele și aspectele majore care vor fi abordate de Consiliu pe o perioadă de 18 luni. Pe baza acestui program, fiecare dintre cele 3 țări își pregătește propriul său program, mai detaliat, pentru 6 luni. Trioul actual este alcătuit din președințiile Estoniei, Bulgariei și Austriei. Trioul stabilește agenda comună, obiectivele pe termen lung, precum și temele majore care vor fi discutate în Consiliu pe o perioadă de 18 luni.

Prioritățile președinției estoniene au ținut seama de agenda strategică a Consiliului European și de obiectivele comune formulate de către statele membre și instituțiile UE în Declarația de la Roma, cu ocazia celei de-a 60-a aniversări a Tratatelor de la Roma.

Dezbaterile organizată de Ministerul Afacerilor Externe a avut în vedere două teme majore:

Președinția Consiliului UE: Responsabilități, provocări, oportunități (Contextul intern) și Exercițarea Președinției Consiliului UE într-un context internațional complex (Contextul extern).

După cum a precizat și ministrul de externe, temele care vor avea o importanță majoră în perioada deținerii Președinției României sunt: relațiile externe ale UE, parteneriatul estic, continuarea procesului de extindere a UE, securitatea în zona Mării Negre, evoluția strategiei Dunării, migrația în Europa, evaluarea politicii comune de securitate și apărare în Uniunea Europeană și

oportunitatea României de a fi cât mai aproape de nucleul forte al UE (Spațiul Schengen, Zona Euro, politica de securitate și apărare). România va gestiona dosare majore și va putea pune în practică viziunea sa europeană.

În procesul de pregătire pentru dețineria președinției Consiliului UE, România va avea consultări cu colegii din trio, va organiza dialoguri interministeriale și numeroase dezbateri publice.

Daniela Albu

ZIUA EGALITĂȚII DE ȘANSE ÎNTRE FEMEI ȘI BĂRBAȚI CONFERINȚA „EGALITATEA DE GEN: TEST PENTRU DEMOCRAȚIE”, 8 MAI 2017, PALATUL PARLAMENTULUI

Începând cu anul 2015, la data de 8 mai este marcată Ziua egalității de șanse între femei și bărbați, având drept scop promovarea egalității de șanse între sexe ca parte integrantă a politicilor sociale. Această zi a fost celebrată la Parlament cu conferințe, ateliere și expoziții.

La inițiativa Comisiilor pentru egalitatea de șanse din Camera Deputaților și Senat, a fost organizată Conferința cu tema „Egalitatea de gen: Test pentru democrație”. Conferința a prilejuit întâlnirea liderilor politici, a autorităților competente și a activiștilor pentru cauza egalității de gen, având ca obiectiv principal transpunerea în realitate a prevederilor Convenției de la Istanbul privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, ratificată prin Legea nr. 30/2016.

În deschiderea conferinței au luat cuvântul președintele Camerei Deputaților, președinții Comisiilor pentru egalitatea de șanse pentru femei și bărbați ale Camerei Deputaților și Senatului, doamna deputat Oana Bîzgan-Gayral și domnul senator Adrian Wiener. De asemenea, s-au adresat invitaților prim-ministrul României, Comisarul European pentru politică regională, ministrul delegat pentru Afaceri Europene, precum și Excelența Sa Ambasadorul Regatului Spaniei în România și Rep. Moldova, domnul Ramiro Fernandez-Bachiller, Excelența Sa Ambasadoarea Republicii Tunisienne în România,

doamna Boutheina Labidi și doamna prof. univ. dr. Mihaela Miroiu.

Au urmat patru ateliere tematice cu sesiuni de lucru privind subiecte de actualitate în domeniul egalității de gen: combaterea violenței, participarea femeilor la luarea deciziei, emanciparea economică a femeilor și rolul educației în perspectiva egalității de șanse. La ateliere au participat reprezentanți ai instituțiilor din administrația locală și centrală, reprezentanți ai societății civile și ai mediului academic. De asemenea, între 8 și 10 mai, în incinta Camerei Deputaților au fost expuse materiale din diferite proiecte ale organizațiilor din cadrul Coaliției pentru Egalitate de Gen. La finalul evenimentului, pe baza concluziilor din cadrul conferinței și al sesiunilor de lucru, participanții au adoptat un angajament de acțiune pe termen scurt și mediu privind egalitatea de gen în România.

Rezoluția pentru sprijinirea egalității de șanse între femei și bărbați în România pentru perioada 2017-2020 a fost semnată în data de 9 mai 2017 de președinții comisiilor pentru egalitate de șanse ale Camerei Deputaților și Senatului, parlamentari, reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale.

Potrivit comunicatului semnat de Oana Bîzgan, președinte al Comisiei pentru egalitate de șanse a Camerei Deputaților, rezoluția constituie dezideratul participanților la conferință. „La nivel internațional și european, problematica egalității

de gen este abordată într-o manieră integrată cu cea a violenței domestice și a violenței împotriva femeilor. România continuă să se confrunte cu fenomenul violenței domestice și cu situații de discriminare și inegalitate de gen la toate nivelurile, în special, în domeniile: muncă, educație și accesul la luarea deciziilor, precum și în ceea ce privește menținerea rolurilor și responsabilităților, stereotipurile în familie”.

Obiectivele documentului sunt adoptarea și implementarea proiectelor de acte normative necesare pentru transpunerea prevederilor Convenției de la Istanbul, cu prioritate în acest an a proiectului pentru modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie.

O altă prioritate este adoptarea unor propuneri legislative privind introducerea cotelor de gen pentru creșterea numărului femeilor care parti-

cipă la luarea deciziilor politice, precum și creșterea reprezentativității acestora în structurile de conducere ale partidelor politice și în consiliile de administrație ale companiilor listate în 2018.

Alte obiective menționate în rezoluție sunt adoptarea unor măsuri legislative și de politici publice în vederea atingerii țintelor specifice Obiectivului nr. 5 din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă: realizarea egalității de gen și creșterea participării femeilor și fetelor, precum și introducerea în manualele școlare și în programa școlară din 2017 și 2018 a noțiunilor de bază privind egalitatea de șanse între femei și bărbați, educația civică, educația pentru sănătate reproductivă și identificarea și sancționarea comportamentelor violente, mai menționează comunicatul.

Mihaela Scarlat

SĂPTĂMÂNA DE ACȚIUNE PENTRU EDUCAȚIE, 8-14 MAI, 2017 DEZBATERE „EDUCAȚIA DE CALITATE –INIȚIATIVĂ EUROPEANĂ” ȘCOALA GIMNAZIALĂ „PROF. ION VIȘOIU”, CHITILA, 11 MAI, 2017

În cadrul Campaniei globale pentru educație și al Săptămânii de acțiune pentru educație 8-14 mai 2017, Școala gimnazială „Ion Vișoiu”, Chitila, a organizat în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, în data de 11 mai 2017, o dezbatere cu tema „Educația de calitate – inițiativă europeană”.

În România, Campania globală pentru educație este sprijinită de către o coaliție a societății civile, coordonată de organizația neguvernamentală „Salvați Copiii”. Din coaliție fac parte Consiliul Național al Elevilor, Centrul Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională, reprezentanța World Vision din România, Education Fund România, Centrul pentru Educație și Dezvoltare Profesională „Step by Step”, Federația Națională a Asociațiilor de Părinți, Agenția Împreună, Centrul European pentru drepturile copiilor cu dizabilități, Asociația OvidiuRo și Federația sindicatelor libere din învățământ.

La școala gimnazială „Profesor Ioan Vișoiu” din Chitila, cu ocazia Săptămânii de acțiune pentru educație, elevii au prezentat invitaților, profe-

sorilor, reprezentanților societății civile și ai unor instituții naționale, materiale având ca subiect educația de calitate, dar și părerile lor despre semnificația și importanța educației în secolul XXI.

În deschidere, Directoarea școlii, Ștefania Duminică, precizând că această întâlnire face parte dintr-o serie de activități care se desfășoară în toate școlile sub semnul campaniei globale pentru educație, cu sprijinul Ministerului Educației Naționale, a descris pe scurt situația îngrijorătoare a abandonului școlar, în special la copiii aparținând unor categorii sărace și vulnerabile, referindu-se la date statistice naționale și internaționale cu privire la părăsirea timpurie a școlii și efectul pe care o astfel de decizie nefericită îl poate avea asupra viitorului și a calității vieții copilului. Niciun părinte nu ar trebui să își priveze copilul de dreptul la educație. Totodată, nimeni nu trebuie să rămână indiferent la situațiile dramatice cu care se confruntă acești copii. Există multe exemple de bune practici prin care dăruirea și înțelegerea colegilor au determinat un copil derutat, care se confruntă cu greutăți în familie, să revină în școală. Fiecare copil reîntors

la școală reprezintă un câștig, înseamnă un pas înainte spre o societate sigură și un viitor mai bun.

Elevii au prezentat materiale realizate în exclusivitate de către ei, fie individual, fie în echipă: filme, videoclipuri, galerii foto, întrebări, comentarii și concluzii sintetizate în programe powerpoint.

În contextul parteneriatului dintre Institutul Român pentru Drepturile Omului și Școala gimnazială Prof „Ion Vișoiu”, reprezentanți ai IRDO au prezentat pe scurt activitatea Institutului în domeniul educației pentru promovarea și respectarea drepturilor omului, le-au oferit elevilor gratuit câte un exemplar din Declarația Universală a Drepturilor Omului editată în limba română sub egida IRDO, le-au vorbit despre însemnătatea unei educații continue și de calitate, despre importanța și evoluția mecanismelor și instrumentelor internaționale de promovare, respectare și protecție a drepturilor omului, printre care și Convenția ONU privind Drepturile Copilului, cu precizarea că România se numără printre primele țări care au ratificat Convenția.

În încheiere s-a subliniat că scopul sloganului din acest an al Campaniei Globale pentru Educație – „Împreună pentru educație” este să le reamintească autorităților și celor implicați în activități educative din întreaga lume că educația gratuită și de calitate pentru toți copiii se numără printre promisiunile și angajamentele asumate de state în cadrul obiectivului 4 al Agendei ONU 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. Odată cu adoptarea

Agendei 2030 în 2015, șefii de state și de guverne s-au angajat să asigure o educație echitabilă și incluzivă, să promoveze învățarea pentru toți pe tot parcursul vieții. Dar iată că la nici doi ani de la adoptarea acestui important și ambițios acord global, există încă numeroase impedimente în calea atingerii realizării unor astfel de deziderate, printre care se numără: neconștientizarea faptului că dezvoltarea însăși a societății este periclitată de lipsa accesului la educație; neasigurarea egalității de șanse în domeniul educației pentru copiii din categorii vulnerabile, prin devierea de la oferirea unei educații gratuite; tendința de a limita calitatea educației prin testări prea standardizate fără a urmări dezvoltarea spirituală a personalității fiecărui copil și înclinațiile sale; lipsa de fonduri și neglijarea participării copiilor, a contribuției pe care părerea lor ar putea-o avea în luarea deciziilor.

În prezentările și dezbaterile privind educația de calitate care au avut loc la Școala gimnazială Profesor „Ion Vișoiu” li s-a oferit copiilor un cadru prietenos în care ei și-au putut exprima cu curaj părerile despre importanța educației, dovădindu-și deschiderea spre metodologii moderne de predare care să vină cu adevărat în întâmpinarea aspirațiilor lor. Profesori, elevi și invitați au căutat împreună răspunsurile cele mai potrivite cu privire la modalitățile prin care educația poate fi un sprijin de nădejde în viața și în îndeplinirea viselor de viitor ale fiecăruia.

Daniela Albu

ZIUA DREPTULUI INTERNAȚIONAL UMANITAR

Ziua Dreptului Internațional Umanitar, stabilită prin Legea nr. 177/2013, a fost celebrată în acest an prin organizarea unei manifestări cu tema „Protejarea patrimoniului cultural și spiritual al omenirii în caz de conflict armat”, pe 15 mai, la Palatul Culturii din Ploiești, de către Asociația Română de Drept Umanitar – Filiala Prahova (ARDUPH) și sub patronajul Instituției Prefecturii Județului Prahova, în colaborare cu Consiliul Județean Prahova, Primăria Municipiului Ploiești, Inspectoratul Școlar Județean Prahova și alte instituții din domeniul educației, științei și culturii. Printre partenerii acestui eveniment se numără și Muzeul Județean de Istorie Prahova, Muzeul

Județean de Științele Naturii Prahova, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Asociația de Drept Umanitar din Republica Moldova etc.

S-a dorit, prin organizarea acestui eveniment, sensibilizarea factorilor de răspundere de la toate nivelurile cu privire la necesitatea protecției patrimoniului cultural și spiritual al omenirii. Potrivit legii, celebrarea Zilei Dreptului Internațional Umanitar a fost stabilită pentru 14 mai deoarece la această dată, în anul 1954, România a devenit parte la Convențiile umanitare de la Geneva.

Evenimentul din acest an a fost dedicat marcării a 40 de ani de la adoptarea în 1977 a Protocoalelor adiționale la Convențiile umanitare

de la Geneva, care conțin prevederi importante în domeniul protecției pe timp de conflict armat a patrimoniului cultural mondial.

În cadrul manifestării a avut loc lansarea cărții „Drept internațional umanitar – Cadrul legislativ intern și internațional cu privire la protecția patrimoniului cultural al omenirii”, precum și alte activități – lansarea catalogului de pictură cu tema: „Să protejăm patrimoniul cultural și spiritual al omenirii!” și concursul de creație civico-literară cu tema „Noi, generațiile viitoare, cerem protejarea patrimoniului cultural și educativ al omenirii!”, cele mai reușite eseuri fiind publicate. Cu această ocazie, au fost premiați câștigătorii concursului de pictură și cei ai concursului de creație

literară pe teme legate de influența dreptului umanitar în protejarea culturii mondiale.

Participanții la acest eveniment au avut posibilitatea să afle care sunt principalele reglementări internaționale în materia protecției bunurilor culturale și pericolele care planează asupra acestora în caz de conflict, să intre în contact cu experți și specialiști în drept umanitar, să afle care sunt modalitățile de a promova regulile de protecție în sistemul educativ etc.

La manifestare au mai participat: reprezentanți ai Instituției Prefectului Județului Prahova, ai Primăriei Ploiești, ai Institutului Român pentru Drepturile Omului, precum și ai altor instituții de cultură.

Carmen Năstase

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A FAMILIEI 15 MAI 2017

Cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei, luni, 15 mai, s-a desfășurat la Casa Corpului Didactic din Ploiești o manifestare dedicată aniversării a 24 de ani de când a fost instituită, prin Rezoluția 47/237 a Adunării Generale a ONU, Ziua Internațională a Familiei și a 23 de ani de la celebrarea ei în România. Evenimentul a fost organizat de Fundația Adolența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Prahova și Inspectoratul Școlar Județean Prahova.

Anul acesta, tema aleasă de Secretarul General ONU pentru a marca Ziua Internațională a Familiei a fost „Familia, educația și bunăstarea”, tocmai pentru a sublinia legătura și rolul ce-i revine familiei în educarea viitoarelor generații pentru a asigura bunăstarea omenirii.

Programul manifestării s-a desfășurat sub sloganul „Sărbătoare! Lucru! Creație!” și a vizat următoarele teme: Familia – școala – societatea civilă: drepturile copiilor și tinerilor; Rolul buneii guvernări în cadrul familial și între familie și școală; workshop (Migrația economică, consecințe, studii personale de caz); Ziua familiei mele: atelier de creație și selecție „Poveste de familie” – concurs.

Invitată specială a fost doamna psiholog dr. Iolanda Gheorghiu, care în alocuțiunea sa a vorbit

despre „Suflet de adolescent în familia modernă”, provocând dialoguri interesante.

În alocuțiunea de deschidere, reprezentantul Institutului Român pentru Drepturile Omului a subliniat importanța Zilei Internaționale a Familiei și a evidențiat faptul că la propunerea Institutului Român pentru Drepturile Omului și cu susținerea Patriarhiei Române, din anul 1994, ziua de 15 mai a devenit oficial Ziua familiei române. Prin acest eveniment se dorește sublinierea și accentuarea impactului pe care valorile familiei îl au, sau ar trebui să îl aibă, în România. În preocupările Institutului, un loc important îl ocupă promovarea drepturilor familiei, a rolului ei în educarea viitoarelor generații, necesitatea îmbunătățirii cadrului legislativ pentru protejarea familiei – în special a familiei tinere – și a rolului ce revine atât autorităților cât și societății civile pentru eliminarea violenței în familie, a abandonului familial, a traficului de femei, a exploatarea muncii la negru, îndeosebi a minorilor, a consumului de droguri și nu în ultimul rând a violenței în școli.

S-a menționat de asemenea că Obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, adoptată de statele membre ONU în 2015, au printre priorități și rolul familiei în consolidarea societății, cu scopul de a eradica sărăcia, a promova împărțirea echitabilă a prosperității economice,

dezvoltarea socială și bunăstarea oamenilor, în condițiile protecției mediului.

La manifestare au participat școlari, elevi, adolescenți, părinți, cadre didactice, formatori de opinie din Ploiești: Colegiul Economic „Virgil Madgearu”, prof. Simona Lupu – director și prof. Brîndușa Vasile; Colegiul Tehnic „Toma Socolescu”, prof. Alina Bălan – care a prezentat comunicarea „*Aspecte teoretice și experimentale ale migrației*”; Colegiul „Spiru Haret”, prof. Elena Păun; Colegiul Național „Jean Monnet”, prof. Mihai Burlacu; Centrul Județean de Resurse și Asistență Psihopedagogică, prof. Simona Ionescu – director și prof. Adriana Nedelcu; Școala Gimnazială „Sfântul Vasile”, prof. înv. preșcolar Maria Lepădatu – care a prezentat comunicarea

„Familia mea”; Școala „Sfânta Vineri”, prof. dr. Monica Ionescu.

S-a remarcat și momentul de debut, constituit de prezentări din creația literară proprie. Au fost medaliat pentru talentul lor elevele: Cernat Roxana, pentru poezia „O, mamă sfântă” și Dumitru Ana-Maria, pentru lucrarea în proză „Efigie de zeitate maternă, purtătoare a tradiției vii”, de la Colegiul „T. Socolescu”.

Participanții la reuniune au fost recompensați cu diplome și premii, oferite de organizatori, iar școlile și medaliații au primit reviste și cărți din partea Institutului Român pentru Drepturile Omului.

Olivia Florescu

MASĂ ROTUNDĂ „DREPTURILE ELECTORALE, IMPORTANȚA PRIMULUI VOT”, COLEGIUL SPIRU HARET, 29 MAI, BUCUREȘTI

Masa rotundă „Drepturile electorale, importanța primului vot”, organizată în data de 29 mai de către Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” din București, a fost pentru reprezentanții Institutului un prilej de a contribui la conștientizarea de către generația tânără a importanței exercitării dreptului la vot. Din dialogul cu elevii din clasele terminale, orientați spre studii socio-politice, a reieșit că cei mai mulți dintre ei înțeleg pe deplin importanța alegerilor libere în viața unei societăți democratice. A fost un bun prilej de a le reaminti Articolul 21 din Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a ONU din 1948, în care se stipulează că „Orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanții aleși. Voința poporului trebuie să constituie baza puterii de stat.”

S-a discutat despre prezența tineretului la urne, subliniindu-se că, în ciuda percepțiilor existente, datele prezente într-un raport realizat în cadrul Parlamentului European arată că participarea electorală a tinerilor din România este mai bună decât în cazul altor țări din Uniunea Europeană. În toate statele comunitare votanții tineri se prezintă în număr mai mic la urne decât cetățenii aflați în alte categorii de vârstă. Elementul cel mai impor-

tant din această statistică este că persoanele cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani din România sunt cele mai active din punct de vedere electoral prin comparație cu tinerii din celelalte state europene. Diferența între totalul prezențelor la urne și persoanele incluse în categoria 18-24 de ani este de minus 10 procente în România, comparativ cu minus 17 în Slovacia, minus 19 în Cehia, minus 39 în Ungaria sau minus 41 în Bulgaria.

Conform articolului 36 din Constituția României, au drept de vot cetățenii români care au împlinit 18 ani. Dar la această vârstă, unii tineri nu realizează importanța exercitării dreptului de a vota. Cădoarea vârstei, uneori dorința de rebeliune atunci când toți cei din jur îi nemulțumesc, lipsurile materiale cu care se confruntă familia, toate acestea și multe altele îi pot îndepărta pe tineri de la urne. Scopul mesei rotunde a fost de a arăta tinerilor că dreptul la vot reprezintă cea mai simplă modalitate prin care pot lua parte direct la viața comunității în care trăiesc, iar neexercitarea acestuia poate duce la ani de așteptări pentru îndeplinirea schimbărilor pe care ei le-ar fi dorit în viața societății și implicit a lor. Mulți își pun întrebarea „De ce să votez?” – o întrebare rostită și în cadrul mesei rotunde.

Înainte de a le explica de ce votul lor contează, tinerii au fost invitați să facă o scurtă incursiune

în istorie pentru a vedea că acest drept nu trebuie luat "de-a gata" și considerat în mod gratuit ca de la sine înțeles. Pentru că femeilor nu le era îngăduit să voteze, începutul secolului XX a fost marcat de mișcări feministe de emancipare. Sufragetele, cum mai sunt cunoscute activistele de la începutul anilor 1900, au avut ca scop principal obținerea dreptului la vot pentru femei. Mișcarea a început în Marea Britanie, având-o în frunte pe Emmeline Pankhurst, iar mai apoi s-a extins și peste ocean, acțiunile întreprinse acolo având un puternic impact asupra societății vremii. Curajul sufragetelor de a-și apăra dreptul la vot în lupta cu societatea nu s-a diminuat, cu toate că și-au pierdut de multe ori familiile și chiar viața. În România interbelică, femeile au primit dreptul de vot prin constituția din anul 1938, dar cu anumite restricții care țineau de nivelul studiilor, sau de statutul lor social. Mișcările feministe ulterioare au contribuit la obținerea acestui drept.

În prezent dreptul la vot este cea mai simplă modalitate prin care tinerii își pot exprima participarea la viața societății. Pentru a veni în întâmpinarea lor și a le oferi răspunsurile la întrebarea frecventă „De ce să votez?”, încă din 2010, Institutul Român pentru Drepturile Omului colaborează cu Autoritatea Electorală Permanentă pentru promovarea portalului www.primulvot.ro. Portalul oferă informații cu privire la ABC-ul votului explicând pe înțelesul tuturor mecanismul alegerilor parlamentare, cadrul juridic privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, alegerile primarilor, a consiliilor locale și județene, precum și mandatul

acestora, alegerile prezidențiale, alegerile pentru Parlamentul European, precum și condițiile în care se poate organiza și desfășura un referendum conform legislației.

Dezbaterile au fost aprinse și păreri foarte diferite, dar nimeni nu a putut nega faptul că societatea va arăta în viitor așa cum o construim cu toții acum.

Ca urmare a întrebărilor participanților, a urmat o trecere în revistă a celor mai importante momente privind obținerea dreptului la vot pe glob, precizându-se că Noua Zeelandă a fost prima țară care a permis femeilor să voteze. În Statele Unite ale Americii femeile au obținut dreptul la vot în 1920 după ratificarea celui de al 19-lea Amendament la Constituție. Regele Arabiei Saudite le-a permis femeilor să voteze abia în anul 2011. Există și o singură țară care interzice dreptul la vot întregii sale populații, atât femei, cât și bărbați – Brunei. În prezent, prima joi din luna februarie a fiecărui an a fost desemnată Ziua Internațională a Alegerilor, prilej cu care în întreaga lume se organizează concursuri și manifestări cu teme electorale pentru conștientizarea de către populație a importanței exercitării dreptului la vot.

În încheierea mesei rotunde, reprezentanții IRDO au distribuit gratuit elevilor Declarația Universală a Drepturilor Omului și Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice editate în limba română sub egida IRDO.

Daniela Albu

ZIUA MONDIALĂ A MEDIULUI

La 15 decembrie 1972, Adunarea Generală a ONU a adoptat o rezoluție prin care a fost desemnată ziua de 5 iunie ca Ziua Mondială a Mediului și prin care guvernele și organizațiile erau îndemnate să întreprindă în această zi, în întreaga lume, activități prin care să reafirme preocuparea lor pentru conservarea și îmbunătățirea mediului. Tot la 15 decembrie 1972, Adunarea Generală a ONU a adoptat o altă rezoluție, care a dus la crearea UNEP, agenția specializată pe probleme de mediu, care este autoritatea globală de mediu la nivel mondial. Aceasta stabilește agenda globală de mediu și promovează implementarea coerentă

a dimensiunii de mediu a dezvoltării durabile în cadrul sistemului ONU.

Începând din 1987, Ziua Mondială a Mediului a fost găzduită de câte o țară, unde au avut loc festivitățile oficiale la nivel mondial. Cele mai recente astfel de festivități au avut loc în Angola, Italia, Brazilia, Norvegia și SUA.

În acest an, Ziua Mondială a Mediului, sărbătorită în 5 iunie, a avut drept obiectiv promovarea protejării mediului, iar țara gazdă, Canada, a ales și tema Zilei Mondiale a Mediului din 2017, „**Conectarea oamenilor la natură**”, care ne propune să ieșim în natură, să apreciem frumusețea și importanța sa și să protejăm pământul pe care

îl împărțim. Reprezintă un îndemn în plus de a deveni din ce în ce mai apropiați de natură și de a fi cu mult mai atenți la efectele pe care dezvoltarea economică le poate avea asupra acesteia.

Marcarea acestei zile reprezintă unul dintre principalele mijloace prin care Organizația Națiunilor Unite încearcă să stimuleze preocuparea oamenilor pentru protejarea mediului și în același timp să sensibilizeze factorii de decizie politică să acționeze în acest sens.

În cadrul suitei de manifestări consacrate acestui eveniment (acțiuni de informare, conștientizare și educație ecologică, acțiuni de ecologizare, dezbateri și mese rotunde), Institutul Român pentru Drepturile Omului, în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite din România (ANU-ROM), Asociația pentru drepturile omului la un mediu sănătos (AROMES) și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” a organizat marți, 6 iunie 2017, o masă rotundă cu tema **„Mediul depinde de noi”**, având ca scop să stimuleze preocuparea oamenilor pentru protejarea mediului și să acționeze pentru conservarea patrimoniului nostru natural în beneficiul acestei generații și al generațiilor viitoare.

În cadrul lucrărilor prezentate, s-a evidențiat necesitatea elaborării unor reforme și strategii viitoare viabile pentru un mediu mai sănătos și mai sigur prin înțelegerea și aplicarea conceptului de economie verde, devenind mai apropiați de natură, și de a fi mai atenți la efectele pe care dezvoltarea economică le poate avea asupra acesteia.

La dezbateri au participat cercetători, profesori universitari, experți de mediu, reprezentanți ai organizațiilor guvernamentale pe probleme de drepturile omului, reprezentanți ai unor ONG-uri din domeniul protecției mediului. Participanții au subliniat impactul schimbărilor climatice, care au

devenit vizibile la scară planetară și care constituie o problemă majoră pentru omenire. Lumea nu acordă atenția necesară problemelor de mediu, neglijând faptul că datorăm cu toții generațiilor viitoare o planetă sănătoasă și sigură. Pe parcursul dezbaterilor, s-a analizat multitudinea factorilor care afectează habitatul natural: planificarea urbană nerealistă, schimbările climatice care sunt cauzate de poluare și de traficul tot mai congestionat, de neglijarea și dispariția florei și faunei, în special în zonele urbane.

Atât în comunicările prezentate, cât și în cadrul dezbaterilor care au urmat, s-a evidențiat necesitatea de a analiza efectele negative pe care le au acțiunile noastre asupra mediului, dar și măsurile pe care trebuie să le întreprindem pe viitor pentru a reface ce s-a distrus. Un stil de viață în limitele planetei noastre reprezintă strategia cea mai importantă pentru a asigura un viitor sănătos. Un stil de viață durabil presupune să conștientizăm că dezvoltarea economică nu este însoțită de creșterea ritmului de utilizare a resurselor naturale și are impact asupra mediului.

Este nevoie de efortul conjugat al organelor centrale – prin impunerea unor măsuri normative și administrative mult mai drastice – al comunităților locale, al întreprinderilor, dar și al organizațiilor neguvernamentale și al locuitorilor pentru o planificare și o administrare eficientă a mediului.

Participanții la reuniune au evidențiat necesitatea unor măsuri mult mai drastice pentru stoparea tendințelor de degradare a mediului.

Scopul reuniunii a fost de a stimula și sprijini elaborarea unor reforme și strategii viitoare viabile pentru un mediu mai sănătos și mai sigur prin înțelegerea și aplicarea conceptului de economie verde.

Olivia Florescu

RECOMANDĂRILE COMITETULUI ONU PENTRU DREPTURILE COPILULUI PRIVIND ROMÂNIA

În cadrul celei de a 75-a sesiuni a Comitetului ONU pentru drepturile copilului, din mai - iunie 2017, a fost realizată evaluarea periodică a României privind implementarea Convenției ONU pentru drepturile copilului. În urma analizării celui de al cincilea raport periodic al României, Comitetul ONU a luat notă de progresul înregistrat de la ultima evaluare în

mai multe domenii privind drepturile copilului și a salutat reînființarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, precum și adoptarea unor noi legi și măsuri instituționale și a unor politici legate de drepturile copilului. În acest sens s-a făcut referire la modificarea Legii privind drepturile copilului astfel încât să se interzică instituționalizarea

copiilor sub 3 ani, precum și revizuirea Legii adopției. Ca aspecte pozitive, au fost semnalate adoptarea Strategiei Naționale 2014-2020 pentru protecția și promovarea drepturilor copilului, Strategia Națională 2016-2020 privind sănătatea mintală a copiilor și adolescenților precum și lansarea proiectului intitulat „Consolidarea rețelei naționale a mediatorilor sanitari romi pentru îmbunătățirea sănătății populației de romi 2014-2017”.

Totodată, Comitetul ONU a atras atenția statului român privind necesitatea adoptării unor măsuri urgente în domenii importante: alocarea

resurselor; discriminarea împotriva copiilor de etnie romă; neglijarea, exploatarea sexuală și abuzul; copiii privați de un mediu familial; copiii cu dizabilități; serviciile de sănătate.

ONU a reamintit indivizibilitatea și interdependența drepturilor consfințite prin Convenție, fiind subliniată importanța tuturor recomandărilor incluse în observațiile finale.

Următoarele rapoarte de țară, cel de al șaselea și cel de al șaptelea raport periodic vor trebui depuse de România până în 27 octombrie 2022.

Marius Mocanu

NOTE, CRONICI, RECENZII

PROIECT LEGISLATIV PRIVIND EXECUTAREA MĂSURILOR DE SIGURANȚĂ CU CARACTER MEDICAL

Proiectul legislativ privind executarea măsurilor de siguranță cu caracter medical are scopul de a implementa reforma spitalelor de psihiatrie și pentru măsuri de siguranță, fiind un obiectiv de îndeplinit de către statul român ca membru al Uniunii Europene. Se dorește ca noua lege să vină în completarea legislației actuale privind persoanele cu boli psihice care au săvârșit acte antisociale, reglementând perioada de internare în spitalele de psihiatrie și pentru măsuri de siguranță. Legea vizează implementarea programelor de intervenție psihoterapeutică, de asistență socială și educațională, apreciere a riscului de violență și de relaxare a coerciției.

Scopul acestor modificări este de a ținti rădăcinile comportamentului infracțional, diminuând șansele de reiterare a acestuia, sporind astfel siguranța populației și șansele de reabilitare a bolnavului psihic. Prevederile noii legi pun astfel în aplicare rezultatele celor mai noi studii, care arată că scăderea reală a riscului de violență implică identificarea și tratarea barierelor care interferează cu succesul reintegrării în comunitate. În plus,

schimbările propuse sunt în acord cu prevederile Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, ratificată de România în 2010, asigurând respectarea drepturilor persoanelor cu dizabilități pe segmentul psiho-social. Acțiunea legată de proiectul legislativ a fost demarată de Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală în 2016 prin constituirea unui grup de lucru. Prin efort colectiv au fost identificate principalele teme de analizat și dezvoltat. Au fost selectate ca model legi similare din țările care au implementat aceste schimbări încă din anii 1990-2000 (precum landul Bavaria – Germania, Elveția).

În concluzie, proiectul legislativ aflat în curs de elaborare creează premisele asigurării unui echilibru între interesul pentru siguranța publică și drepturile individului și pune accent pe reintegrarea comunitară a pacientului, ca modalitate reală de scădere a riscului de violență.

Carmen Simona Ionescu

„APELUL ONU PRIVIND DREPTURILE OMULUI 2017” – RAPORTUL ANUAL AL BIROULUI ÎNALTULUI COMISAR PENTRU DREPTURILE OMULUI

Raportul anual al Biroului Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului intitulat „Apelul Organizației Națiunilor Unite privind drepturile omului 2017” lansează un apel global pentru susținerea programului Organizației Națiunilor Unite în domeniul respectării și promovării drepturilor omului. Raportul oferă informații despre activitățile și prioritățile pentru anul 2017.

Deviza din subtitlul Raportului este „Îți voi respecta drepturile, indiferent cine ești”. În prefața Raportului, semnată de Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului, Zied Ra’ad Al Hussein, se semnalează o creștere îngrijorătoare a manifestărilor de rasism, xenofobie și discriminare rasială. Eșecul global în rezolvarea conflictelor și războaielor de uzură a alimentat grupările extremiste dând naștere la un val fără precedent de suferințe umane și forțând milioane de oameni să își părăsească casa și tot ceea ce au agonisit, neavând altă alternativă decât să fugă din țara natală unde siguranța personală și viața le sunt amenințate în permanență.

În Raport se arată că Biroul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului își axează competențele și expertiza pe respectarea și promovarea drepturilor omului la nivel global punând accent și pe realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă ale Agendei 2030 prin intervenții în următoarele domenii strategice cheie: 1) Consolidarea acțiunilor de prevenire; 2) Protejarea și extinderea spațiului societății civile; 3) Coexistența pașnică, prevenirea urii, rasismului și xenofobiei; 4) Protecția drepturilor persoanelor în mișcare; 5) Avansarea în realizarea îndeplinirii obiectivelor Agendei 2030.

Biroul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului deține o experiență unică și are capacitatea prin intermediul experților săi, de a monitoriza, de a analiza critic și de a raporta cu privire la situația respectării drepturilor omului și a abuzurilor înregistrate la nivel global. Având reprezentanțe și birouri regionale în 60 de țări, poate acționa cu rapiditate și în cooperare cu guvernele statelor membre ale ONU, atât culegând date din teren cât și participând la campanii de conștientizare pentru a atrage atenția factori-

lor de decizie oferindu-le dovezi și informații cu privire la încălcări ale drepturilor omului. Astfel s-au realizat monitorizări și consultanță cu privire la tendințele actuale ale situației drepturilor omului în lume și s-au recomandat acțiuni de prevenire pentru o serie de state membre precum Haiti, Kirghizstan, Palestina, Republica Africii Centrale, Irak, Filipine, Myanmar, Ucraina, Liberia, Nepal, Mauritania, Siria și Yemen.

Participarea activă a Biroului Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului în operațiuni de menținere a păcii a contribuit la implementarea mandatelor Consiliului de Securitate pentru protecția civililor în zonele de conflict armat.

Funcționarii ONU detașați în Yemen au sprijinit realizarea monitorizării și documentării cu privire la încălcări ale drepturilor omului, numărul victimelor din rândul civililor, precum și la recrutarea de copii soldați.

Guvernul Serbiei a adoptat metodologia propusă de Înaltul Comisariat ONU pentru Drepturile Omului privind consultările cu comunitatea romă pentru elaborarea unui Plan de Acțiune privind incluziunea.

Totodată, Biroul ONU pentru Drepturile Omului a publicat un ghid privind îndeplinirea obiectivelor Agendei 2030 prin prisma drepturilor omului și a inițiat o metodologie pentru compilarea indicatorilor pe obiective specifice. De altfel în Raport se reamintește contribuția semnificativă a Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului la faza pilot de elaborare a Agendei 2030, prin promovarea introducerii problematicei drepturilor omului în fiecare dintre obiectivele dezvoltării durabile, precum și a modalităților de măsurare și monitorizare a respectării și îndeplinirii acestora.

În Raport se menționează că Adunarea Generală a ONU l-a invitat pe Secretarul General să coordoneze un Raport global de analiză a situației copiilor privați de libertate. Acest Raport se va realiza în cooperare cu agențiile specializate și birourile ONU printre care se numără și Înaltul Comisariat pentru Drepturile Omului, alături de Biroul ONU pentru Combaterea Drogurilor și a Criminalității, UNICEF, Biroul Reprezentantului

Special al Secretarului General pentru copii din zone de conflict armat și Reprezentantul Special al Secretarului General în domeniul violenței împotriva copiilor.¹

Studiul amplu din acest nou Raport global va fi finalizat în 2018, având ca obiective majore: accesarea datelor existente cu privire la magnitudinea fenomenului, precum și obținerea de cifre concrete pentru a se cunoaște numărul cât mai exact al copiilor privați de libertate; promovarea schimbării de mentalități, a unor stări comportamentale și atitudini de stigmatizare a copiilor privați de libertate; propuneri și recomandări privind politici și legislații care să protejeze drepturile acestor copii, să prevină și să reducă semnificativ numărul lor, prin găsirea unor alte alternative decât cea a unor tutele necorespunzătoare, alternative care să ofere noi soluții care să pună pe primul loc interesul copiilor.

Acest studiu global este necesar, copiii la care se referă sunt de cele mai multe ori „invizibili” pentru societate, motiv pentru care este puțin probabil ca ei să primească vreun sprijin din partea acesteia dacă nu se atrage la timp atenția guvernelor și factorilor de decizie asupra situației lor alarmante.

În Raport se subliniază și importanța campaniilor de conștientizare cu privire la combaterea rasismului, cea mai mediatizată campanie globală inițiată în acest an de către Biroul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului se desfășoară sub titlul „Ridicați-vă și acționați în apărarea drepturilor celorlalți”. Obiectivele campaniei sunt clare fiind exprimate pe înțelesul tuturor: 1) fiți informați și informați-i și pe ceilalți de ce drepturile omului contează; 2) luați atitudine atunci când drepturile cuiva sunt amenințate sau atacate; 3) apărați drepturile celorlalți; 4) faceți apel la liderii lumii să respecte și să susțină drepturile omului; 5) sprijiniți drepturile omului în viața de zi cu zi.

Sub titlul „Fapte și cifre în 2016”, Raportul trece în revistă cele mai importante realizări ale Biroului Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului: 605 de procese monitori-

zate; 3.241 de misiuni de monitorizare a respectării drepturilor omului; 2719 vizite în locuri de detenție; 1.724 de deținuți eliberați; 250.000 de publicații și materiale de promovare a drepturilor omului distribuite în întreaga lume; 96 de vizite de țară sau misiuni cu proceduri speciale - datorită intervenției unei astfel de misiuni autoritățile braziliene au sistat proiectul construirii unui baraj care contravenea drepturilor constituționale ale populației indigene -; 1.121 de seminarii ținute pentru 40.000 de persoane dintre care cel puțin 10.000 au fost femei; 4.425 de incidente care au avut ca rezultat victime civile au fost verificate de către misiuni ONU în Afganistan; 47.000 de victime ale torturii din 80 de țări și 25.000 de victime ale sclaviei din 24 de țări au primit sprijin pentru recuperare; 475 de evenimente organizate cu ONG-uri în timpul sesiunilor Consiliului Drepturilor Omului .

O noutate pe care o aduce în atenție Raportul, este și mecanismul adoptat în data de 21 decembrie 2016 de către Adunarea Generală a ONU prin rezoluția² în care se prevede necesitatea stabilirii unui mecanism internațional imparțial și independent care să ofere asistență în investigarea și condamnarea celor care au comis crimele cele mai grave împotriva umanității în Siria, începând cu martie 2011. Prin intermediul mecanismului se vor aduna, consolida și compila toate datele și dovezile care atestă încălcarea dreptului umanitar, încălcările și abuzurile severe la adresa drepturilor omului; se vor pregăti și întocmi dosare care să faciliteze și să accelereze proceduri penale, în conformitate cu standardele de drept național, regional și internațional al curților și tribunalelor care au sau pot avea jurisdicție asupra acestor crime în conformitate cu dreptul internațional; mecanismul care va fi sprijinit de Biroul Înaltului Comisariat ONU pentru Drepturile Omului va fi stabilit în faze până când va deveni funcțional, va avea sediul la Geneva și va coopera îndeaproape cu Comisia Independentă și Internațională a ONU în Siria.

Daniela Albu

¹ A se vedea ONU A/RES/69/157.

² Res 71/248.

RAPORTUL ONU PRIVIND „PROGRESUL ÎNREGISTRAT ÎN ÎNDEPLINIREA OBIECTIVELOR DEZVOLTĂRII DURABILE”, 7 Iunie 2017

Secretarul General al ONU a lansat pe 7 iunie 2017 Raportul privind progresul global în domeniul îndeplinirii Obiectivelor Dezvoltării Durabile, realizat în cooperare cu sistemul Națiunilor Unite. Sub titlul „Progresul înregistrat în îndeplinirea Obiectivelor Dezvoltării Durabile”¹ raportul oferă o trecere în revistă a realizărilor concrete pe baza celor mai recente date globale existente. În raport se subliniază că pentru a monitoriza progresul înregistrat este nevoie de o cantitate fără precedent de date și statistici la toate nivelurile.

Raportul a fost mandatat în cadrul Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, prin care i se solicită Secretarului General al ONU să coordoneze pregătirea Raportului de progres anual pentru a informa statele membre despre ceea ce s-a realizat până acum în cadrul Întâlnirii la nivel înalt a Forumului Politic pentru Dezvoltare Durabilă, din 10 iulie 2017.

Cadrul indicatorului Obiectivelor Dezvoltării Durabile (ODD) pe care se bazează raportul a fost elaborat de un Grup Internațional de Experti al ONU. În martie 2017, cea de-a 48-a sesiune a Comisiei de Statistică a ONU a fost de acord cu acest cadru, iar Consiliul Economic și Social al ONU (ECOSOC) la adoptat la 7 iunie 2017. Raportul se bazează pe o selecție a indicatorilor globali pentru care datele au fost disponibile începând din aprilie 2017. Pentru majoritatea indicatorilor, raportul arată că valorile reprezintă agregate globale, regionale și subregionale, calculate pe baza datelor din sistemele statistice naționale, compilate de agențiile internaționale.

Vom trece pe scurt în revistă conform raportului, progresul înregistrat până acum în realizarea fiecăruia dintre cele 17 obiective ale Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă:

Obiectivul Dezvoltării Durabile 1 (fără sărăcie) – în raport se arată că rata globală a sărăciei s-a înjumătățit din anul 2000, dar sunt necesare mai multe eforturi pentru creșterea veniturilor și pentru ajutorarea celor care încă trăiesc în sărăcie extremă, în special în Africa sub-sahariană.

Obiectivul 2 (zero foamete pe glob), raportul menționează că malnutriția continuă să facă rava-

gii în special în Asia și Africa și subliniază că sunt necesare mai multe investiții în agricultură, precum și mai multe fonduri alocate din partea guvernelor.

Obiectivul 3 (sănătate și bunăstare), raportul concluzionează că s-au înregistrat progrese impresionante în domeniul sănătății dar progresul în acest domeniu trebuie accelerat în special în regiunile care sunt marcate de epidemii. Conform datelor statistice din 2005 până în 2015 în aproape jumătate din toate țările (inclusiv aproape toate țările mai puțin dezvoltate) există mai puțin de un medic, mai puțin de trei asistente medicale sau moașe la 1000 de persoane.

Obiectivul 4 (educația de calitate) tot în Africa sub-sahariană și în Asia de sud există încă populații vulnerabile și sărace mai ales în mediul rural. Aceste regiuni de pe glob sunt principalele răspunzătoare pentru cifra globală a abandonului școlar de peste 70% în învățământul primar și secundar. În toate țările pentru care au fost disponibile date statistice copiii din 20% dintre cele mai bogate familii au căpătat o mai mare abilitate de a citi la sfârșitul claselor primare decât copiii din 20% dintre cele mai sărace familii.

Obiectivul 5 (egalitatea de gen), raportul arată că inegalitatea între sexe persistă în lume și că pentru emanciparea femeilor și fetelor sunt necesare măsuri legislative care să combată discriminarea acolo unde aceasta este adânc înrădăcinată. Se subliniază că mutilarea genitală a femeilor și fetelor a scăzut cu 30% în ultimii 30 de ani. Rata muncii domestice sau a serviciilor de îngrijire neplătite este de trei ori mai mare la femei decât la bărbați la nivel global.

Obiectivul 6 (apă potabilă și salubritate), peste 90% din populația lumii folosește surse de apă de o calitate îmbunătățită și peste două treimi beneficiau încă din 2015 de condiții mai bune de salubritate. Oamenii fără acces la apă potabilă locuiesc în mod predominant în zone rurale. Conform raportului mai mult de două miliarde de oameni trăiesc în țări cu probleme privind accesul permanent la apă potabilă sau la apă caldă. Țările sunt invitate să adopte noi tehnologii la o scară mai largă pentru a se obține accesul la energie pentru toți.

Obiectivul 7 (energie curată și accesibilă), referitor la realizarea acestui obiectiv se arată

¹ E/2017/66

în raport că este nevoie de o finanțare mult mai puternică și de politici mai curajoase pentru ca țările să adopte noi tehnologii la o scară mai largă.

Obiectivul 8 (munca decentă și creșterea economică), se menționează în raport că cifra medie de creștere anuală a PIB pe cap de locuitor la nivel global era de 1,6% din 2010 până în 2015 în comparație cu 0,9% în perioada 2005-2009; rata globală a șomajului a rămas la 5,7% în 2016, existând mult mai multe femei în șomaj decât bărbați; exploatarea prin muncă a copiilor rămâne încă o problemă serioasă cu toate că numărul copiilor care muncesc și au vârste cuprinse între 5 și 17 ani a scăzut de la 246 de milioane în 2000 la 168 de milioane în 2012.

Obiectivul 9 (industrie, inovație, infrastructură), raportul arată că Asistența Oficială pentru Dezvoltare pentru infrastructura economică din țările în curs de dezvoltare a ajuns în 2015 la cifra de 57 de miliarde de dolari SUA, ceea ce înseamnă că s-a înregistrat o creștere cu 32% începând din 2010. Sectoarele cele mai finanțate au fost transporturile și energia pentru fiecare dintre acestea alocându-se la nivel global suma de 19 miliarde de dolari SUA.

Obiectivul 10 (reducerea inegalităților), pentru realizarea acestui obiectiv este nevoie de încurajarea și consolidarea participării țărilor în curs de dezvoltare în forurile internaționale de decizie ale instituțiilor economice și financiare.

Obiectivul 11 (orașe și comunități durabile), raportul concluzionează că datorită dezvoltării fără precedent a orașelor pe glob în ultimii zece ani 54% din populația lumii trăiește în orașe conform datelor statistice din 2015. Sunt necesare planuri mai bune de urbanism pentru a face spațiile urbane mai incluzive și mai sigure.

Obiectivul 12 (consum și producție responsabile), cifrele globale indică tendințe îngrijorătoare. Consumul total de materii prime interne, este în creștere (de la 48,7 miliarde de tone la 71,1 miliarde de tone). Raportul recomandă adoptarea unor politici naționale viabile pentru consum și producție durabile care să fie integrate în planurile naționale și sectoriale, respectarea de către mediul de afaceri a normelor internaționale privind gestionarea substanțelor chimice și a deșeurilor periculoase pentru sănătate.

Obiectivul 13 (acțiuni pentru combaterea schimbărilor climatice), în raport se arată că începând din 20 aprilie 2017, 7 țări în curs de dezvoltare au finalizat și au depus planurile naționale de adaptare. În ceea ce privește reducerea

riscurilor de dezastre, numărul morților survenite în urma dezastrelor naturale continuă să crească în ciuda progresului înregistrat în implementarea strategiilor de prevenire și gestionare a acestora,

Obiectivul 14 (viața subacvatică), tendințele globale indică o continuă deteriorare a calității apelor de coastă din cauza poluării și a eutrofizării (îmbogățirea apelor în nutrienți). Stocul de pește marin a scăzut de la 90% în 1974 la 68,6% în 2013, dar această tendință de descreștere a încetinit și continuă să se stabilizeze.

Obiectivul 15 (viața pe uscat), raportul concluzionează că s-a încetinit ritmul împușinării pădurilor și că s-au înregistrat progrese în gestionarea fondului forestier. Dar se înregistrează un declin al productivității pământului, biodiversitatea pe glob continuă să fie afectată, braconajul și traficul ilegal rămân motive serioase de îngrijorare, deoarece acestea afectează profund fauna sălbatică și contribuie la riscul dispariției unor specii.

Obiectivul 16 (pace, justiție și instituții puternice), progresele înregistrate în promovarea păcii, a justiției, a instituțiilor eficiente, responsabile și incluzive rămân inegale pe glob, se arată în raport. Există o creștere a conflictelor violente în ultimii ani, dar și o scădere lentă a omuciderilor, un acces mai bun la justiție pentru mai mulți cetățeni din întreaga lume. Cifrele arată că doar câteva conflicte armate de mare intensitate cauzează un număr mare de victime civile.

Obiectivul 17 (parteneriat pentru realizarea obiectivelor), la acest capitol raportul oferă informații privind finanțarea, tehnologia informației și comunicațiilor (TIC), consolidarea capacităților, comerțul, problemele sistemice și datele, monitorizarea și raportarea. Se subliniază că, în 2014, țările în curs de dezvoltare au primit 338 milioane dolari SUA ca sprijin financiar pentru realizarea de statistici, ceea ce a reprezentat doar 0,18% din totalul Asistenței Oficiale pentru Dezvoltare. Țările în curs de dezvoltare vor avea nevoie de un sprijin estimativ de 1 miliard dolari SUA anual din surse interne și donatoare pentru a putea furniza statisticele necesare în vederea monitorizării progresului în îndeplinirea obiectivelor dezvoltării durabile.

Se subliniază în raport faptul că volumul de date și statistici necesare pentru a urmări progresul ODD reprezintă o provocare majoră pentru sistemele statistice naționale și internaționale și constată că comunitatea statistică globală lucrează la modernizarea și consolidarea sistemului statistic.

Anca Moț

V. REMEMBER

ACTIVITĂȚI PROPRII SAU ÎN COLABORARE

Masă rotundă cu tema „Autonomie și viață independentă pentru cei cu autism” propusă în acest an de către Organizația Națiunilor Unite cu prilejul Zilei Internaționale de Conștientizare a Autismului, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului, Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Universitatea de Nord Baia Mare și Asociația pentru Națiunile Unite din România (2 aprilie 2017)

Masă rotundă cu tema “O stare bună de sănătate prelungește viața”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația pentru Națiunile Unite, Asociația Română pentru un Mediu Sănătos, Asociația Family Forum și Asociația Clubul de la Cheia „Victor Dan Zlătescu” cu ocazia Zilei Mondiale a Sănătății (7 aprilie 2017)

Olimpiada Națională de Științe Socio-Umane organizată de Ministerul Educației Naționale, Consiliul Județean Hunedoara, Primăria Municipiului Deva, Primăria Municipiului Hunedoara în parteneriat cu Colegiul Național Pedagogic „Regina Maria” din Deva, Palatul Copiilor Deva, Institutul Român pentru Drepturile Omului, Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva, Castelul Corvinilor, Asociația Profesorilor de Istorie din România (24–28 aprilie 2017)

Dezbateri cu tema „Efectele discriminării asupra incluziunii sociale” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Catedra UNESCO pentru drepturile omului, democrație, pace și toleranță, Universitatea de Nord din Baia Mare cu ocazia Zilei Naționale a Egalității de Șanse, instituită la propunerea doamnei senator Rozalia Biro (8 mai 2017)

Simpozionul și Concursul național cu tema „Europa în școală” organizat de Școala Gimnazială „Al.Ceșianu” din Reghin în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (9 mai 2017)

Seminarul cu tema „Ziua Europei – unitate, diversitate, solidaritate” organizat cu prilejul Zilei Europei de Institutul Român pentru Drepturile

Omului și Școala Națională de Studii Politice și Administrative (9 mai 2017)

Proiectul cu tema „Educația de calitate inițiativă globală europeană”, susținut de elevii școlii „Profesor Ioan Vișoiu” din Chitila cu participarea Institutului Român pentru Drepturile Omului (11 mai 2017)

Seminarul cu tema „Rolul buneii comunicări în cadrul familial și între familie și școală” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei și Zilei Naționale a Familiei Române de Fundația Adolescența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Ploiești și Inspectoratul Școlar Județean Prahova (15 mai 2017)

Seminarul cu tema „Migrația economică și consecințele acesteia pentru familie” organizat de Fundația Adolescența în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Casa Corpului Didactic Ploiești și Inspectoratul Școlar Județean Prahova cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei și Zilei Naționale a Familiei Române (15 mai 2017)

Concursul atelier de creație „Povestea unei familii” cu tema din acest an „Familia, educația și bunăstarea” organizat cu ocazia Zilei Internaționale a Familiei de Fundația Adolescența în parteneriat cu Casa Corpului Didactic Ploiești, Inspectoratul Școlar Județean Prahova și Institutul Român pentru Drepturile Omului (15 mai 2017)

Simpozionul cu tema „Protejarea patrimoniului cultural și științific al omenirii în caz de conflict armat” organizat cu prilejul Zilei Internaționale a Dreptului Umanitar la Biblioteca Județeană “Nicolae Iorga” din Ploiești de Liceul „Jean Monnet” din Ploiești în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului (15 mai 2017)

A 6-a ediție a Conferinței internaționale „Eficiența normelor juridice” cu tema din acest an „Legislație națională și internațională privind copiii” organizată de Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, Facultatea de Drept Cluj Napoca în parteneriat cu Institutul Român pentru Drepturile Omului, Academia Română - Filiala Cluj-Napoca și Institutul de Istorie „George

Barițiu” al Academiei Române – Departamentul de cercetări socio-umane (25-27 mai 2017)

Masa rotundă cu tema „Tinerii și drepturile electorale” organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în parteneriat cu Colegiul Național „Spiru Haret” din București 29 mai 2017

Masă rotundă cu tema „Mediul depinde de noi”, organizată de Institutul Român pentru Drepturile Omului în colaborare cu Asociația

pentru Națiunile Unite din România, Asociația pentru Drepturile Omului la un Mediu Sănătos și Asociația Clubul de la Cheia (6 iunie 2017)

Simpozion cu tema „Criza refugiaților – fenomen global” organizat de Institutul Român pentru Drepturile Omului și Asociația pentru Națiunile Unite din România cu ocazia Zilei Internaționale a Refugiaților (20 iunie 2017)

PARTICIPĂRI LA ALTE MANIFESTĂRI

Dezbateri publice cu tema „Președinția română a Consiliului UE 2019 – Împreună pentru consolidarea proiectului european”, organizată de Ministerul Afacerilor Externe în contextul pregătirii Președinției Consiliului României pe care România o va exercita în primul semestru al anului 2019 (3 mai 2017)

Masa rotundă cu tema „Aplicarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități pe segmentul psihosocial – de la teorie la practică”, organizată de Comisia pentru egalitate de șanse din Senat și Asociația Română de Psihiatrie Medico-Legală în parteneriat cu Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării și Consiliul Național al Dizabilității din România (17 mai 2017)

Conferința cu tema „Viitorul în Europa privind educația pentru cetățenie și educația pentru drepturile omului”, organizată de Consiliul Europei (20-22 iunie 2017)

Ședința Comisiei pentru drepturile omului, culte și problemele minorităților naționale a Camerei Deputaților cu tema „Stadiul îndeplinirii angajamentelor pe care România și le-a asumat prin Convenția ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități și Strategia 2020” (23 mai 2017)

Întâlnirea suplimentară pentru drepturile omului cu tema „Libertatea religioasă sau credința, oportunități și provocări în combaterea antisemitismului și intoleranței și discriminării împotriva creștinilor, musulmanilor și adepții altor religii” organizată de Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (22-24 iunie 2017)

Conferința cu tema „Soluții legislative pentru implementarea deciziei pilot a CEDO privind condițiile de detenție în penitenciare”, organizată de Comisia juridică, de disciplină și imunități a Camerei Deputaților (29 iunie 2017)

